

ŠKOLEGVIJUM

Dvolist za pravednije obrazovanje broj 2

MOĆJONICA

školegijum drugo polugodište 2010/11.

Rad I:

“Moja učionica je najljepša na svijetu. (...) Na bijelom plafonu ima šest lijepih luster. U mojoj učionici ima pet ormara. U njima stoje naše lektire. Na ormarima ima jedan prelijep cvijet, zelen. (...) U mojoj učionici imaju dva bijela ko behar radiatora koji nas griju tokom zime kada je hladno. I to je moja prelijepa učionica.”

Rad II:

“(…) Nekada se u njoj se zabavimo i nasmijemo, a nekad neko pusti i koju suzu, obično kad dobije lošu ocjenu. Meni je moja učionica najdraža prostorija u mom djetinstvu. Kada krenem iz škole bude mi jako žao zato što je to najdraža soba moga djetinstva. Ujutro kada ustanem jedva čekam da krenem u školu jer imam jako dobre drugove. Mi se u mojoj učionici uvijek dobro slazemo.”

Rad III:

“Moja učionica je jako mala i svijetla. Ona je jako čista, ali ponekad se digne prašina od trčanja po njoj. (...) U mojoj učionici se održaje čas biblioteke, na nju dolaze mnoga djeca iz raznih odjeljenja. (...) Ja svoju učionicu jako volim jer je jako mirisna, a osim toga u njoj provodim šest sati dnevno sa svojim drugovima, ali i sa nastavnici-ma koji nas uče raznim stvarima.”

Rad IV:

“(…) U njoj provodimo šest sati radnim danom. Imamo jedno cvijeće, kojem svakim danom opadaju listovi. Imamo sat koji je netačan. U našoj učionici se nalazi dvanest prozora koje uvijek otvaramo kada se vraćamo sa časa tijelesnog časa. Imamo četiri zida koje prljamo nogama. Također, tu se nalazi šest luster, koji su jako prljavi. Imamo stolove koji su išarani.” (...).

Rad V:

“Moja učionica je veoma ružna. Zidovi su veliki i to mi se ne sviđa. Ima petnaest klupa koje su ispisane. Imamo dvije spužve i jako su prljave. Ima tu i pet ružnih ormara. Cvijeće je plastično. Pod je do pola oblijepljen linoleumom koji je sav siparan. Zid je isprljan nogama učenika. (...) U toj učionici mi je najdraži sat. On mi pokazuje kad će zvoniti. (...)” ●

Edukratija

ŠTA NAS IMA MAŠALA

Pregled organizacija i institucija
u oblasti obrazovanja u BiH

Vijeće ministara:

Ministarstvo civilnih poslova:

Sektor obrazovanja:

Odsjek za koordinaciju obrazovne politike

Odsjek za EU integracije i međunarodnu saradnju

Odsjek za statistiku i informatiku

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje:

Odjeljenje za zajedničko jezgro nastavnih planova i programa u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju (Mostar)

Odjeljenje za srednje stručno obrazovanje, obuku, obrazovanje odraslih (Banja Luka)

Odjeljenje za standarde znanja – učeničkih postignuća i ocjenjivanje rezultata u predškolskom, osnovnom i srednjem obrazovanju (Sarajevo)

Ministarstvo prosvjete i kulture RS

Resor: Prosvjeta

Odjeljenje za predškolsko i osnovno obrazovanje

Odjeljenje za srednje obrazovanje

Odjeljenje za visoko obrazovanje

Odjeljenje za razvoj i EU integracije

Republički pedagoški zavod RS

Zavod za obrazovanje odraslih RS

JU Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo

Brčko distrikt BiH / Vlada Distrikta: Odjeljenje za obrazovanje:

Predškolsko i osnovno obrazovanje

Srednje obrazovanje

Zajednički poslovi obrazovanja

Ljudski resursi i zapošljavanje

Pedagoška institucija

Ministarstvo obrazovanja i nauke Federacije BiH

Sektor za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Sektor za visoko obrazovanje

Sektor za nauku i tehnologiju

Sektor za udžbeničku politiku, analitiku i

izvještavanje u obrazovanju i nauci

Inspektorat

Kanton br 1. Unsko-sanski kanton

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta
USK

Pedagoški zavod USK (1 direktor, 4 viša stručna saradnika, 5 stručnih saradnika)

Kanton br 2. Posavski kanton

Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa

Kanton br 3. Tuzlanski kanton

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta
Odjeljenje za obrazovanje i nauku (pomoćnik ministra za obrazovanje, 3 viša stručna saradnika, 2 inspektora)

Pedagoški zavod Tuzla

Kanton br 4. Zeničko-dobojski kanton

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta
Pedagoški zavod Zenica (1 direktor, 16 stručnih saradnika, 2 tehničko osoblje)

Kanton br 5. Srednjobosanski kanton

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta
Odjel za obrazovanje (1 pomoćnik ministra, 3 stručna saradnika, 1 tehničko osoblje)

Kanton br 6. Hercegovačko-neretvanski kanton

Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa
Sektor predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja (pomoćnik ministra + 3 stručna saradnika)
Sektor visokog obrazovanja i znanosti
Sektor za kulturu
Sektor za šport i informiranje
Inspektorat (Glavni prosvjetni inspektor i 5 inspektora)
Zavod za školstvo Mostar (1 ravnatelj, 1 pravnik, 7 stručnih saradnika, 1 referent)
Pedagoški zavod Mostar (1 direktor, 2 šefa odjeljenja, 8 stručnih saradnika, 3 tehničko osoblje)

Kanton br. 7. Županija zapadnohercegovačka

Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa

Kanton br. 8. Bosansko-podrinjski kanton Goražde

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta
(1 ministar, 5 stručnih saradnika, 1 inspektor, 3 referenta)

Pedagoški zavod Goražde (1 direktor, 2 stručna saradnika, 1 referent)

Kanton br 9. Kanton Sarajevo

Ministarstvo obrazovanja i nauke

Sektor predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja

Sektor visokog obrazovanja

Sektor za informatizaciju obrazovanja i nauke

Sektor plana, analize i statistike

Prosvjetno-pedagoški zavod Kantona Sarajevo

(3 ureda u Sarajevu – 1 direktor, 3 šefa odjeljenja, 27 stručnih saradnika, 2 vanjska saradnika)

Kanton br. 10. Županija hercegbosanska

Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa

Podaci prikupljeni sa Interneta.

Postoji mogućnost da neke organizacije nisu "umrežene!"

Krcmljenje bez računa

KOMUNIZAM JE MRTAV ŽIVIO KOMI SIONIZAM!!

Marko Ban

Osvrt na spiskove o spiskavanju budžeta

Na stranici Centra za istraživačko novinarstvo (www.cin.ba) objavljeni su spiskovi stručnjaka angažovanih u komisijama vezanim za obrazovnu oblast. Uz svako ime naveden je iznos naknade honorara za rad stručnjaka u komisijama za period od 2006. do 2008. godine.

Ono što se iz perspektive 2011. godine može tim imenima, svakom ponaosob, postaviti kao pitanje, jeste: za šta su tačno bili plaćeni? Šta je konkretan rezultat njihovog rada?

Naprimjer, šta je rezultat rada grupe stručnjaka zvučno nazvane **Stalna stručna komisija i potkomisija za izradu Okvirnog nastavnog plana i programa, standarda i normativa za devetogodišnju osnovnu školu** na čije su račune isplaćene

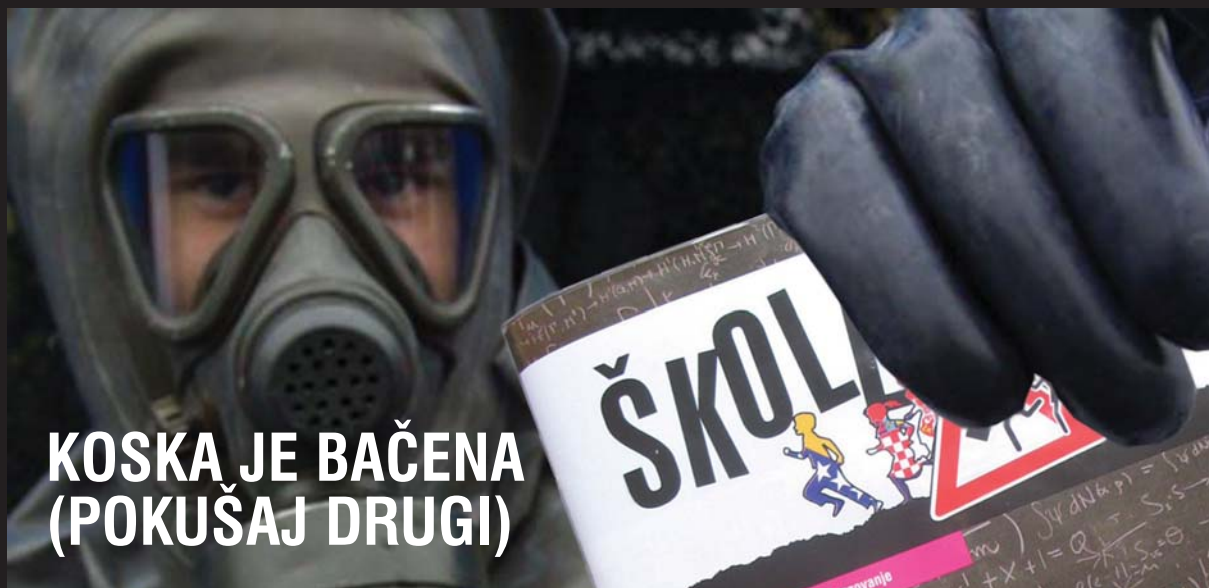

sume od 86,770.00 KM (2006. za 49 članova) i 77,400.00 KM (2007. za 53 člana)? Ili, šta je rezultat rada **Stručne komisije za izradu Okvirnog nastavnog plana i programa, standarda i normativa za devetogodišnju osnovnu školu**, koja je 2008. godine inkasirala 24,900.00 KM (za 24 člana)?

Jesu li to ovi *devetogodišnji* planovi – nejasni, tromi, nefleksibilni, anahroni, copy-paste prethodnih, osmogodišnjih? Kome su, kada i kako struč-

njaci objasnili, naprimjer, zašto jedan te isti odlomak iz jedne te iste knjige mora biti obavezan tekst u čitankama i za sedmi i za osmi razred osnovne škole?

Kome služe arhitekta ovakvih planova i programa: pravima i potrebama djece, ili interesima stranaka koje svoje simpatizere apanažiraju kroz rad nikom i nizašta odgovornih komisija? ●

KOSKA JE BAČENA (POKUŠAJ DRUGI)

OPREZ PRI LISTANJU!

Možda neko vreba!
Možda je zarazno!
Možda se prepoznaš!
Možda se usudiš!
Možda sebi napraviš problem...

OPREZ, KAD TI LIJEPO KAŽEM!!!

Ako te još zanima, preporučujem:
uzmi ga kad nema nikog (provjeri hodnik da neko ne bahne);
čitaj u zamračenoj sobi (priključaj vrata);
ne pričaj nikome (a i kome bi);
ne razmišljaj dok čitaš (možda uvidiš da je sve istina i da je mnogo nerečenog)...

Izrazite ideje! Izrecite sud! Iskažite kritiku! Pozovite na raspravu! Počnite polemiku!
Reagujte! Borite se za bolje! Pobunite se protiv gluposti i lijenosti! Obrazovanje je dija-
log ravnopravnih.

Pišite na: skolegijum@gmail.com

SADRŽAJ

**10-35 OBJEKTI PROCESA + 37-53 SUB-
JEKTI PROCESA + 55-81 PREDIKATI
PROCESA + 83-107 ATRIBUTI PROCESA +
109-121 APOZICIJE PROCESA + 123-129
IZVAN PROCESA**

Vila Milorada Dodika u Beogradu

Биљешка о писцу

Петар Кочић (1877-1916) рођен је у Стричићима код Бање Луке, а умро у Београду. Књижевник и политичар, народни трибун. Живот му је протекао у борби за народна права у вријеме аустроугарске окупације. Доживио је многе неправде и понижења због чега је написао: „Ко искрено и страшно љуби Истину, Слободу и Отаџбину, слободан је и неустрашив као бог, а презрен и гладан као пас“.

Познат је по својим збиркама приповједака *С планине и испод планине*, *Јауци са Змијања*. Комедија *Суданија*, сатира *Јазавац пред судом*, пјесма у прози *Јелике и оморике* добро су познате сваком нашем читаоцу. Уређивао је листове *Отаџбина* и *Развитак*.

Citat preuzet iz čitanke za osmi razred devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja u Republici Srpskoj

HOMEWORK

1. Pažljivo pročitajte citat iz čitanke za osmi razred devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja u Republici Srpskoj.

(“Ko iskreno i strasno ljubi Istinu, Slobodu i Otadžbinu, slobodan je i neustrašiv kao bog, a prezren i gladan kao pas.”)

2. Pogledajte pažljivo sliku vile u Beogradu koju je Milorad Dodik (izvor: cin.ba) platio 850.000 eura.

3. Uporedite Kočićevu sentencu sa Dodikovom nekretninom i odgovorite na pitanje: Da li je Kočić glup i naivan patriota ili Dodik ne ljubi istinu, slobodu i otadžbinu? ●

OB JEKTI PRO CE SA

12 SIMBOLIČKO REGRUTOVANJE KROZ LITERARNE
 KONKURSE + **13** NISAM SIGURNA DA LI JE PISAC VOLIO
 BOSNU + **14** DRUŽIMO SE IZMEĐU SEBE + **16** IZA
 ZAVJESE + **18** VESELO JE KOLO NAŠE + **20** POKAŽI ŠTA
 (NEKO HOĆE DA) ZNAŠ + **21** POMOZITE “DIZAJNERIMA”
 + **22** SVI SU PROLJEVI JEDNAKI, ALI NEKI SU
 JEDNAKIJI + **24** KADA SE DJECA SHVATE OZBILJNO +
25 GIMNAZIJALCI MIJENJAJU ZAKONE + **26** ŠKOLA ZA
 ĐAKE IZ CIJELOG SVIJETA + **27** RODITELJI SE ŽALILI NA
 UČITELJA + **28** BIBLIOTEKA U STRELJANI + **29** KNJIGE ZA
 SVE, SVI ZA KNJIGU + **30** GASTRO-AKADEMIJA + **34** TEST
 ZA DIREKTORE + **36** ZNAKOVI PORED PUTA

Kako se školarac prisjeća rata

SIMBOLIČKO REGRUTOVANJE KROZ LITERARNE KONKURSE

Jasmina Bajramović

Čije je koračanje stazama slobode hrabrih vitezova naše domovine nagrađeno? Šta je žiri sastavljen od profesora bosanskog jezika i književnosti smatrao dostojnim pažnje javnosti?

Spomenuti konkurs ponudio je mogućnost pisanja o temi koja je široko poznata i pristupačna uzrastu 14-17 godina (nagrađeni su radovi troje učenika osmih razreda osnovnih, kao i prvog, drugog i trećeg razreda srednjih škola). Radovi nisu ocjenjivani laički, već naprotiv, s punom pažnjom i spremnošću žirija u sastavu "profesora bosanskog jezika i književnosti", kako stoji u konkursu.

Biti ili ubiti, pitanje je sad

Svi nagrađeni radovi kao polazište imaju konkretnu situaciju (prepričavanje ratnog događaja od strane starijeg člana porodice ili imaginarnog lika koji priča svoj doživljaj). Kao protagonisti dominiraju tipične figure vojnika/borca, ali ujedno i oca/djeda/sina. Mjesto radnje je obično porodični dom (djed priča unucima) ili planinski/šumski prostor, gdje se borbe dešavaju. "Priče" tematski obrađuju obično sljedeće situacije: praćenje određenog vojnika kroz ratne situacije, vojne akcije, pogibije i stradanja. Nametnutost teme je vidljiva u stereotipnim sintagmatskim obrascima kojima se pribjegava kao stilskim rješenjima: *blagodati toplih*

školegijum drugo polugodište 2010/11.

Foto: Enes Kurtović

njedara i slobode, ispod slobodnog neba ove napaćene zemlje, prkosna rijeka Bosna, krv naših vitezova, ubijanje vlastitog naroda, nedosanjan san najhrabrijih sinova domovine. Idejna podloga je standardna: opravdanost borbe/stradanja/žrtvovanja za domovinu; često će se u radovima (iako dosta neubjedljivo) opravdavati dva stava: da li je moguće naći smisao u ogromnoj ljudskoj žrtvi i kako bi se sami ponašali u sličnoj situaciji. Jedan rad odlučno rješava tu dilemu: "Otrgnuto djetinjstvo, bez majke, bez brata... gledam. Gledam u razlog, u cilj borbe. Gledam pobjedi u oči.

I opet bih ostao ovdje, opet bih se borio do posljednjeg daha, jer osjećam slobodu u svakom djeliću svoga bića." (Oči vojnika – prva nagrada, srednja škola)

Život u prošlosti i gladovanje u stvarnosti

Ovakav i slični konkursi česta su pojava bh. obrazovnog sistema; nagrađeni se radovi ne izdvajaju od niza ostalih na sličnu temu. Strah od zaborava i "opasnosti" života lišenog ratne traume jedina je konstanta ovakvih manifestacija. Nastavno tijelo, opet, svjesno odlučuje da se aktivno uključi, pa čak i da potiče generaciju koja rat nije doživjela – da ga se "prisjeća" i to sjećanje uobličiti i unovčiti. S druge strane, šesnaest godina poslije, "hrabri vitezovi" štrajkuju jer im "topla njedra domovine" nisu ponudila ništa osim praznih riječi, ispranih glava – i literarnih radova koji učestvuju u kolektivnoj obmani. ●

Osnovnoškolske vježbanke

NISAM SIGURNA DA LI JE PISAC VOLIO BOSNU

Dženeta Imamović

Svela sam, nekako instinktivno, cijeli život tog pisca na želju da vidi Bosnu, posthumno odredila njegov put, pozvala sam sve da sa mnom krenu na taj sveti put, i obećala im najveći dar što postoji – ljubav prema Bosni.

U šestom razredu sam napisala pjesmu koju je nastavnica muzičkog predložila za školsku himnu:

Rodio se u tuđini, / daleko od drage Bosne, / u želji da tu ljepotu / vidi zemlje ponosite. / I naša škola s ponosom sada / ime njegovo slavno nosi. / Krenimo i mi njegovim putem, / putem srca punog žara. / Jer od ljubavi prema Bosni, / znamo, nema većeg dara.

Ovu pjesmicu sam napisala na času geografije, s tim da me je nastavnica geografije prijavila razrednici, te sam dobila opomenu. Kasnije, kada je, poslije intervencije nastavnice muzičkog, postalo jasno kako se zapravo radilo o vremenu utrošenom na pisanje školske himne, moje "nedolično vladanje" je začas zanemareno. Poslije sam pjesmicu recitovala na priredbi povodom dana škole, i za lokalnu televiziju (koja je snimala emisije po školama). Sjećam se: dok su me snimali u ruci sam držala knjigu pisca o kom sam pisala, pisca čije je ime naša škola nosila, knjigu koju nikada nisam pročitala. Ideju nisam imala o tome da li je njegovo "srce bilo puno žara", te da li je stvarno toliko volio Bosnu; ustvari, nisam znala da li ju je uopće volio. Lagala sam. Čini mi se, s dopuštanjem. Nastavnica je bila zadovoljna, direktor, hor,

Foto: Enes Kurtović

urednik emisije na lokalnoj televiziji... Nastavnica sa mnom; direktor s nastavnicom, roditelji s priredbom, gledaoci s televizijom... Svela sam, nekako instinktivno, cijeli život tog pisca na želju da vidi Bosnu, posthumno odredila njegov put, pozvala sam sve da sa mnom krenu na taj sveti put, i obećala im najveći dar što postoji – ljubav prema Bosni; a da nisam imala ni parče pojma o tome ko je on bio, šta je osjećao, radio, mislio i o čemu je pisao. I niko ga apsolutno nije bilo briga. Ni poslije osnovne škole nikada ništa nisam pročitala od tog pisca: uvijek sam imala onaj đaćki osjećaj da je to što je on pisao "nešto užasno dosadno", nešto za starije. Ni sada, dok ovo pišem, ne znam zasigurno da li je Pisac volio Bosnu: činilo mi se tada kao bogohuljenje zapitati se; nisam nikada ni razmišljala ozbiljno o tome, i to zbog utiska: da te škrobotine iz osnovnoškolskih vježbanke, ionako, niko ne shvaća ozbiljno.

Pjesmicu o Bosni (pa i navedenu) mogla sam napisati za nekoliko minuta. Za jednu drugu sam osvojila treće mjesto na nekom takmičenju. Dobila sam sedamdeset maraka i knjigu o jednom korpusu Armije BiH, čini mi se, koju je potpisao komandant tog korpusa, a koju (iz jednakih razloga kao i Pisca) nisam pročitala. Prvo mjesto je osvojila učenica iz moje škole, neko joj je nacrtao neke tenkove ili nešto slično. Ove druge pjesmice se ne sjećam. Ni onda kada sam otišla da mi uruče nagradu, nisam je znala napamet. Plašila sam se da ću je morati recitovati. Srećom nisam. ●

Међусобна сарадња двију школа на ентитетској граници

ДРУЖИМО СЕ ИЗМЕЂУ СЕБЕ

Јасмина Бајрамовић / Осман Зукић

Какав је то, заправо, однос између двију школа на граници између два ентитета покушали смо дознати посјетивши ОШ “Осман Нури Хацић” на Добрињи и ОШ “Петар Петровић Његош“ у Источној Илици.

Школа има одговорност да, у властитој и у средини у којој дјелује, допринесе стварању такве културе која поштује људска права и основне слободе свих грађана (...). (Члан 6, Оквирни закон о основном и средњем образовању у БиХ)

Далеко су једна од друге, иако их раздваја само низ зграда. Много законских, административних и психолошких барикада, стереотипа и предрасуда дијели двије школе са једне и друге стране ентитетске границе. Ученици једне кажу нису у контакту са ученицима из друге, директор једне каже да нема никакве сарадње између двију школа, док директор друге каже да се чека први корак у међусобној сарадњи. Какав је то, заправо, однос између двију школа на граници између два ентитета, покушали смо дознати посјетивши ОШ “Осман Нури Хацић” на Добрињи и ОШ “Петар Петровић Његош“ у Источној Илици. Поновимо, дијели их само низ зграда и невидљива линија разграничења.

Фото: Осман Зукић

Далеко је мој ентитет

Лоциране свака на својој политичкој позицији, не успијевају наћи заједнички језик – тако макар тврде њихова званична руководства. Међутим, да случај није био увијек такав свједочи некадашња сарадња ОШ “Осман Нури Хацић” са другим школама на простору Источног Сарајева. Директор ОШ “Осман Нури Хацић”, Нарцис Полимац, тврди да су наведене школе остваривале јако добру међусобну комуникацију у виду посјета, као и међусобних наступа фолклорних секција у оквиру манифестација дана школе. Међутим, добри “сусједски” односи захладњели су у посљедњих неколико година као продукт сталних ентитетских трзавица, додатно појачаних одлуком да споменута школа припадне Федерацији БиХ у септембру 2001. године. Тако је, још једном, политика диктирала односе у образовању. Разрачунавања се настављају када Основна школа “Петар Петровић Његош“ добије нове просторије у близини ОШ “Осман Нури Хацић” 2009. године.

Полимац даље тврди да односи ових двију школа нису лоши – они су никакви. Иако је, наводно, постојала одређена иницијатива овог директора ка успостави одређене врсте односа, тврди да никада није добио повратну информацију. Дакле, званичне иницијативе за промјену односа између школа нема, а судећи према изјавама њихових представника – неће их ни бити

јер за то, напосто, не постоји интерес. Чији интерес – родитеља, директора самих или ученика, а можда и свих скупа – ипак није речено. Са друге стране, директорица ОШ “Петар Петровић Његош” Милица Ковач вели да је важан први корак у развоју сарадње између двију школа које дјелују у два различита ентитета. “Неко мора учинити први корак. Сарађујем са директором сусједне школе уколико дође до међусобних благих сукоба између ученика. А даља сарадња – излети, екскурзије, приредбе, то је тешко организовати, јер за све треба и сагласност родитеља”, рекла је директорица Ковач, која се пожалила на чињеницу да се никада не организују састанци директора на нивоу државе, него једино на ентитетским нивоима. Причајући о односу ових двију школа, Милица Ковач спомиње “наше” и “ваше” школе, тиме потцртавајући колико је, уствари, доминантна ентитетска поларизација и раздвајање по националној припадности.

Deus ex machina – али за школе

Ко је тај “неко ко мора учинити први корак” још увијек није дефинирано, а нису велике шансе да ће се у догледно вријеме и појавити. Руководства школа су само парадигматски примјери апсолутне отуђености институција које би требале заступати једнакоправност свих и радити на “склапању” пријатељства између дјеце – “својих” и “туђих” ученика. Боравак на “граница” јесте боравак “својих на своме”, а граница је

Фото: Осман Зукић

фиктивна онолико колико је фиктивна немогућност међусобног контакта.

Ученици ових школа су живи примјер имплементације политичких стремљења њихових “ентитета”. На питање да ли се друже с ученицима сусједне школе, одговор је углавном био негативан, уз констатацију да “тамо не одлазе”. “Тамо” вјероватно и даље неће ићи, све док се врући кромпир одговорности пребацује од школе, преко “сагласности родитеља” до политичких партија и назад, а дружит ће се између себе – јер је тако “најбоље за све”. ●

CITAT > Radnički sin podvrgnut takvom (povezansom prirodno-humanističkom) obrazovanju ne može misliti drugačije, nego onako kako zahteva škola. Dva puta dva je četiri. U pomoć školi dolaze štampa i književnost; ona je ilustracija toga što mladi uče u školi, slično kao što su životi svetaca i mučenika služili za ilustraciju teologije.

(Česlav Miloš)

The Show Must Go On!

IZA ZAVJESE

Enes Kurtović

Na školskoj priredbi, pod svjetlima pozornice, škola nastoji prikazati svoje najljepše lice. Nastoji ubijediti roditelje i sve prisutne da djecu-učenike vodi pravim putem do znanja. Ima li treme pred nastup?

Dan škole u Federaciji BiH

“Da obasjaš druge suncem, moraš sunca imati u sebi” – rekao je francuski književnik. Mi se nadamo da ćemo vas večeras obasjati, a mi sijamo zato što slavimo veliki jubilej naše škole.

Dobro večer i dobro nam došli.

Zabava će početi drugarstvom, a nadamo se tako i završiti.

Imati druga je bogatstvo, a u školi ga stičemo.

Hor naše škole pjeva o drugarstvu.

Đaci nauče da dobro rade samo ono što vježbaju da rade, a naš Kenan vježba na harmonici. Zaplesimo polku uz Kenana.

Učitelj je pedagoško sunce od kojeg stiže potrebna svjetlost i toplina do svakog djeteta. Slijedi recital: “Mi smo učitelji”.

Obrazovanje u vremenu koje dolazi bit će istodobno upućeno i na kulturu uopće. Slijede Lejla i violina – Johan Sebastian Bah!

školegijum drugo polugodište 2010/11.

Foto: Enes Kurtović

I prkosna je i ponosna, svi je volimo i uvijek joj se vraćamo: Bosna. Literarni rad Ajdine H., članice literarne sekcije.

Jedna je i jedina naša – Domovina i ljubav. Hor i pjesma: “Reci, Bosno, ljubavi”.

Sve što uradimo u školi prati budno oko direktora. Naša direktorica je vjerujemo zadovoljna dosadašnjim uspjehom škole, ali dozvolimo neka vas pozdravi i kaže nešto o školi.

Učitelj ima najveće srce i torbu u koju stanu svi njegovi i tuđi problemi. To najbolje znaju učitelji koji su u torbu stavili najdraže godine radnog staža. Jedan od njih je naš dragi “Učo” – Smail Š.

Našoj svečanosti su se pridružili predstavnici Općine, a obratiće nam se g. Sulejman F.

Na kraju – svaki stanovnik naše planete rodi se kao dijete. A djeca rastu i jako žude da se jednog dana pretvore u ljude. Poslušajmo još jednom naš hor.

One koji dolaze učiti ćemo da se ponose svojom školom, gradom i domovinom. Budućnost koja je pred nama mora biti ljepša od naše prošlosti.

Hvala vam!

Svetosavska akademija u Osnovnoj školi na Sokocu

Goste te učenike i nastavnike pozdravio je direktor Osnovne škole rekavši da Svetog Savu, kao najvećeg Nemanjića, slave Srbi – svi i svuda.

Svetosavska akademija počela je himnom Svetom Savi, a nastavljena dramskim prikazima, posvećenim prvom srpskom arhiepiskopu i prosvjetitelju, te nastupom najmlađih članova folklornog ansambla i orkestra Kulturno-umjetničkog društva "Luča".

"Dobrodošlicu za Svetog Savu" izveli su učenici VI i VIII razreda, a zatim su se svojim prvim koracima u narodnim igrama, publici predstavili članovi malog folklora.

O Svetom Savi narod je ispjevao brojne pjesme i ispričao mnogo legendi. Dio tog narodnog blaga pokazali su članovi dramsko-recitatorske sekcije.

Svečanost u sokolačkoj osnovnoj školi bila je i prilika da se istakne da učenici ove škole učestvuju u brojnim vannastavnim aktivnostima, postižući zapažene rezultate. To se naročito odnosi na dodatnu nastavu iz srpskog jezika i uspjehe učenika koji su pohađali tu nastavu na regionalnom i republičkom takmičenju.

U okviru svetosavskih svečanosti u Osnovnoj školi Sokolac raspisan je konkurs za literarne radove na temu "Svetitelju na dar", a nagrade najboljima uručio je načelnik Opštine Sokolac. Rukovodstvo škole nije zaboravilo ni svoje nedavno penzionisane radnike, kojima su uručeni prigodni pokloni. ●

Školska priredba je vrlo važan događaj u školskom kalendaru. Nezavisno od povoda, njome škola javno prezentira svoja dostignuća pred roditeljima, lokalnim zvaničnicima i uglednicima, te pred svim učenicima. Program priredbe mora dokazati da su djeca u pravim rukama, da ih pravi stručnjaci uče pravim stvarima. Zato su nervozni i direktori i nastavnici. Kad već sati rada uloženog u pripremu priredbe ne mogu biti isplaćeni u novcu, mogu se bar naplatiti potvrdom ispravnog školskog puta u obrazovanju djece. Učenike izvođače pred izlazak na binu tresetrema, da slučajno ne zaborave koji stih, ne naprave pogrešan korak u koreografiji ili ne otpjevaju pogrešno neki ton. Roditelji djece izvođača, takođe nervozni, provjeravaju ispravnost fotoaparata ili kamera, da slučajno zbog tehničke greške ne propuste da ovjekovječe nastup svojih "zvijezda". I to im je, ustvari, najveća briga. Sadržaj priredbe im nije ni u peti. Pogledajmo program dviju školskih priredbi koje su organizovane u bh. osnovnim školama.

CITAT > Dečija saznanja iz istorije, npr., mogu biti veoma obimna, ali nijedan istorijski događaj nisu neposredno doživeli.

A tako je i sa drugim oblastima znanja.

U nedostatku vlastitog iskustva, deca su prinuđena da se oslone na iskustva starijih – da im veruju.

(Đuro Šušnjić)

Опса-Опса-Са

ВЕСЕЛО ЈЕ КОЛО НАШЕ

Енес Куртовић

Нема ничег лошег у фолклору као начину очувања старих обичаја, заната, плесова, ношњи и сл. Проблем је кад неко свјесно ради на томе да нам фолклор постане свакодневница.

Свака основна школа у БиХ, која иоле држи до своје репутације, мора имати фолклорну секцију. То је једноставно “*must have*” модни додатак образовног система.

Звијезде су само на позорници

У школи може бити стотину ђака заинтересованих за астрономију, али покретање секције младих астронома тешко да ће бити остварено. Зашто би дјеца додатно учила о кретању звијезда, комета и других небеских тијела и ко би, не дај Боже, долазио ноћу у школу да са члановима секције посматра ноћно небо и учи их разликовати поједина сазвјежђа. Нема ни новца да се набави опрема за овакву работу, чији би се резултати тешко могли представити на школској приредби а још мање њима импресионирати на приредби присутне родитеље и “оне из друштвено-политичких структура”.

Колико пара, толико фолклора

За фолклор се увијек може наћи двадесетак ученица и ученика прихватљивих физичких ка-

рактеристика (уједначена висина), вољних да по инструкцијама (најчешће) наставника музичког васпитања увјежбају пар кореографија, те да исте, обучени у лоше копије народних ношњи, и изведу на школској приредби, а можда и на неком такмичењу. За разлику од астронома, који се морају борити за своју секцију, фолклораши ће увијек имати подршку директора школе, а увијек ће се наћи и средства за набавку сценске одјеће, коју неупућени називају народним ношњама. Фолклор се редовно сведе на костимографирано извођење плесних тачака уз музику са ЦД-а. Ријетке школе имају фолклор с властитом музичком пратњом. Најрјеђе су оне које покушавају проширити занимање ученика и за друге дјелатности које чине традицију неког краја, као што су ручни радови, народни обичаји, стари кухарски рецепти и сл. Ту већ улазимо у подручје озбиљног рада, а то се у школским секцијама ријетко среће, јер се додатно не плаћа.

Вук сит, све овце на броју

Фолклор као скуп радњи усмјерених на очување традиционалних културних вриједности неког поднебља у суштини је једна хвале вриједна активност. Поготово у данашњем времену глобализације и рушилачког утицаја модерне масовне културе, која нас настоји униформисати у форму идеалног потрошача стандардизираних потреба. Али и фолклор какав видимо на школским приредбама функционише на истом овом принципу по којем је форма важнија од суштине. Формула је једноставна: ношња = фолклор = традиција = национални идентитет = вук сит = све овце на броју.

Купи ми, бабо, маскирне димије!

То што нпр. у школама које раде по босанском плану и програму чланице фолклорне секције изводе кореографије сличне трбушним плесовима уз оријенталну музику не смета ни наставницима, ни родитељима, ни људима “из структура”, све док су плесачице обучене у димије и памије, и док мушки чланови ансамбла у позадини позирају са фесовима на главама. Димије и фес постају униформа националне припадности и симболи идентитета. Треба још само да се креирају маскирне варијанте ових одјевних предмета. ●

Imaju li jednak tretman naučnici, nobelovci, borci protiv fašizma? Nekritičkim i nesistematičnim isticanjem religijskih sadržaja (uz navedeni primjer to su i slike/ikone sv. Save, križevi i raspeća i drugi religiozni simboli) izvan kabineta vjeronauke ista prestaje biti fakultativni predmet i postaje nacionalističko sredstvo označavanja i prisvajanja teritorija. ●

M

E

V

L

U

D

Muhammed a.s.

Školska takmičenja

POKAŽI ŠTA (NEKO HOĆE DA) ZNAŠ

Enes Kurtović

Foto: Omnibus

Zbogom, racio. Zdravo, nacijo.

Većina današnjih roditelja sjeća se takmičenja "Tiovim stazama revolucije", kojim su bile obuhvaćene sve osnovne škole u BiH, a u okviru kojeg su se učenici takmičili u znanju, literarnim i likovnim radovima i scenskim nastupima na teme vezane za život i revolucionarni put Josipa Broza. Bio je to tipičan primjer korištenja školskog takmičenja za stvaranje i jačanje socijalističke ideologije kod mladih naraštaja. Sličnih primjera imamo i danas u našem "demokratskom" društvu, s tom razlikom da je ideološki okvir zamijenjen (tro)nacionalnim.

Srednjovjekovni turniri znanja

Tako je Republički pedagoški zavod Republike Srpske i ove školske godine organizovao takmičenje učenika osnovnih i srednjih škola iz poznavanja istorije. Školska takmičenja 26. februara a opštinska 19. marta 2011. godine. Iako u pravilima takmičenja koja je Republički zavod propisao stoji kako "takmičarski testovi treba da omogućе maksimalno ispoljavanje znanja, sposobnosti i umijeća učenika, stečenih realizacijom redovne i dodatne nastave, te vannastavnim i individualnim radom", pregled preporučene literature za takmičenje pokazuje da su kreatori takmičenja zainteresovani samo za jedan dio gradiva iz predmeta Istorija. Kao izvor znanja mladim istoričarima propisuje se udžbenik "Istorija za 7. razred osnovne škole" autora Radeta Mihaljića i

to s akcentom na dio udžbenika od 50. do 76. i 103. do 136. strane, te knjiga "Srbija Nemanjića i Hilandar" Miloša Blagojevića, i to podnaslovi:

Srpske zemlje i države u ranom srednjem veku, Srpska država u Raškoj ili Srbiji, Udeoni knez Stefan Nemanja, Borba za opstanak na prestolu, Verska politika Stefana Nemanje, Monah Sava i Sveta Gora i Monah Simeon i podizanje Hilandara. Iste teme biće i u fokusu takmičenja iz istorije učenika gimnazija i drugih srednjih škola u Republici Srpskoj. Prema kriterijumima Republičkog pedagoškog zavoda, dakle, dobar mladi istoričar mora poznavati samo životopis Svetog Save i istoriju srpske zemlje i države u srednjem vijeku.

Ko pjeva, zlo ne misli

Iako su primjeri iz takmičenja istorije najuočljiviji, ima i primjera jačanja nacionalnog ega kroz takmičenja u drugim školskim aktivnostima. Tako je Pedagoški zavod Unsko-sanskog kantona za takmičenje školskih horova propisao i obaveznu pjesmu. U školskoj 2010/2011. godini svi školski horovi u natjecanju pjevaće sevdalinku "U đul bašči, kraj šimšira".

Prosvjetno-pedagoški zavod Kantona Sarajevo u ovoj školskoj godini organizuje seriju takmičenja iz različitih disciplina, ali su (svjesno ili ne) izostavljena takmičenja iz poznavanja istorije i jezika. ●

Test

POMOZITE “DIZAJNERIMA”

Fotografija koja prati ovaj tekst snimak je 184. i 185. stranice udžbenika *Povijest 8*, autora Stjepana Bekavca, Marija Jareba i Miroslava Rozića. Izdavač udžbenika je Naklada Alfa d.o.o. iz Mostara. Udžbenik se koristi u osnovnim školama u Bosni i Hercegovini koje rade po hrvatskom planu i programu.

Pitanje:

Koji grb, po vašem mišljenju, nedostaje na ovoj stranici?

- a) Grb Postanka
- b) Grb Razvoja
- c) Grb Samostalnosti
- d) Grb BiH
- e) Ništa ne nedostaje ●

Vidi čuda, vidi čučavaca

SVI SU PROLJEVI JEDNAKI ALI NEKI SU JEDNAKIJI

Da ste čak i da morate u toalet, šta biste uradili?

- a) zamolili biste kolegu da bude živi zid između pisoara i čučavca,
- b) pohvalili biste ovakav wc, jer se i u njemu družite,
- c) u torbi biste nosili tutu, umjesto knjiga. ●

ZABRANJEN

ULAZ ZA

UČENIKE!

Ученички допринос
рјешавању проблема

КАДА СЕ ДЈЕЦА СХВАТЕ ОЗБИЉНО

Јасмина Бајрамовић

Двадесетак ученика окупљених у ПАР групи “Лицем у лице” самостално одабирају проблем у својој локалној заједници, те на креативан начин осмишљавају и рјешење.

Дјеца немају често прилику учествовати у доношењу одлука, нарочито оних које се тичу њихове будућности. Здраворазумско одлучивање, животно искуство и потреба за ауторитетом често су аргументи њихових родитеља, наставника и професора у међусобном надмудривању – а одрасли увијек побиједе. Тако да дјецу не охрабрују на самостално размишљање и на дјеловање потакнуто тим размишљањем. Стога је укључивање ученика у УНИЦЕФ-ов Пројекат јачања система социјалне заштите и инклузије за дјецу у Босни и Херцеговини важна карика у оснаживању њиховог гласа.

Мала помоћ – велика разлика

У основној школи “Скендер Куленовић” у Сарајеву дјеца се, након наставе, окупљају са својим наставницима и педагогом да би разрадили план активности за трећи циклус одржавања овог пројекта. Њих двадесетак окупљених у тзв. ПАР групи “Лицем у лице” имају прилику да самостално одаберу проблем у њиховој локалној заједници те да на креативан начин осмисле рје-

Фото: Јасмина Бајрамовић

шење. На састанцима им се често придружују и дјеца из школа “Сокоље” и “Осман Нури Хацић”, а заједно дискутирају о образовању, породици и дружењу. Уочивши да је сиромаштво, па чак и међу њиховим школским пријатељима, суморна свакодневница, у прошлогодишњем циклусу одабрали су неколико најугроженијих породица и продајом својих радова на изложби омогућили куповину основних животних средстава за те породице. Иако, како тврде двије ученице осмих разреда ове школе, нису могли вјеровати да ће успјети, организовали су самостално и хуманитарни концерт, чије су приходе донирали Удружењу за дјецу са посебним потребама “Оаза”.

Отклањање сумње

И сами понекад на страшне приче о породичном насиљу резигнирано слијежу раменима. Четрнаестогодишња Азра говори да не зна како би помогла вршњаку који је у таквој породици, јер “не зна како би се петљала у породичне односе”. Зато је важно што има своје вршњаке који ју могу разувјерити да је било који проблем, а поготово онај који се тиче дјечијег безбрижног одрастања, приватне природе. Они већ сада препознају да свако слијегање раменима има кобне посљедице за будућност. ●

Више од секције

ГИМНАЗИЈАЛЦИ МИЈЕЊАЈУ ЗАКОНЕ

Адмир Јамаковић

Позитиван примјер ученичког ангажмана из сарајевске Треће гимназије

Да има позитивних примјера у нашем образовном систему доказ су и ученици Треће гимназије из Сарајева. Чланови Цивитасове секције ове школе већ дуго покушавају ријешити проблеме из своје околине о којима већина њихових вршњака ни не размишља. Прије двије године тражили су од надлежних да тада девастирани Хотел Бристол доведу у ред.

“Било је запуштено, смећа на све стране, а наши ученици су пресретани и одузиман им је новац. Свих 52 ученика чланова секције послали су мејлове малезијским финансијерима који су раније прихватили обавезу да реновирају хотел, од којих су тражили да што прије почну са радовима. Прије тога кренули смо од локалне власти и тражили рјешење” – каже професорица Сенада Салиховић, која води секцију.

Писали су и свим вијећницима Опћинског вијећа Новог Сарајева, присуствовали сједници послџе које је ова опћина издвојила 30.000 КМ како би оградила простор око хотела.

Научити како мијењати ствари у друштву

Тражили су и да се заплијењена роба са државне границе, која је ускладиштена и тако била

Фото: Адмир Јамаковић

неупотребљива, усмјери људима којима би била од користи. Уклањање напуштених аутомобила који су ругло града један је од посљедњих њихових пројеката.

“Кренули смо од мјесних заједница, тражили податке, затим смо фотографисали такве аутомобиле. Обраћали смо се предузећу “Рад” и полицији, а како они нису били надлежни, дошли смо до Министарства просторног уређења и заштите околиша” – објашњава ученица Матеа Јерковић.

Добили су обећања да ће се једино измјеном закона ријешити овај проблем. Ни ту нису стали, писали су члановима Скупштине Кантона Сарајево да подрже ове измјене.

Кажу да ће пројекат за њих бити завршен тек када у закону буде ријешено да се напуштени аутомобили склоне с улица и тако ослободе паркинг-мјеста чији је недостатак још један од проблема средине у којој живе.

Професорица Салиховић каже да је циљ код ученика пробудити грађанску свијест, одговорност и показати им да итекако могу мијењати ствари у друштву. Додаје да су ученици чврсто ријешени да истрају у својим пројектима, досађују, истражују, па их на крају и они у властима све озбиљније схваћају. ●

U posjeti United World Collegeu u Mostaru

ŠKOLA ZA ĐAKE IZ CIJELOG SVIJETA

Osman Zukić

Učenici se biraju isključivo na temelju vlastitih zasluga, dostignuća ili potencijala, bez obzira na mogućnost plaćanja, a konkurs je uvijek anonim.

Ukoliko nekada posjetite United World College u Mostaru (UWC), nužno se morate zapitati zašto u Bosni i Hercegovini nije moguće urediti obrazovni sistem tako da ravnopravno tretira sve đake, a da konkursi za upis u srednju školu ili fakultet budu anonimni, bez davanja povlastica različitim kategorijama. Izravni smo svjedoci da su slične škole rijetka pojava, jer ih ovdašnji obrazovni sistem nije tako programirao – da usvojeno znanje bude jedini faktor koji utiče na odabir kandidata i njihov upis u određenu obrazovnu ustanovu. Ukoliko takve škole postoje, one nisu djelo domaćih prosvjetnih radnika, nego su dio određene svjetske školske mreže – što svjedoči mostarski koledž.

Anonimnost pri upisu

United College u Mostaru je jedan od trinaest koliko ih djeluje u svijetu. Ljubaznošću osoblja pomenute škole, saznali smo da đaci iz Hong Konga, Indije, afričkih zemalja, zapadne Evrope, SAD-a, itd., dolaze u Mostar kako bi nastavili svoje školovanje, a odatle, zahvaljujući posebnim programima koji otkrivaju njihove talente i sklonosti, odlaze na dodatno usavršavanje. Učenici se biraju isključivo na temelju vlastitih zasluga, dostignuća ili

Foto: Osman Zukić

potencijala, bez obzira na mogućnost plaćanja, a konkurs je uvijek anonim. Tek po izboru kandidata određeni UWC Nacionalni odbori provjeravaju jesu li roditelji u mogućnosti pokriti dio troškova dvogodišnjeg školovanja, uz stručnu pomoć poreznog ili finansijskog savjetnika.

Osim što školu pohađaju učenici iz cijelog svijeta, većina kandidata je iz zemalja bivše Jugoslavije, a nastavu slušaju na engleskom jeziku, kao i njihove kolege kojima taj jezik nije maternji. Također, đaci pohađaju časove maternjeg jezika, što je još jedan od karakteristika svih UWC koledža u svijetu.

Zatražimo odgovor

Kako su nam rekli sagovornici, kandidati tokom svog školovanja praktično iskorištavaju usvojena znanja, tako da na osnovu njihovih vannastavnih aktivnosti (npr: časovi režije, časovi robotike, časovi elektrotehnike itd.) nastavnici predlože studije koji bi im, shodno tome, odgovarali. To su samo neke (važne) smjernice po kojima bi trebalo urediti školstvo u BiH, a uređenost kabineta i nastavna pomagala koja se koriste na časovima su još jedan pokazatelj da je u cilju kvalitetnog obrazovanja važnije ulagati u stručnost nego plaćati ljude koji u ime znanja ispunjavaju različite političke ciljeve. Ovakve okolnosti su razlog pitanja s početka teksta, a možda ćemo dijagnostičiranjem problema u bh. školstvu najzad nešto poduzeti kako bismo dobili odgovor. Inače, ostaje nam svakodnevica. ●

Ma, ljudi moji, je li to moguće?!?!

RODITELJI SE ŽALILI NA UČITELJA

Marko Ban

Učitelj ne zna da računa i piše, djeca moraju da uče njega!

Ko god je kročio u svet pedagoškog rada s decom, stvaralaštva za decu ili bilo koje oblasti koja podstiče dečju kreativnost u Srbiji, susreo se sa učiteljem Ljubom Divljakom. Pre osam godina čula sam za nekog učitelja koji je reformu nastave proveo pre reforme, ko nije čekao da mu zakon kaže da nastava treba da bude kreativna, interaktivna i zanimljiva...

Odmah smo krenuli da vidimo to čudo i napravimo reportažu za Veliko dvorište. Kad sam ušla u njegovu učionicu, samo što se nisam prevrnula. Deca su zagrljena pevala "Aj šta ću, šta ću s ćurkom u spanaću..." a učitelj ih je pratio na gitari. "Pst, vežbamo ć i ć!" – objasnio je učitelj.

Eustahijev pomoćnik

Čuli smo da učitelj koristi nekakvu lutku miša, ginjaolu, pa smo tražili da je vidimo. Učitelj Ljuba nam se izvinio u Eustahijevo ime, učitelj Eustahije je otputovao na daleki sever, evo đaci mu svaki dan pišu pisma (i vežbaju pisanje), vratiće se sledeće nedelje. Inače, Eustahije je glavni učitelj, a učitelj Ljuba mu je samo pomoćnik. Nema veze, pokazaće nam druga zanimljiva nastavna sredstva. Kraj zida su plastične čaše naređane u piramidu, koje služe za turnir u oduzimanju: đak pogodi čaše lopticom, okrene se i na tabli oduzme broj obo-

renih čaša, a komisija prebroji koliko ih je ostalo i da li je rezultat na tabli tačan. Za sabiranje se ne ide na turnir, nego kod doktora Sabirkovića: učitelj Ljuba okači oko vrata stetoskop i pregleda rezultate...

Kraj prozora tri flaše s vodom – to su uzorci snega iz školskog dvorišta, s parkinga i iz parka. Kad se sneg istopi, pa se prvo malo ispričaju o agregatnim stanjima, mogu da uporede čistoću snega i da pređu na temu zagađenja.

Ljudi su bogatstvo

Inače, svi đaci učitelja Ljube bili su pravi čuvari prirode. Svaki ima *svoje drvo* iz školskog dvorišta i brine o njemu i živom svetu na njemu. Na zidu okačeni ekološki zmajevi, i na njima neka čudna imena, svaki đak ima svoje *ime za visine*. Spremaju se za *Zmajadu*.

(Marija Vukosavljević,
dio teksta preuzet s interneta.)

Inače, anegdota koja se prepričava, o učitelju Ljubi je i ova: da bi naučio đake da pišu, sam se napravio da ne zna slova. I onda su se djeca nadmetala ko će mu bolje objasniti i ko će ljepša slova napisati. I o tome, naravno, pričala kod kuće. A onda su neki roditelji došli u školu da se žale, ili da provjere – zar je i to moguće u takvoj državi, da nepismen čovjek bude učitelj :-)

Mali korak za školu,
veliki za učenike

BIBLIOTEKA U STRELJANI

Zulfik Đogić

Roditelji i nastavnici Osnovne škole "Lukavica" iz Lukavice kod Gračanice vlastitim sredstvima preuredili su bivšu školsku streljanu i napravili biblioteku. Osim nove prostorije, đaci su dobili i novi koncept biblioteke. Rezultat: učenici više čitaju.

Gledano iz učeničke perspektive izdvajanje vremena za čitanje knjige čini se nadasve herojskim podvigom vrijednim divljenja, a poseban izazov i veliki teret odgovornosti imaju nastavnici jezika i književnosti, koji trebaju – izgraditi čitaoca.

Zahvaljujući timskom radu, odličnoj saradnji menadžmenta, roditelja i nastavnika, u Osnovnoj školi "Lukavica" (Lukavica-Gračanica) početkom ove školske godine otvorena je nova školska biblioteka u preuređenoj prostoriji nekadašnje školske streljane s površinom od 50 m², koja je do tada služila kao ostava za sve i svašta. Novac za obnovu prikupili su roditelji i nastavnici.

Ideja je bila da ovakva biblioteka bude centar svih dešavanja u školi i glavno mjesto okupljanja učenika bilo kojim povodom, pri čemu je kao inspiracija poslužio kulturni sarajevski Buybook.

Nastavnici su se odrekli slika iz zbornice, a najljepši komadi namještaja i eksponati iz kabineta premješteni su u biblioteku. Iako skromno uređena, biblioteka je postala najljepša prostorija u školi gdje učenici vole boraviti. Reklo bi se da – s mini

Foto: Zulfik Đogić

stageom i mnoštvom okruglih stolova koji dominiraju prostorijom – najviše podsjeća na kafić.

Knjige su posložene na nekonvencionalan način, ne hrbatom prema čelu – nego naslovnicom, kao u knjižari. Takvim izlaganjem knjiga razbijena je monotonija i ujedno učenicima omogućena maksimalna preglednost te jednostavan pristup željenom naslovu – učenik ulazi u biblioteku, odlazi do polica, odabere nekoliko naslova, sjeda za sto, prelistava knjige i bira onu koja mu se najviše sviđa, a ostale uredno vrati na mjesto. Potom odlazi do bibliotekara, razdužuje pročitane i zadužuje odabranu knjigu. Zbog ugodnog ambijenta i potpune slobode u pristupu cjelokupnom bibliotekarskom fondu, biblioteka je prepuna svakim radnim danom – učenici iz druge smjene dolaze čak i po dva sata prije početka nastave kako bi prelistavali i čitali knjige.

Biblioteka se koristi i za izvođenje nastave: jednom sedmično učenici imaju čas književnosti u biblioteci. Ponekada je organiziran kao čas slobodnog čitanja na kojem učenici prelistavaju i čitaju poeziju, prozu, enciklopedije, časopise, rječnike, monografije i pritom se uvijek desi da barem pet učenika iz odjeljenja odabere nešto što će ponijeti kući na čitanje. Kako bi učenici što više boravili u ovoj prostoriji, sve filmske projekcije, sva gostujuća predavanja i prezentacije obavezno se održavaju u biblioteci – tako da ona uistinu predstavlja srce škole. ●

Како су ђаци завољели лектуру

КЊИГЕ ЗА СВЕ, СВИ ЗА КЊИГУ

Осман Зукић

Вилдана Врабац

Фото: Осман Зукић

Сваки ученик је из своје кућне библиотеке донио књигу која му се највише допада и подијелио своје искуство читања с колегама из разреда.

Наставница у Основној школи “Алија Наметак” у Сарајеву, Вилдана Врабац, препричала нам је како су њени ђаци (други разред предшколског образовања) завољели лектуру. Како су се у првом полугодишту упознали с лектиром, тако су ученици овог разреда, уз иницијативу учитељице и подршку родитеља, отворили малу разредну библиотеку. Дакле, сваки ђак је из своје кућне библиотеке донио књигу која му се највише допада и подијелио своје искуство читања с колегама из разреда. Највреднији читаоци су на крају полугодишта добили награду – књигу. Број прочитаних књига ученици су утврђивали тако што су пријављивали своје читање одређеног штива на паноу, док су појединци преузимали улогу библиотекара или његовог помоћника.

Према ријечима учитељице Вилдане Врабац, дјеца предшколског узраста све прихватају кроз игру.

“Било ми је важно како ће ђаци реагирати током првог сусрета са лектиром, јер је тај сусрет најважнији. Стога сам се одлучила за метод који ће читање учинити игром, а игра им је, ипак, најважнија. Након што сам разговарала са родитељима, ученици су донијели по једну књигу и тако смо оформили разредну библиотеку.”

Учитељица Врабац је додала како постоје начини да се привуче ученичка пажња, те да је, осим игре, један од њих и савремени приступ обрадама неких наставних јединица.

“Ђацима је јако занимљив вид презентирања градива на пројектору. Након што сам схватила да имам њихову пажњу, покушавам часове учинити много занимљивијим скупљајући различите слике и пуштајући занимљиве презентације”, додала је учитељица Врабац.

Свакако је ово једна од позитивних прича из бх. школства, а лектире не морају бити обавезно штиво, већ свијет забаве и нових открића. ●

**CITAT > Čovjek koji ne čita dobre knjige nema nikakve prednosti nad čovjekom koji ih uopće ne zna čitati.
(Mark Twain)**

GASTRO JAKA DE MI JA

Saša Madacki

Čemu služe školske biblioteke u Bosni i Hercegovini

Trebalo bi da služe čemu i u ostatku svijeta, no čini se da to nije baš slučaj... Školske biblioteke, u većini slučajeva, u BiH služe za sklanjanje nastavnika sa manjkom norme, te upošljavanje nastavnika čiji predmeti više ne postoje (uz čuvanje metli). Ponekad služe za sklanjanje rođaka. One predstavljaju jedini mirni kutak gdje uposlenici škole mogu popiti kafu na miru jer "tu niko ne ulazi", za razliku od zbornice gdje svi ulaze. Naravno, ne smijemo zaboraviti onu najhumaniju svrhu biblioteke: odbrojavanje dana do penzije sluđenog nastavnika razredne nastave. Te biblioteke, zaboravljene od svakog, bezobrazno gurnute na marginu i škole i društva, zapravo su jedan od ključnih segmenata društva baziranog na znanju. Kod nas, školske biblioteke služe za smještaj nedovoljnog lektirnog fonda, te ono nešto knjiga koje su zaostale iz vremena kada je te knjige kupovao SIZ. Kako samoupravne interesne zajednice nema, nema baš ni knjiga, ni učila, ni baza podataka, ni medijateka... Pristup po kojem u biblioteci može raditi bilo ko i bilo kad, ne zapitavši se koje i kakve kvalifikacije bibliotekar mora imati, vrlo je poguban za buduće generacije.

Prvi kontakt s knjigom veliki broj mališana ima sa ulaskom u osnovnu školu. Ako u tom momentu pogrešnim pristupom (ili nemanjem pristupa uopšte) zatvorimo vrata biblioteke, nastaje nepo-

pravljiva šteta. Ona je vidljiva već u starijim razredima osnovne škole – čitanje *sažetkovog sažetka* – sažetak lektire, naravno, pokupljen sa prve progulane web stranice, koristeći magičnu formulu u šamanskoj kućici na početnoj strani Googlea: "derviš i smrt lektira". Oni dovitljiviji ukucaju "derviš i smrt fabula i likovi". Po lektiru malo ko uđe u biblioteku. A ne daj bože pročitat' nešto osim lektire. No, tako je to u našoj zemlji brdovitog Balkana, a u svijetu je to malčice drugačije. Džaba nama visokoškolske i naučne biblioteke.

U našoj definiciji školska biblioteka je "mjesto za smještaj knjiga i učila koje slabo ko zatraži jer biblioteka i ne radi svaki dan a i ako radi onda baš i nema to što korisnik traži, što zbog para što zbog lijenosti a bogami i zbog neobrazovanosti i neznanja uposlenih. Ona je i mjesto katarze jer ako biblioteka ima zaposlenog kvalificiranog bibliotekara, dobar dio nastavnika je u šoku što za to treba fakultet".

U tuđoj (anamo njihovoj) definiciji, preciznije u *Manifestu za školske biblioteke*, koje je proklamovao UNESCO, u preambuli se kaže: *Školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informacijama. Školska knjižnica omogućuje učenicima stjecanje vještina za doživotno učenje, razvija njihovu maštu i pomaže im da postanu odgovorni građani.* Nadalje, u ovom revelacijskom dokumentu, ovi stranci (grozan narod) idu toliko daleko pa kažu: *Školska knjižnica je osnova svake*

dugoročne strategije razvoja pismenosti, obrazovanja, pružanja informacija, gospodarskog, društvenog i kulturnog razvoja. Za rad školskih knjižnica odgovorne su lokalna, regionalna i državna uprava koje, shodno tome, moraju izraditi odgovarajuće pravne propise i utvrditi razvojne planove. Financiranje školske knjižnice – za stručno osoblje, nabavu građe i opremu – mora biti redovito i dostatno, a knjižnične usluge besplatne.

A sad dolazi ono najgore. Ne lezi vraže, oni tvrde da je školska knjižnica [...] sastavni dio obrazovnog procesa. A ne administracija kao kod nas. Kod nas je normalnije da biblioteka ide uz računovodstvo nego uz nastavu. Pa u nastavi se predaje, a ne čitaju se knjige!

Zadaci koji stoje pred školskom bibliotekom su:

- *potpora obrazovnim ciljevima i zadacima zacrtanim u nastavnom planu i programu škole;*
- *poticanje trajnih čitateljskih navika i uživanja u čitanju i učenju;*
- *omogućavanje stjecanja stvaralačkog iskustva pri korištenju i kreiranju informacija kao pomoć pri učenju i razumijevanju, te poticanje mašte i uživanja u čitanju;*
- *poticanje svih učenika da nauče i koriste vještine koje će im pomoći pri vrednovanju i korištenju informacija, bez obzira na njihovu vrstu, količinu i izvor, kao i razvijanje osjećaja za način komuniciranja unutar zajednice;*
- *osiguravanje pristupa lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim izvorima i mogućnosti-*

ma koje će učenicima omogućiti doticaj s različitim idejama, iskustvima i stavovima;

- *organiziranje aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest;*
- *suradnja s učenicima, nastavnicima, administrativnim osobljem i roditeljima radi postizanja ciljeva škole;*
- *promicanje načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama preduvjeti za uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskom demokratskom društvu;*
- *promicanje čitanja i promicanje korištenja školske knjižnice u školskoj i široj društvenoj zajednici.*

Da, da, ovo je minimum standarda kada se promišljaju školske biblioteke. A ne kao kod nas: biblioteka je utočište za one sa kojima ne znamo šta ćemo. A kod groznih stranaca biblioteka ima mjesto. Stvarno je fuj što moramo primijeniti minimum načela. A taman smo se navikli...

Recept za bibliodolmu

Da je biblioteka prijeko potreban sistem koji služi uzvišenom cilju osiguranja dostupa svekolikoj štampanoj i elektronskoj građi na jednakoj osnovi dokazano je u bezbroj radova, proglasa, manifesta. Nažalost, kod nas kao da takvi tekstovi nisu prevedeni. Ili su prevedeni, pa koriste kao podloga za guljenje krompira. Ili cvekle. Cijeli svijet kupuje knjige za biblioteke, pretplaćuje se na relevantne baze podataka, kreiraju se namjenski repozitoriji elektronske građe s evaluiranim sadržajima

jima koji korisnicima garantuju kvalitetu. No, kako mi uvijek znamo bolje, mi se još uvijek držimo oprobano recepta za školsku biblioteku, te kažemo da je za dobru *bibliodolmu* potrebno sljedeće:

Za temeljac:

2-3 metra knjiga sa mekim koricama u boji marini-
rati da ogrezne u policama
3-4 metra knjiga sa tvrdim koricama posložiti da
diše
Naramak oštećenih knjiga
Sto, stolica, podguznjak
Pokvarena pisaća mašina sa miljeom preko
Pečat (može kakav bilo, samo umrljajte otisak da
se baš ne vidi ako je recimo od veterinarske stani-
ce koja više ne radi)
Prstohvat spjalica (može šarenih, lijepo izgleda)
Nešto kartica i kartončića (da liči na katalog)
2-3 papira, bijela (jedan uvući u pisaću mašinu)
Fikus
Merdevine za dofaćanje
Rešo, džezva bakrena i fildžana po želji
Sahan, kalajisani
Pletaće igle i nešto vunice

Borosane i šal za leđa
Graha za gatanje (tetovac)

Za ukras:

Bibliotekar/ka

Nešto djece da uđe pokatkad

Ko voli može zaljutiti standardima i normativima
Sve sastojke smjestiti u podrumsku prostoriju bez
prozora, zagrijati na 21 stepen i pustiti da se udi-
sta. Držat zatvoreno na tihoj patnji jedno dvade-
set godina. Povremeno doliť malene plate (plati-
ce) da ne zagori. Sitno isjeckati kartice i uložiti u
ormar za serviranje. Ukrasiti natpisom BIBLIOTE-
KA. Sve spojiti i držati u špajzu na hladnom. Kad
se uhvati mem i gljivice postupak ponoviti.

Ovako pripremljena biblioteka je vrlo teška za po-
dnijeti, pa uz nju servirati neki digestiv. Pretjerana
konzumacija može uzrokovati povišen kolesterol,
i srčane bolesti. Ovako pripremljena biblioteka
kod bibliotekara izaziva vrtoglavicu, nesanicu, de-
zorijentisanost, a kod školske djece i omladine
trajnu funkcionalnu nepismenost, nedostatak kri-
tičkog razmišljanja i trajnu hipertekstuaciju ne-
kvalitetnog elektronskog materijala.

Evropski recept pogledati u vrlo sumnjivim publikacijama Međunarodne federacije bibliotečkih društava i ustanova, posebno *Smjernice za knjižnične usluge za djecu* i *Smjernice za knjižnične usluge za mladež* dostupne na web stranicama na: www.ifla.org/en/publications/51

Bibliosaurusi

Paleobibliotekarstvo proučava razvoj bibliotečkog života na zemlji, starih bibliotekara i korisnika nalazeći dokaze u fosilnim zapisima i stijenama. Ova nauka je došla do bezbroj otkrića, čak i onih potrebnih – da su se nekada bibliotekari i korisnici voljeli, nisu se međusobno napadali, a knjiga je bilo u izobilju, i nevjerojatno, neki fosili govore da su čak bili i ljubazni jedni prema drugima. Naravno, bibliosaurusi međusobno nisu imali zavjet nenapadanja, ali fosilni ostaci govore u prilog činjenici da nisu bili agresivni kao ovi danas – njihovi potomci koji su evoluirali u homo bibliothecariusu. Nadred bibliosaurusa je imao čitav niz porodica, sa vrlo začudnim vrstama:

Minderosaurusi – tada vrlo rijedak oblik života, danas vrlo rasprostranjen ali kao *Homo Mindericus Katalogus Neradiš Neradiš*. Prisutan je u svim bibliotopima. Gdje god nađe prikladnu meku i ravnu površinu zauzme karakterističan položaj, tzv. *ležeci položaj*.

Mrgudosaurusi – vrsta sa spojenim obrvama u prijeteci položaj sa malim okicama, isto tako vrlo rijedak oblik života. Hranio se nesigurnim i preplašenim korisnikosaurusima, danas poznat kao *Bibliothecarius facultatis universitas studiorum*.

Bonafidesaurusi – najrasprostranjenija vrsta u doba trijasa. Veselo je skakutao od police do police sa knjigama, preporučivao knjige i druge izvore informacija korisnicima, nudio pomoć u traženju dodatnih izvora, bio na usluzi kako malim korisnikosaurusima, tako i onim u poodmakloj dobi. Nevjerojatno je to što je čak poštovao informacijske potrebe pojedinca, tragao za jedinstvenim pristupom svakom biću koje bi došlo u bibliotop. Vrlo uznemirujuća je činjenica da je čak dozvoljavao korisnikosaurusu da mu postavlja pitanja i čak je na njih odgovarao sa zavidnom preciznošću. Danas uznemiruje činjenica da je (ako je trebalo) radio prekovremeno a sve zbog dobrobiti zajednice kojoj služi. Neki se paleobibliotekarontolozi slažu u stavu da je čak dotle išao da je anticipirao čitalačke potrebe i čitao (sic!) prikaze knjiga, kako bi iz-

vršio što bolji odabir građe za svoj bibliotop. Ova vrsta je evoluirala u *Bibliothecarius normalisa*, što je danas vrsta pred izumiranjem. UNESCO u svom zadnjem istraživanju tvrdi da su na svijetu ostala samo četiri primjerka.

Penzosaurusi – izuzetno dugovječna vrsta. Živjeli su oko 200 godina u prosjeku. Registrirani su fosili ove vrste iz gornje krede u radnoj pozi, što govori u prilog da su kreativno stvarali u bibliotopu jako dugo. Bili su čuveni po svojoj mudrosti, i njima se obraćalo za pomoć u teškim situacijama kada je bila potrebna vrlo rijetka i specifična građa. Ova vrsta je danas evoluirala u svoju suprotnost. *Bibliothecarius penzionerius* tvrdi da se nekad znao red, da se radilo mnogo i naporno, no nikako nije u stanju da objasni nepostojanje podataka o tom radu.

Upravnikosaurusi – interesantan oblik života. Za razliku od prethodnih koji su živjeli u mezozoiku, ovaj oblik izumire već u srednjem devonu (paleozoik). Neki naučnici misle da je zapravo riječ o mitskom biću, jer nije pronađen niti jedan fosilizirani ostatak. Pominjanje ove vrste je registrirano u dnevnicima penzosaurusa. Po predanju, bili su izuzetno poštteni, s osjećanjem za pravdu, ravnopravnost i jednakost. Brižljivo su planirali razvoj bibliotopa, radili ankete o zadovoljstvu korisnikosaurusu i bibliosaurusa, korigovali pogreške na konstruktivan način. Kritikovali jesu, ali nisu kritizirali. Imali su osjećaj za opšte dobro, zagovarali su dijeljenje znanja i cjeloživotno učenje. Danas su evoluirali u direktore. ●

Test za direktore

Da ste direktor škole na čijem prilazu za učenike komšije mjesecima parkiraju aute, Vi

NE BISTE:

Rješenje testa:
Zar nemate važnijih stvari da rješavate?

- a) Ne biste pozvali saobraćajnu policiju, jer znate da njen prioritet nije bezbjednost učenika nego bezbjednost političara u saobraćaju. (Kad ste vidjeli policijski auto ispred autobusa s učenicima, a koliko puta ste vidjeli autobus policije iza auta s političarima?)
- b) Ne biste djeci rekli da smiju sprejom šarati po autu kao po školskim zidovima, jer takav auto jednom može biti i vaš.
- c) Ne biste zabadali nos u ono što vas se ne tiče. (A ne tiče vas se ništa izvan školskog dvorišta.)
- d) Ne biste imali ništa protiv da se i školsko igralište pretvori u parking.

Provjeri svoje znanje

ZNAKOVI PORED PUTA

Kako se snalazite na putu kroz bh. školski sistem?
Koliko poznajete znakove kojima je obilježen ovaj put?

- a) Dva nastavnika u jednoj učionici
- b) Dva ministra u jednom kabinetu
- c) Dvije škole pod jednim krovom
- d) Dva pedagoška zavoda na jednom budžetu

- a) Stopa nepismenih u BiH
- b) Zahtjev prosvjetara u štrajku za povećanje plata
- c) Procent usvojenog gradiva
- d) Udžbenička politika na putu

- a) Strategija obrazovanja u BiH
- b) Zajednička nastavna jezgra
- c) Seminar za nastavnike
- d) Roditeljski sastanak

- a) Tri palme na ostrvu sreće
- b) Tri nastavna plana i programa u BiH
- c) Istorija/historija/povijest u udžbeniku
- d) Okreće se kolo sreće

- a) Šarenilo u rasporedu časova
- b) Vjeronauka u rasporedu časova
- c) Nastava za daltoniste
- d) Tri nastavna plana i programa u BiH

- a) Iskopavanje piramida u toku
- b) Budućnost je već počela
- c) Filozofski fakultet na putu
- d) BH student u EU

- a) Put u raj
- b) Put u pakao
- c) Reforma pro forma
- d) Leti odavde, dok još nije kasno

- a) Nije za slikanje
- b) Nije za djecu
- c) Nije za školstvo
- d) Nije za Školegijum ●

SUBJEKTI PROCESA

- 38 JABUKE I KRUŠKE + 39 MOŽE I VOĆNA SALATA +
- 40 I JARE, I PARE + 42 PRIPREM(N)A, POZOR, SADI! +
- 43 JESAM LI TI REKAO DA SE PREVIŠE TRUDIŠ? +
- 44 SPORI NA INTERNETU, BRZI NA ORUŽJU +
- 46 DNEVNIK NASTAVNIKA + 52 PROBLEM I RJEŠENJE +
- 54 TEST INTELIGENCIJE

Сегрегација која траје

ЈАБУКЕ И КРУШКЕ

Енес Куртовић

Министрица у Влади Средњобосанског кантона, Грета Куна, до краја свог мандата свестрано ради на подизању младих вођњака, у којима се узгајају искључиво јабуке или искључиво крушке. А није министрица пољопривреде.

О систему образовања “двје школе – један кров” министрица образовања, науке, културе и спорта у Влади Средњобосанског кантона Грета Куна изјавила је (29. 08. 2007., у Травнику, за ФТВ): “Ја не знам зашто кажете да постоји проблем, мислим то, то нису никакви проблеми, то су двје школе, два наставна плана и програма, једна је школа, односно један наставни план и програм се изводи у приземљу, а други наставни план се изводи на кату. Мислим да нема проблема, а то што су двје школе под истим кровом, иде се као сједињавање, односно реализовање, односно редукција потрошње, односно као иде се према томе да се смање издаци. Знате, да не дође скупљање, односно обједињавање крушка и јабука него да то буде гдје су крушке да буду крушке, гдје су јабуке да буду јабуке.”

Ова изјава често се користи као примјер како наши политичари разумију систем образовања и како у сегрегацији ученика не виде ништа лоше, већ напротив сматрају то идеалним систе-

Фото: Енес Куртовић

мом за бх. реалност. Изјава је изазвала критике од стране невладиних организација и појединаца, али то није уздрмало министарску фотелју Грете Куне. Штавише, њена устрајност у борби за национално чисте учионице настављена је несмањеним ентузијазмом.

Прошле школске године Мрежа вијећа ученика (мреВук) у Новом Травнику организовала је акцију под називом “Јабуке и крушке се могу мијешати” чији циљ је био заједничко дружење ученика различитих националности. Међутим, овогодишње дружење неће бити одржано јер је министрица Грета Куна упутила допис свим основним и средњим школама у којем је поручила да: “Према чланку 27. Закона о основном и чланку 35. Закона о средњем образовању у школама није допуштено политичко дјеловање и организирање.”

Зар не би требало, позивајући се на наведене чланове закона, и министрици забранити њено политичко дјеловање по школама? ●

Štrajk prosvjetnih radnika

MOŽE I VOĆNA SALATA

Enes Kurtović

Prosvjetni radnici u Srednjobosanskom kantonu nisu pokrenuli štrajk sa zahtjevom za ukidanje sistema "dvije škole pod jednim krovom".

Generalni štrajk prosvjetnih radnika Srednjobosanskog kantona počeo je 5. maja 2011. godine, a razlog za štrajk je, prema predstavnicima sindikata, "nezadovoljstvo prosvjetara raspodjelom budžetskih sredstava za 2011. godinu jer smatraju da nisu ravnopravni s drugim korisnicima tih sredstava." Dakle, o platama je riječ.

Ravnopravnost?

Boris Marjanović, predsjednik Sindikalne podružnice Srednje škole "Vitez" u svojoj izjavi u povodu štrajka navodi: "Mi ne inzistiramo na povećanju plaća, nego na ravnopravnosti. Kako je svima neka bude i nama, ni bolje, ali ni lošije." Zanimljivo je poimanje "ravnopravnosti i jednakosti" u kantonu u kojem još uvijek egzistira segregacioni sistem obrazovanja kojim se djeca različitih nacionalnosti čak i fizičkim barijerama razdvajaju u školama. Ako prosvjetni radnici stvarno žele da im bude kao i drugima, pa dakle i djeci koju podučavaju, onda neka zamisle svijet u kojem, recimo, u šoping-centru do 14.00 kupuju Bošnjaci, a poslije 14.00 sati samo Hrvati, ili da u prizemlju kafića kavu piju jedni, a na spratu kahvu drugi, s tim da u kafiće ulaze na

Foto: Enes Kurtović

različite ulaze. Je li to ravnopravnost za koju se sindikati školstva zalažu?

Organizaciju štrajka nije spriječila tad aktuelna ministrica školstva ovog kantona, Greta Kuna, smatrajući valjda da štrajk nije nikakva politička aktivnost. Po njoj, mnogo opasnije bilo je djelovanje grupe učenika koji su pokušali organizovati druženje učenika različitih nacionalnosti. Takav oblik zajedničkog djelovanja ministrica je svojim dopisom školama – zabranila. Ispostavlja se da "jabuke i kruške" mogu zajedno, ali samo štrajkovati. Lični, materijalni interes prosvjetnih radnika, izražen u broju na dnu platne liste, jedini je razlog za pokretanje štrajka u prosvjeti. Za interese profesije, za interese djece/učenika, za interes budućnosti bh. društva, neka se bori neko drugi.

Nova vlada, stari problemi

Recimo, neka se bori novi ministar obrazovanja. Kako se štrajk odvija u turbulentnom vremenu promjene vlasti u ovom kantonu, desilo se da sindikat jednog dana pregovara sa premijerom, a da drugog dana kantonalna skupština izabere novog premijera i novu vladu. Nažalost, dosadašnje promjene vlasti završavale su se samo na personalnim izmjenama u sastavu vlada. Dakle, borba se nastavlja: neko za fotelje, neko za platu i topli obrok, neko za pravednije obrazovanje. ●

Štrajk nastavnika u Srbiji

I JARE, I PARE

Dejan Ilić

Zašto nastavnike-štrajkače ne podržava šira zajednica? Zaključite koliko se situacija u BiH razlikuje od one u Srbiji. Školegijum po odobrenju autora prenosi skraćeni tekst, koji u integralnoj verziji možete pročitati na www.pescanik.net

Štrajk nastavnika u školama u Srbiji obična je lakrdija. To je tako ne samo zbog toga što se dogovori potpisuju pa poništavaju; što se deca pozivaju u školu, da bi ih onda nastavnici sa školskih vrata vraćali kućama; što roditelji zovu škole da pitaju kada će ponovo početi da rade, a iz škola im se odgovara da gledaju vesti kako bi to saznali. Reč je o lakrdiji pre svega zato što jedna i druga strana, sindikati nastavnika i vlada, nisu ni u kakvom sporu. Pošto je sukob prividan, bilo bi nefer tvrditi da su samo nastavnici sa četiri svoja sindikata krivi za nered; na pravljenje haosa zajedno sa nastavnicima i njihovim sindikatima svojski je prionulo i ministarstvo prosvete uz snažnu podršku čitave vlade.

Nastavnici bez podrške javnosti

Ministarstva, ministri i vlada ovde me ne zanimaju. Zanimljivi su mi nastavnici. Preciznije, interesuju me dve stvari: njihova upornost da istraju u zahtevima i odsustvo solidarnosti građana Srbije sa školskim radnicima. Što se ovog drugog tiče,

školegijum drugo polugodište 2010/11.

Foto: Enes Kurtović

kada vlast nije funkcionalna (biram reči!), građani s pravom mogu da je pozovu na odgovornost i upozore je da se upristoji. Imati pristojnu vlast interes je svih građana. Oni koji se organizuju i upute jedan takav jasan zahtev treba da računaju na to da će ih drugi građani podržati. U proteklih desetak dana, koliko traje štrajk radnika u prosveti, to se nije dogodilo. Njihovi zahtevi toliko su partikularni da u njihovom ispunjavanju niko drugi ne vidi svoj poseban ili opšti interes. U jednom napakom smislu, nastavnici su tako postigli nešto što je u načelu teško zamisliti: iako je reč o školama, iako je reč o deci, dakle iako je reč o opštem interesu uz koji se vezuju i jake emocije, oni su uspeli čitavu stvar da predstave kao da se tiče samo njih i vlade. Naravno, to im je pošlo za rukom jer su kao jedini ozbiljan razlog za štrajk istakli – veće plate.

Budžetski ovisnici

Reč je tu o državnim službenicima čije se plate izdvajaju iz budžeta. Primitivna logika neumoljiva je. Ovako postavljenim zahtevom, nastavnici direktno ugrožavaju sve druge korisnike budžeta, a posredno i građane čije prihode oporezuje država: svaki dinar koji ode za škole jeste dinar manje recimo za policajce ili lekare. (Ta logika nužno nameće i pitanja poput: da li je za građane važnije da zadovoljni budu lekari ili školski nastavnici? Verujem da nastavnici nikada ne bi rizikovali da

eksplicitno postavite to pitanje, pa je utoliko nejasno kako ne uviđaju da ga svojim zahtevom implicitno nameću.) Zato ne čudi što niko ne podržava škole u štrajku. No, primitivna logika nije jedina koja se ovde može primeniti. Nju su nastavnici mogli izbeći bar na dva načina.

Jedan je neuverljiv, i upravo taj su izabrali sindikati. Svoje zahteve oni pravdaju neracionalnim trošenjem budžeta: novca očito ima, kažu nam školski predstavnici, ali se on rasipa raznim proneverama ili neopravdano visokim primanjima državnih službenika na visokim položajima. Pošto to ne možemo da sprečimo, zaključuju nastavnici, jednostavno za sebe tražimo veći udeo u raspodeli budžeta. Razume se, nastavnici su u pravu kada konstatuju činjenice, ali da li je to dovoljno da njihov zahtev bude legitiman? Nažalost, zbog toga njihov zahtev nije manje sebičan. Oni prećutno priznaju da ne žele da rešavaju problem: nastavnici bi da samo sebe zaštite od loših posledica neracionalnog raspolaganja budžetom. Stoga ih niko otvoreno ne napada, ali ih niko ni ne podržava. Dugoročno gledano, njihov zahtev u stvari je loš: on dodatno razara društveno tkivo i tako učvršćuje vlast sadašnjeg režima. (Kada ovde kažem režim, mislim na ono što smo dobili posle izbora 2003, i što traje i danas, bez obzira na smenu stranaka na vlasti).

Nije sve u novcu, ima nešto i u lovi

Što se drugog načina tiče, izgleda da su ga bar neki nastavnici svesni kada kažu da novac nije jedini problem, da je stanje u školama loše, da nastavni programi ne valjaju, te da oni žele da se to popravi. Ali, njihovo ponašanje ne potvrđuje da to zaista i misle. Novac ostaje jedina stvar oko koje razgovaraju škole i vlast, ako je suditi prema onome što vidimo u vestima. Možemo, međutim, pretpostaviti da nas u vestima lažu, to jest da mediji namerno prikrivaju prave razloge za štrajk. To nije realna pretpostavka: škole i nastavni programi u Srbiji loši su već decenijama. Za sve to vreme nastavnici nijednom nisu zbog toga štrajkovali. Uvek je reč bila o platama.

Zamislimo sad da škole štrajkuju zbog nepodnošljivog stanja u Srbiji: nastavnici zahtevaju da se odmah prekine sa nerezonskim i nezakonitim trošenjem budžeta. U prvom koraku, njihove plate uopšte ih ne zanimaju, oni hoće da se uvede red u trošenje sredstava od kojih zavisi funkcionisanje

države. Takav zahtev može računati na opštu podršku. Ali, to je jasan politički zahtev, što otvara prostor sindikatima za izgovor da se oni time ne bave. (To bi bilo tek delimično tačno. Zahtev jeste politički, ali se postavlja u ime građana zabrinutih za svoju državu: stoga svako ima pravo da ga postavi.)

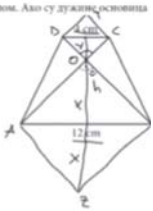
Hajde onda da vidimo šta je u nesumnjivoj nadležnosti školskih sindikata. Možemo zamisliti da nastavnici štrajkuju zato što su škole u lošem stanju, što su školski programi neprimereni, ili zato što se bez njihovog učešća upravo odvija reforma gimnazija o kojoj nigde ne mogu da se obaveste. Ponovo ih u prvom redu ne zanimaju plate, ali traže, na primer, da se 27. januar više ne slavi kao dan škole jer se tako diskriminiše nezanemarljiv broj dece i građana Srbije. (Mogli bi recimo da predlože da dan škole bude datum rođenja Vuka Karadžića, ili možda Dositeja Obradovića.) Znamo međutim da bi sa ovakvim zahtevima prosvetni radnici u Srbiji sasvim sigurno mogli da računaju ne na podršku nego na oštru osudu, i to ponajmanje od strane vlasti. Ali, šta mari: oni bi mogli da istraju u tim zahtevima jednako uporno kao što traže veće plate, a na osude bi mogli jednostavno odgovoriti kako je upravo reč o učincima lošeg školstva kada se na razumne predloge odgovara nerazumnim optužbama.

Dobro, to možemo samo da zamišljamo. U Srbiji danas jedino novac ima vrednost univerzalnog opravdanja: uzmi, ako možeš i koliko možeš, jer ako ne uzmeš ti, uzeće neko drugi; je li to zasluženno ili nezasluženno, sasvim je nebitno, jer smo odgovorni samo za sebe i vlastitu dobrobit. Tako atomizovano i nesolidarno društvo u Srbiji gradi se već dve decenije, a temelji su mu u školstvu i sklepanoj svetosavskoj tradiciji. Ne samo da ne žele to da promene nego najvećem broju nastavnika to verovatno uopšte ne smeta, i zato između njih i vlasti nema suštinskog spora. Plate su tehničko pitanje: i školski sindikati i oni koji sa njima pregovaraju puki su plaćenici jedne naopake države koju ne žele da menjaju. ●

e #258

Mission Impossible

PRIPREM(N)A, POZOR, SAD!

Jasmina Bajramović / Osman Zukić

Kako nastavnici reaguju na pitanje o mogućnostima interaktivne i besplatne pripreme nastave za učenike završnih razreda osnovnih škola?

Profesor informatike u osnovnim školama u Nišu i Grabovcu, Saša Popović, rješava zadatke za novi vid testiranja učenika osmih razreda (završni test) i postavlja ih na You Tube, time otvarajući mogućnost učenicima da se pripremaju uz svesrdnu pomoć nastavnika, a i roditeljima da ne strahuju od minusa na računu zbog instrukcija.

Ako sam nastavnik, nisam budala

Potaknuti ovim primjerom, posjetili smo nekoliko sarajevskih osnovnih škola s pitanjem: da li možemo očekivati nešto slično od ovdašnjih nastavnika prirodnih nauka (matematike, fizike, hemije)? U Osnovnoj školi "Vladislav Skarić" nastavnice fizike i hemije su nepovjerljivo slušale o navedenom primjeru, a zatim su neprijateljski i neljubazno ustvrdile da takvo što "ovdje nije moguće" iz raznoraznih razloga: "nastavnici nisu motivirani za to", "za neznanje djece iz matematike odgovorni su oni koji predaju matematiku, ne ja", "djeca ne znaju temelje", "nastavnici imaju drugih problema", "roditelji i djeca samo hoće petica iz predmeta koje predajemo" itd. Na zahtjev da kažu ko je odgovoran za takvo besperspektivno stanje, kategorično ponavljaju da ne žele da "imaju problema" i šutnjom završavaju razgovor.

školegijum drugo polugodište 2010/11.

2011 Prijemni ispit iz Matematike #258

vasilsev 19 videos Subscribe

258. Dijaagonala je jednakokrakog trapeza sekut se pod pravim uglom. Ako su dužine osnovnica trapeza 12 cm i 4 cm, izračunaj površinu trapeza.

$$a = 12 \text{ cm}$$

$$b = 4 \text{ cm}$$

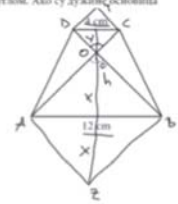
$$P = \left(\frac{a+b}{2} \right) \cdot h$$

$$y+y=h$$

Površina trapeza je ___ cm².

$$2x = 12 \text{ cm}$$

$$x = \frac{12}{2} = 6$$

4:30 / 6:42 360p Like Add to Share 7,484

Foto: Internet

U osnovnoj školi "Grbavica", nastavnica fizike, Fahreta Sijerčić, mnogo je susretljivija; iako smatra da je takav poduhvat sjajan, tvrdi da su za to potrebni adekvatni ljudi i veliko vrijeme i zalaganje. Tvrdi da je sjajan način rada sa učenicima prikazivanje eksperimenata preko npr. Skypea, ukoliko nemaju mogućnosti da iste eksperimente urade u školskim kabinetima.

Problem bh. obrazovanja leži u činjenici da su i nastavnik i učenik na margini; nastavnici su zatrpáni administracijom i edukativnim radionicama nepravedno nametnutim od strane Ministarstva, koje se, s druge strane, ne trudi uložiti u ono što je bitno, poput programa za nadarene učenike, opremanja laboratorija itd. Nama nastava bude odmor od svih birokratskih stvari kojima smo zatrpáni, a u svemu tome gubi se sam učenik, rekla je Sijerčić.

Dodatno znanje (ne) može biti besplatno

Sasvim slučajno ovdje su anketirani prosvjetni radnici u Sarajevu. Da su ista pitanja postavljena u Nišu, većina odgovora bila bi ista ili slična.

U birokratizovanom obrazovnom procesu umire ideja prosvjetiteljstva. Znanje je postalo roba, a oko svake robe, pa i ove, vrte se trgovci i kupci. Ali da školska klupa ne mora biti pijačna tezga, i da svaki nastavnik, lično i pojedinačno, slobodno i kreativno, može vratiti zaboravljeni smisao svom pozivu, to pokazuje primjer Saše Popovića. ●

Мрак просвјете

ЈЕСАМ ЛИ ТИ РЕКАО ДА СЕ ПРЕВИШЕ ТРУДИШ?

М. Ј.

Исповијест наставнице која је свој ентузијазам жртвовала како би се прилагодила условима радне средине.

Прва ствар коју су примијетили били су бијели зидови учионице. “Што је учионица нешто чудна?! Наставнице, што учионица изгледа као пред кречење? Недостаје шаренило кабинета за енглески.” “Е, па нема.” Наставница је поскидала постере, лептириће и све оне шарене украсе који су учионицу основне школе чиниле учионом. Зашто је то направила?

То није твој посао

Мјесецима нисам куповала нову гардеробу, јер сам новац трошила на књиге, приручнике, хамер-папире, лепеило... Копирала сам ученицима листове, тестове, правила скрипте, куповала им уџбенике, набављала ЦД-ове. Нисам могла да гледам неке своје ученике како као сирочићи сједе на часу. Лијепо ми је говорио директор: “То није твој посао. Немој то да радиш, нико ти неће рећи хвала.” Заручник се љутио на мене зато што огромну количину своје енергије трошим на школу и на дјецу. Нисам се дала одвратити од своје намене да ученике мотивишем да имају снове, да имају циљеве, јер већина мојих колега разговара са њима као да та дјеца неће даље у животу од мотике. Ја сам рекла да су моји ученици већи и бољи људи од мене. Али не

мијењају се они само због једне особе која је ту само једну школску годину. Овдје се наставници и родитељи познају. “Јел’ ти отац заклао пилиће?” “Продаје л’ мама кромпир? Нек’ рачуна на мене” – чести су разговори између дјеце и наставника на редовној настави.

I told you so! (Јесам ли ти рекао?)

Скоро сам ишла надређеном да га информирам о стању ученице Ајле, која иначе не прича са наставницима због трауме коју је доживјела као мала. Нема једног бубрега и има уграђен катетер. Дјевојчица се сасвим нормално понаша на одмору, мени неријетко дође да ме пита имам ли кредита, јер хоће да назове матер. Али када треба озбиљно да се ради, она обори главу до клупе и не можеш јој чак ни са усана читати када шапуће нешто. Ученица није категорисана, дислексијична је и дисграфична и ових дана је отишла у екстрем дјетета са емотивним поремећајем – престала је да прича и са другарима. Када сам отишла да кажем надређеном које сам све методе примијенила и како се Ајла почела понашати, он ми је рекао да јој пробам узети књиге и да видим како ће реаговати, па да га информишем наредни дан. Још ми је натукнуо да се превише трудим око дјеце и да не заборавим да сам ја само годину дана овдје па уопште нема потребе да улажем напоре да мијењам нешто. Наравно, Ајла није реаговала па сам чекала четвртак да јој вратим књиге. Ајлин тата је дошао у сриједу да каже како ја неозбиљно и неодговорно радим са дјецом. Ишао је и директору да се жали на мој рад, а директор ми је рекао да се не бојим. Нећу сносити санкције. “Само ти ради као што си до сада радила.” А у глави ми одзвања: “Јесам ли ти рекао да се превише трудиш?”

Али нећу више. Од сада се “фурам” на старије колеге. Дјеца су само посао који морам да одрадим. Нема мијењања ентеријера учионице и набављања техничке опреме. Радим са оним што добијем да радим. Не занима ме породична ситуација ученика, зашто нема уџбенике. Нема више копирања тестова, радних листића, нема више игара. Од сада санкционишем све и постајем највјештичавија вјештица међу наставницама. ●

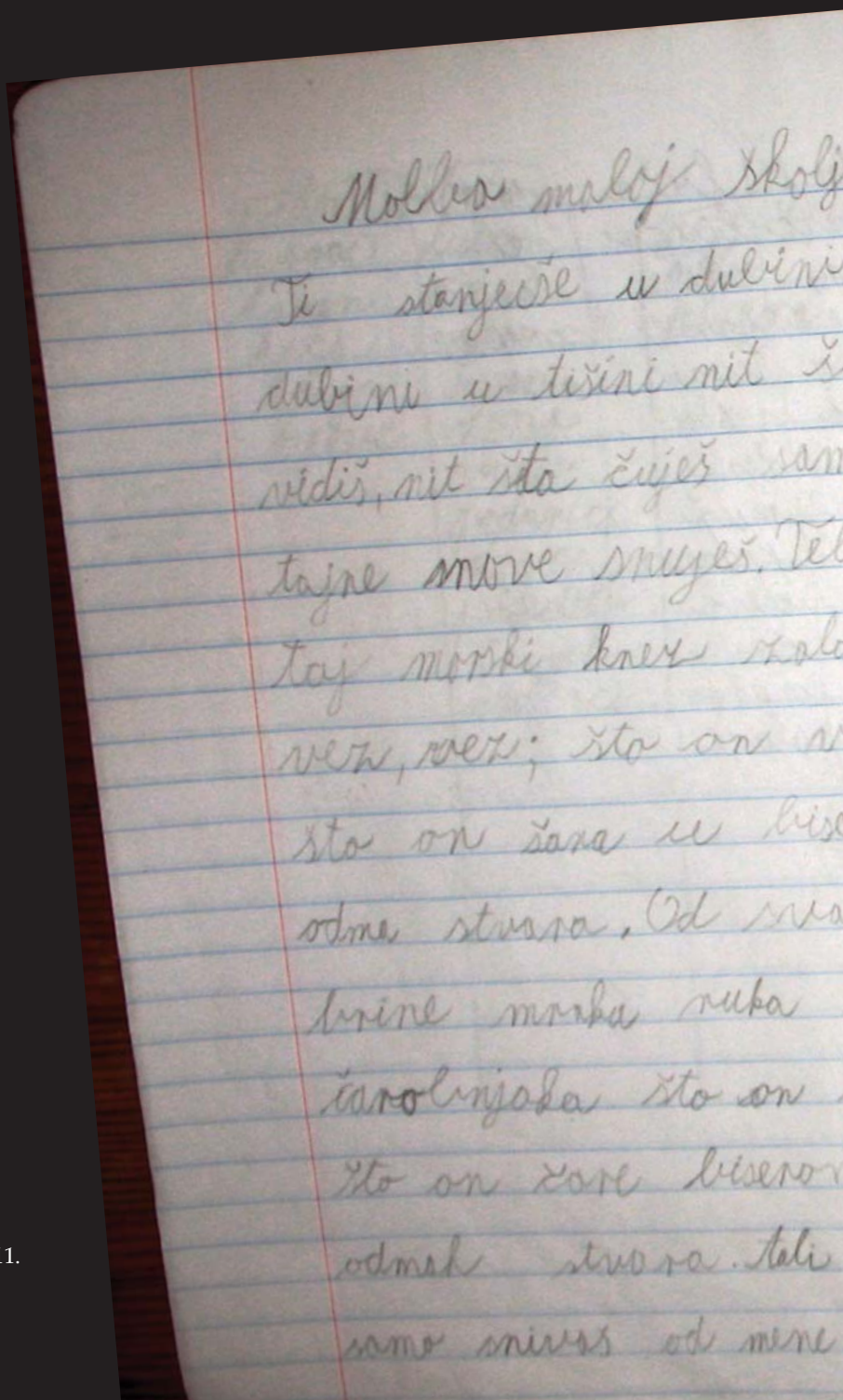
SPORI NA INTERNETU BRZINA ORUŽJU

Obrazovni sistem Bosne i Hercegovine, razbijen na dvanaest samostalnih i nezavisnih administrativnih jedinica, grupisanih oko tri različita nastavna plana i programa, moguće je predstaviti na mapi i kao čovjeka s pištoljem uperenim u sopstvenu glavu.

U međuvremenu, ova karta pred roditelje i nastavnike postavlja još jedno pitanje:

Kako se geografija danas izučava u našim školama? Koliko se koriste prednosti interneta? Da li je google-maps zamijenio starinske atlase, ili izdavačka industrija ne odustaje od svog monopola na prodaju zastarjele tehnologije? Zašto je važno znati ono: ispred sjever, iza leđa jug, desno istok, lijevo zapad, mahovina na sjeveru itd., ako svako od nas ima mobitel u ruci i na njemu kompas, mapu, geografsku dužinu i širinu svoje pozicije?

Ili, da preskočimo odmah na kraj: Koliko nastavni planovi i programi, rađeni pameću predratnih kadrova i ljudi podozrivih prema internetu i digitalnoj tehnologiji, uopšte komuniciraju s učenicima i učenicama kojih se tiču? ●

DNEVNIK NASTAVNIK A

Namir Ibrahimović

Odgajati i obrazovati ili formulare popunjavati

Sve ćemo zanemariti ako povedete naše dijete na ekskurziju, kažu roditelji nakon dugotrajnog i iscrpljujućeg razgovora. U toku sastanka optužili su upravu škole da je nepravedna prema njihovom djetetu, bez razloga mu je drastično snižavano vladanje; kako posjedovanje noževa, drskost prema nastavnicima i ostalom osoblju škole, pušenje u školskim prostorijama, isticanje fašističkih simbola ionako nije toliko bitno, tvrde da je antisemitizam opće stanje bh. društva.

Uzalud je uvjeravati ih da je dijete postiglo napredak, da ima znatno bolje ocjene i iz učenja i vladanja i da škola jednostavno ne može kršiti odluke Nastavničkog vijeća vezane za ekskurziju. Naime, još u januaru ove godine jednoglasno je usvojena odluka da učenici koji početkom aprila imaju vladanje "dobar", "zadovoljava" i "loše" ne mogu ići na ekskurziju. No, roditelji se ne mogu pomiriti s tim. Napravili ste od njega kriminalca, delinkventa, sve odluke donosite samo da on ne ide na ekskurziju, tvrde roditelji i prijete ministarstvima, sudovima, ombudsmanima, helsinškim komitetima te ponavljaju: *Sve ćemo zanemariti ako povedete naše dijete na ekskurziju.*

Ekskurzija na kraju osnovne škole, putovanje za oprastanje od nastavnika i prijatelja, simbolična, obrazovnim sistemom nametnuta prekretnica u učeničkim životima. *Znate li vi koliko je njemu ta ek-*

skurzija bitna, uporni su roditelji, i kako će se on osjećati ako ne ode sa svojim razredom; zapravo, on već sad trpi posljedice vaše odluke. Podsjećamo ih da se učenik popravio i da se ne vidi na koji način školske mjere negativno utiču. Te nudimo da majka krene sa sinom na ekskurziju. Ona ne prihvata; smatra da bi to bilo poniženje za dijete, da bi ga prijatelji iz razreda zadirkivali. I u tom trenutku ne misli na psihičke posljedice – ne želi prihvatiti ponudu i pomoći svom djetetu.

Škola nije promijenila svoju odluku, a roditelji su ispunili ono što su obećali – poslali su inspekciju, najavili tužbu. Inspektore ne zanima suština slučaja, nego samo prate dokumentaciju, da li su zapisnici vođeni po propisima, da li su poštovani Zakon i Pravila škole. Odgoj i obrazovanje se prepuštaju u ruke prava i tako prestaje razgovor o djetetu i počinje rasprava o formalnostima. To što su mjere škole pomogle da se učenik popravi više nije bitno, važno je da li je napravljen propust u izricanju tih mjera – rezultat jeste vidljiv, ali dijete ne ide na ekskurziju i sve treba ispitati. Na zahtjev roditelja, naravno.

Bježimo od Faceboka!

Učenike ne treba ništa pitati, dovoljno je postati Facebook prijatelj s njima. Na svojoj teritoriji oni se osjećaju suvereno: objavljuju fotografije dnevnih aktivnosti, komentiraju nerazumljivim simbolima, psovku su sveli na razinu uzrečice. I nimalo im ne smeta što među prijateljima imaju i poko-

jeg nastavnika. "Nismo u školi", reći će ako se na času spomene njihova javna Facebook aktivnost. Šta da radi nastavnik? Pita se da li roditelji redovno prate Facebook profile vlastite djece, da li razgovaraju s njima o tome ili im je sasvim prirodno da dijete pažnju drugih dobija tako što će pozirati na slici kao kulisa za kriglu pive, s cigaretom u ruci? Hoće li nastavnik razgovarati s učenicima o tome? Nasamo ili pred drugim učenicima? Ili će se praviti da ništa nije vidio? Hoće li zvati roditelje na razgovor? Otvara se niz pitanja gdje nastavnik sam, a ne pravilnici i zakoni, odučuje šta hoće ili neće raditi (spreman na posljedice). Društvene mreže i blogovi nisu polje djelovanja škole, tvrdi većina nas – na osnovu čega ćemo djelovati; šta se nas to tiče – imaju roditelje i nek se brinu o njima! Obrazovanje se po ko zna koji put predalo pred obiljem informacija koje ranije nije moglo imati: svi patriotski ciljevi, svi teški matematički zadaci, brojni testovi, sve ocjene padaju pred fotografijom trinaestogodišnjaka koji s cigarom u ruci i kriglom piva ispred sebe pozira svom prijatelju. Važno je da u školi ne pravi probleme i da prati nastavu, ponašanje izvan škole ionako nije mjerljivo. Vidimo učenika i ne prepoznavamo ga, iako je već 8 godina s nama – kao da je imao paralelni život. Ignoriranjem novih medija, zatvaranjem očiju pred očiglednim propustima u ostvarivanju ciljeva iz znanja i odgoja, izbjegavanjem dodatne edukacije – nastavnici, kao uposlenici škole, sebi olakšavaju posao, ali kao odgovorni građani otežavaju život svima.

Pokaži da sakriješ!

U toku dvije školske godine, nastavnik (s punim radnim vremenom) održi preko 1200 časova. Jedan od njih je i tzv. ogledni. Na jednom od 1200 časova nastavnik mora pokazati raskoš vlastitog talenta – 45 minuta mora izgledati potpuno drugačije, slikovitije, vizuelno bogatije, s mnogo angažovanim učenicima, odnosno, nastavnik mora pokazati kako ne radi na ostalim časovima.

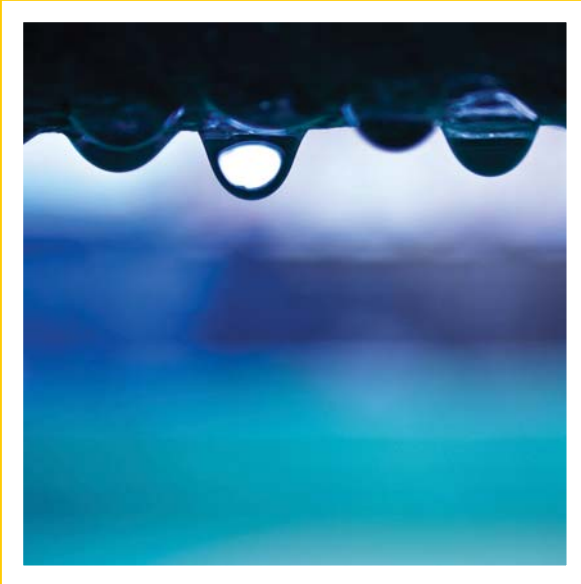
Ogledni čas postaje parada za direktore, savjetnike, radne kolege... nastavnici se takmiče ko će smisliti spektakularniju prezentaciju, ko će donijeti više šarenih papira, ko će osmisлити ljepšu grafofoliju, ko će organizovati interesantniji kviz i to sve na jednom času. Sudar nastavnih sredstava kreira skladno obilje znanja – sudeći po reakcijama prisutnih. Strah, nervoza i neizvjesnost usele se u nastavnika dese-

tak dana ranije: neprijatno mu je što će s učenicima raditi pred publikom, pred gostima koji ocjenjuju, analiziraju, propituju. Već dvije godine nije radio ovakav čas – boji se hoće li ispasti kako treba, hoće li neko od prisutnih primijetiti pogrešku; hoće li učenici pokazati sve što ih nije naučio? Strah i nervoza nestaju kad se oglasi zvono, kad čuje čestitke; gosti kažu da su uživali; kažu da nikad nisu bili na boljem času i bilo bi super da svaki čas bude takav, uz naravno naglašavanje paradoksa da to, ipak, nije moguće. Djeca su presretna: konačno jedan čas na kojem nije dosadno predavanje, na kome nema klasičnog ispitivanja. Kreativnost je rijetka kako bismo je više cijenili, misle djeca.

U školama gdje se ne provjerava znanje, gdje se ocjene daju za boju očiju i dječije suze; gdje se lakše daju ocjene nego znanje, gdje se nastavnici više boje agresivnog roditelja nego učeničkog neznanja, ogledni čas je jedan od načina da prikrijemo rupe u obrazovnom sistemu – mi, nastavnici, možemo pripremiti zanimljive i kreativne časove, ali samo jedan od 1200!

Prije nekoliko godine odlučio sam da moj ogledni bude kao i svi drugi časovi; da ne budem nastavnik-licemjer i da prema učenicima imam isti odnos sa gostima i bez njih na času. Ne želim da mi ogledni čas bude izgovor za zanimljiv, kreativan i čas na kojem će djeca usvojiti znanje. Propisujući ogledni čas, obrazovni standardi od nas traže pretvaranje, zavaravanje i prikrivanje. Ako drugima pokazujemo samo posebno pripremljene časove, onda je nešto truhlo u našem poslu.

To je samo dijete

Činimo li mi nastavnici dobro učeniku ako imamo razumijevanja za delinkventna ponašanja samo zato što smo prijatelji s njegovim roditeljima? Da li je važnije tvrditi "to je samo dijete" i zanemariti posjedovanje noževa, boksera, vrijeđanja nastavnika, tuče s drugim učenicima, laganje, krađe i druge prekršaje regulisane pedagoškim pravilnicima o pozitivnim i negativnim modelima ponašanja?

To je samo dijete, ponavlja nastavnik i suprotstavlja se većini koja ne zaboravlja šta je učenik radio u I polugodištu. *On je samo znatiželjan i naivan*, opravdava nastavnik ponašanje svog omiljenog učenika. *Dobro je to dijete*, izgovara nastavnik gledajući u lice kolegicu na koju se učenik izderao tokom časa. Primjećujem da moj kolega nije bio toliko angažovan kada se radilo o drugoj djeci, rado je podizao ruku, slažući se s odlukama većine; nije tražio olakotne okolnosti i nije se pozivao na praštanje. Početkom decembra učenik je kažnjen premještajem u drugo odjeljenje jer je napravio niz prekršaja: pušio je u školskom WC-u, pokazivao je drskost u učionici, pojedine nastavnike nije poštovao, lagao je, imao kod sebe hladno oružje, bio nemiran na časovima, ukrao i prodao mobilni... I nakon premještaja u drugo odjeljenje odlučio biti drugi učenik. Sve samo da bi imao primjerno vladanje na kraju školske godine i da bi išao na đačku ekskurziju. Jedan ispad s časa (kada je izazvao smijeh odjeljenja spominjanjem fašističkog pozdrava) roditelji pravdaju općepreputnim antisemitizmom u

društvu i zanemarivim u odnosu na sav trud koji je njihovo dijete uložilo u popravljanju ponašanja i ocjene iz vladanja. Nastavnici cijene trud i povećaju vladanje na dobar. Problem još uvijek ostaje: ne može ići na ekskurziju zbog odluke Nastavničkog vijeća da učenici s dobrim vladanjem s kraja III tromjesečja ne obilježe kraj osnovne škole odlaskom u inostranstvo. Takav oblik kazne je odgojna mjera učeniku da shvati kako se u životu ne mogu tek tako činiti prekršaji i očekivati da nakon nekog vremena svi na to zaborave.

No, spomenuti nastavnik ne misli tako. Prethodnih godina, ispostavilo će se, osiguravao je odličan uspjeh učeniku moleći predmetne nastavnike da mu poklone nezasluzene ocjene. Zajedno sa učenikovim roditeljima izražava nepovjerenje odlukama ostalih nastavnika, ne suprotstavljajući nijedan argument osim *da je to samo dijete*. Nastavnik koji se na ovaj način brine za učenika ponižava svoju profesiju, subjektivnost stavlja ispred pedagogije i ne pomaže drugim učenicima u odrastanju.

Idealno bi bilo da takav nastavnik otvori svoju školu i da učenici te škole nađu odgajatelja koji će razumjeti divljenje hladnom oružju, koji će pohvaliti krađu i koji će aplaudirati drskom ponašanjem. Možda bi tada shvatio da stavljanje prijateljstva s roditeljima ispred odgoja i obrazovanja djeteta šteti i njemu i roditeljima i učeniku.

Suzama do petice

Panika je – školska godina bliži se kraju i ocjene treba popraviti. Učenici kalkuliraju, zbrajaju i dijele – predviđaju prosjek ocjena. Znatno broj njih, pritisnuti roditeljskim zahtjevima i vlastitim ambicijama, kasno uviđa da opći uspjeh na kraju godine neće ispuniti zadata očekivanja. Testovi u maju oduzimaju slobodno vrijeme; učenici panično nadoknađuju propušteno.

"Ako ja iz ovog testa dobijem 5 pa odgovaram jednom ili dva puta još, mogu li ja imati odličnu zaključnu ocjenu?", pita učenik koji od dosadašnjih 12 ocjena ima samo dvije petice. Uzaludno je govoriti da nema potrebe baviti se kalkulacijama prije nego vidimo ocjene iz završnog testa. "Ali meni će biti potrebna zaključna petica kako bih prošao odličnim", uporan je učenik. Zaboravlja da u razredu ima još desetak učenika koji imaju ocjene slične njegovim i da je premalo časova do kraja školske godine da bi učenici usmeno odgovarali.

Ne znaju objasniti zašto ranije nisu mislili o ocjenama; sliježu ramenima i govore da su isto radili i prošle godine iz drugih predmeta – loše ocjene u prvih 6 mjeseci, a onda u posljednjem trenutku izborena petica.

Poučavajući djecu, naučili smo ih da svako dobrovoljno javljanje podrazumijeva i veću ocjenu; ako se dijete javilo da odgovara za 5, ono mora i dobiti 5. "Šta će, jadno dijete, trudilo se", pojašnjava kolega, "iako nije znalo za 5, dao sam mu 5 – da ne plače." Suzama je utaban put do veće ocjene. "Fino je dijete, mirno na časovima; a ko će provjeravati njegovo znanje. U drugim školama je i gore; daju 5 za mnogo manje znanja", pravda nastavnik upisivanje nezasluzene zaključne ocjene.

Škola je učiteljica života – ne historija. Nije važno znati, nego plakati. Učenik shvati da je lakše plakati, nego naučiti. Nastavnik ne daje ocjenu na osnovu pokazanog znanja, već na osnovu vlastitog sažaljenja. Tako rijeke suza i nastavnici puni razumijevanja naprave poplavu odličnih učenika u osnovnim školama.

Zaključivanje ocjena na lijepe oči

Školska godina je završena. Protekle dvije sedmice prošle su u intenzivnom razgovoru s roditeljima o zaključnim ocjenama. "Eto, može li moje dijete ikako odgovarati za veću ocjenu? Stvarno je učilo ovih dana i s instruktorom radi, vjerujte." Roditelji vrlo dobro znaju da se ocjene dobijaju tokom cijele školske godine, također znaju da u ovoj školi imaju termine za konsultacije sa svakim predmetnim nastavnikom, imaju redovne roditeljske sastanke kao i informativne sastanke s voditeljem odjeljenja, što je sasvim dovoljno za kvalitetno praćenje učenikovog rada. Sve neredovne izostanke roditelji zaborave kad je potrebno za dijete osigurati ocjenu više.

Strategije su različite: direktni razgovor s predmetnim nastavnikom, pritisak na voditelja odjeljenja ili direktoricu škole ili drugog nastavnika s kojim je prijatelj od davnina da razgovaraju s predmetnim nastavnikom i ubijede ga da ispita učenika. Razgovori, uglavnom, počinju blagim prebacivanjem krivice na dijete uz obavezno navođenje razloga zašto nije bilo kontinuiranog učenja; sve je popraćeno optužbama na dječija interesovanja u kojim je škola na posljednjem mjestu. No, usprkos svemu, ako može ikako, kad nastavnik bude imao vremena, da pita dijete za veću ocjenu. Nastavnik pristaje.

Ako dijete dobije priliku odgovarati za veću ocjenu, podrazumijeva se da će je i dobiti. To je neko nepisano pravilo kojim valjda nastavnici ostalim učenicima pravdaju poklanjanje ocjene: evo, vidi se da je učenik radio. Uspostavljeni kriteriji tokom trajanja školske godine mi ne dozvoljavaju da zažmirim na oskudno znanje učenika: znam da će biti suze, očekujem dolazak roditelja u školu, ali ne mogu povećati zaključnu ocjenu jer ne mogu pogledati u lice ostalim učenicima koji imaju više znanja i ocjenu koju njihov prijatelj želi, a ne zna. Lakše mi je pretrpjeti dječije suze i optužbe roditelja nego jednakom ocjenom ocijeniti nejednako znanje.

Čas se tek završio, imam poziv. Ljutiti ženski glas izražava ogorčenje mojim postupkom: zbog jedne riječi vratio sam dijete na mjesto i uništio sav njegov trud. Nakon što objasnim da nije bila jedna riječ, nego mnogo više neznanja i da je nemoguće bilo zaključiti veću ocjenu, ona počinje optuživati i druge nastavnike koji su također nepravedni prema njenom djetetu.

Zašto slušati ispovijest roditelja koji bez argumenata i konkretnih primjera optužuje moje kolege? Zašto se argumentovano brani od optužbi bez argumenata? Zato što i nastavnici zloupotrebljavaju svoje pravo: od nekih učenika traže puno toga i pravedno ih ocjenjuju, a drugi dobijaju ocjene na porijeklo, socijalni status, rodbinske veze. Zato strpljivo razgovaram i objašnjavam zašto ne mogu biti jedan od takvih nastavnika.

Nastavnicima cvijeće, školi 0 KM

Nije neobično da povod za neki praznik nema vezu sa savremenim načinom obilježavanja: Praznik rada postao je praznik izletišta, roštilja, ražnja i smeća; božići i bajrami slave konzumerizam i tržne centre. Meni, manjinskom muškom uposleniku u osnovnoškolskoj obrazovnoj ustanovi, 8. mart je praznik učiteljica i nastavnica te prvi vjesnik proljeća – još visibabe nisu ni pomolile glave iz promrzlog tla, a kolegice u rukama drže pregršti ruža, karanfila, puzavica, saksija i celofana. Cvjećare tog dana prodaju više nego u toku cijele godine (ako izuzmemo dan podjele đlačkih knjižica), a muževi i taksisti odvoze mirsne cvjetne kamare u različite dijelove grada. Nastava je skraćena, nastavnice i nastavnici se počaste u zbornici, pojedju kolač i popiju sok i tako zaslade skraćeni radni dan.

Pokloni su školskim pravilnicima i propisima zabranjeni, ali niko ne smatra cvijeće zabranjenim poklonom – time učenici iskazuju pažnju, tvrde slavljenice. Prije nekoliko godina, kada su osmartovski pokloni bili legalna koruptivna sredstva u borbi za veće ocjene, dječak je nastavnici poklonio korištenim ruž za usne. Naknadno će se ustanoviti da je sam uzeo ruž iz mamine torbe, bojeći se da ne bude jedini učenik koji taj dan neće pokloniti nešto svojoj razrednici. Znao je da roditelji bez posla nisu u mogućnosti isprazniti novčanik da izazovu smiješak na licu nastavnice.

Prošle godine u školi je Vijeće roditelja predložilo da njegovi članovi po odjeljenjima skupe novac za postavljanje snjegobrana i tako osiguraju učeničke glave prilikom ulaska i izlaska. Akciju je podržalo nešto više od polovine roditelja, skupio se nekako novac za dvije strane gdje se nalaze dva školska ulaza. Druge dvije čekaju bolja vremena. A trebalo je samo 2500 KM.

Kad bi se novac potrošen za bukete, pojedinačne ruže i karanfile, saksije i dodatne poklone, usmjerio školi, a ne nastavnicama i učiteljicama, dobili

bismo i snjegobrane i dodatnu nastavnu opremu i sredstva za čišćenje i tečni sapun i toalet-papir – sve ono za šta resorno ministarstvo već drugu godinu daje 0 KM. Roditelji misle da se trebaju ponašati kao i kantonalna vlast.

Učeničke rečenice i ostale pismene nepogode

Navečer dok sam jela zvala me je Džanela i rekla mi da je Medina rekla njenoj mami da je Džanela namjerno uništila cvijeće, piše učenica u svom pismenom radu. Rečenica jeste izdvojena, nemate rad u cjelini pred sobom, no dovoljno je da se shvati kako nije savladana temeljna vrijednost pismenosti: biti jasan. Naravno da učenica usmeno ne bi izgovorila ovakvu rečenicu, preciznija bi bila u izrazu. Trenutni sistem pisanja pismenih sastava u osnovnoj školi mijenja učenike, tjera ih da koriste neki drugačiji jezik, da pokušaju pogađati šta bi to učitelji/nastavnici voljeli čitati.

Svi smo već prošli to: nastavnik napiše nekoliko tema na tabli, mi otvorimo zadaćnice i pišemo rad na jednu od ponuđenih tema. Držimo se pravila kompozicije pismenog rada i trudimo se pisati drugačije, biti književnici koji će u svemu vidjeti dobro, gdje se svaka nesreća završava brzim dolaskom vozila Hitne pomoći: suze obavezno prelaze u smijeh dok cvijeće miriše na sve strane, a *Sunce nas toplo gleda*. Naravno, sa što je manje moguće pravopisnih grešaka. Učenici tako prije usvoje pravopisna pravila nego logičke zakonitosti rečenice.

*Autizam je neizlječiva bolest, ali se može izliječiti uz redovan rad i pomoć volontera. Uvijek me iznenadi njegova živahnost i indolentnost. Ima dva sina, ali je jedan u Americi. Sve su ovo pravopisno ispravne i besmislene rečenice. I šta raditi? Napisati rečenice na tabli, učenici će se nasmijati, objasniti tačno šta nije dobro u rečenici, zapisati nekoliko mogućih varijanti oblikovanja misli u rečenicu kako bi i drugima bilo jasno da živahnost i indolentnost ne mogu biti u jednoj rečenici, naprimjer. Nastavnik s učenicima ponekad prepravi i cijeli jedan rad (nasumično izabran), pokaže mjesta gdje se tekst može proširiti, šta je nepotrebno u radu, kako doći do originalnosti, no ništa ne vrijedi. I naredna pismena vježba donosi slične rezultate. Tema je prepričavanje Čopićeve pripovjetke *Čudesna sprava*. Učenici pišu i ovo: *Na to bi se djed naljutio da Petrak nije počeo da priča kako su konji bolji od ljudi, te da konj nije zavidan, da konj nikada ne bi prevario, da konj nikada ne bi oteo ženu. Ili: Onda je neko vrijeme Samardžija govorio "bi li konj svome najboljem**

drugu ukrao ženu" i djed se rastuži. Ili: To nije mogao saznati jer je djed Rade bio tajanstven, ali je saznao.

Najlakše mi je crvenom hemijskom olovkom, kao prstom po maslačku, proći kroz učenički rad; podvući loše rečenice, predložiti moguće ispravke, ispraviti pravopisne greške te ostaviti komentar uz ocjenu na kraju rada. Višegodišnja praksa ispravljanja radova (minimalno 6 ih ispravim u jednom odjeljenju u toku školske godine) uništi svaku nadu da će radovi biti bolji; da ću naredne školske godine čitati u učeničkim sastavima precizne i jasne rečenice te da će one biti u vezi jedna s drugom.

Jedina nada je u potpunoj promjeni sistema pisanja pismenih sastava: predviđene časove za pismeni način izražavanja organizirati tako da učenici s nastavnikom više mjeseci rade na svom radu i da se ocjenjuje sposobnost učenika da usvoji sugestije i na taj način poboljša svoj sastav, a da se zadaćnice i pismene školske zadaće koriste jednom ili dva puta godišnje.

Prvi put s učenicima na noćenje

Prostor škole isključivo obavezuje učenike da se ponašaju po propisima, čim se nađu izvan nje važe druga pravila. U to sam se uvjerio i prije dvije sedmice kad sam s kolegama otišao na dvodnevno putovanje s učenicima VII razreda. Duga vožnja autobusom i noćenje u hotelu i nastavnicima i učenicima postaje dan koji se nikada ne završava; ko će koga prevariti; na koji način izaći iz sobe, a ostati neprimijećen.

Zajedničko slušanje muzike je historijski pojam; svako, sa slušalicama u ušima, gleda negdje kroz prozor ili pokušava spavati nadoknađujući rano subotnje ustajanje. No, nakon nekoliko sati, mira u autobusu nema i sve je više hodanja, premještanja i galame. Nikako da shvate šta se sve može desiti ako vozač bude primoran naglo zakočiti. Disciplinska sveska i dnevnik su ostali u školi tako da učenici ne vide način kako im ijedan nastavnik može pripremiti. *Gdje smo sad, kad ćemo stići i koliko još ima* je lakše reći nego pratiti put ili čitati nazive mjesta sa tabli pored puta. Jednosatne pauze u većim gradovima ih ne zanimaju previše, historijske objekte je nepotrebno i spominjati, a kamoli obilaziti tako da čevabdžinice i pizzerije postaju mcdonaldsi provincije u pozadini. Ni kolege ni ja nemamo ništa protiv toga, važno je omogućiti djeci da borave u gradovima koji su samo tačke na imaginarnoj geografskoj karti, kako bi nakratko vidjeli da država BiH nije jednaka Sarajevu.

Fudbalski teren kod hotela obradovao je dječake više nego čitava Bosanska krajina, opća je tuga nastala kad su shvatili da u sobama postoji samo jedna utičnica te je nemoguće uključiti i TV i električnu antenu istovremeno. Epizode turskih sapunica bit će propuštene kao i važna fudbalska utakmica. Pokušavamo s recepcionerkom pronaći prostor gdje bi se svi učenici mogli družiti, ali učenici brzo odustaju i traže da se vrate u sobe. U međuvremenu su otkrili i trgovinu gdje mogu kupiti energetska pića tako da polovina djece od sobe do sobe hoda s limenkom u kojoj je lijek protiv spavanja. Molimo ih da ne kupuju više, a oni se hvale kako su već tri limenke popili. Dogovaramo se da izaberu sobu u kojoj će se družiti i molimo ih da ne izlaze često.

Dogovor je tu da se ne poštuje, pokazuju učenici. Smatraju da je hodnik hotela mjesto susreta, galame, svađe, priče... Teško im je razumjeti da su tu i drugi gosti koji nemaju razumijevanja za cjelonoćnu buku. Upozorenja nastavnika prihvataju trenutno, pokazuju da razumiju i kažu da neće više biti potrebe opominjati ih. Ali to što su obećali desetak minuta ranije, to su i prekršili. Nastavnik stoji pred vratima, a učenici izlaze i ulaze kroz prozore.

I po stoti put nastavnik se pita vrijedi li putovati s učenicima, treba li preuzeti odgovornost za nepredvidiva događanja. Priuštiti učenicima zadovoljstvo da se družu, upoznaju se, pamte priče sa zajedničkog putovanja je na jednoj strani, a na drugoj strah da ne povrijede jedni druge, da ne padnu prelazeći s jednog balkona na drugi, da se ne *predoziraju* energetskim pićima. A opet, pozivati učenike na poštivanje nečega što se ne uči na časovima, što se ne ocjenjuje, nije pošteno. Praveći NPP za devetogodišnje osnovno obrazovanje, stručnjaci su previdjeli putovanja, zajednička noćenja, poželjne oblike ponašanja, obzir prema drugima, ostavljajući nastavnicima da ih tome uče dva puta u toku školovanja – kada odlaze s djetcom na ekskurzije. ●

Škola sa dvije fiskulturne sale

U dvije fiskulturne sale sedmično se može održati 120 časova. Prva gimnazija (640 učenika) za svoje potrebe koristi 80 sati. Uprava ne dopušta učenicima susjedne osnovne škole da nastavu tjelesnog odgoja izvode u prostorijama srednje škole. Kao razloge navode stara ulazna vrata koja treba restaurirati; nepostojanje odvojene muške i ženske svlačionice, jer, po standardima ne može se miješati muška i ženska odjeća; moguće sukobe gostujućih i domaćih učenika; tradiciju koja ne pamti da je neka druga obrazovna institucija koristila prostorijske najstarije bh. srednje škole.

**PROBLEM I
RJEŠENJE**

Škola bez fiskulturne sale

OŠ "Safvet-beg Bašagić" nema svoju fiskulturnu salu za učenike od VI do VIII razreda (preko 270 učenika). Oni nastavu tjelesnog odgoja imaju u objektu FIS koji je udaljen petnaestak minuta hoda od školske zgrade. Na putu od škole do FIS-a i obratno učenici osnovne škole su meta maloljetnih delinkvenata koji im otimaju novac i mobitele. Učenički neprijatelj su i vremenske nepogode – ponekad znaju mokri slušati nastavu u poslijepodnevnoj smjeni, jer ih je na putu od fiskulturne sale do škole zatekao pljusak.

Sportsko igralište SFF-a

Javno igralište je u funkciji samo kada je takmičenje sarajevskih gimnazijalaca, te 9 dana u okviru Sarajevo Film Festivala kad postaje domaćin Open Air kina. Na ovom prostoru planirana je gradnja sportske dvorane, no niko ne zna reći kada će se plan i realizirati. U zemlji gdje je sport isključivo voajerska disciplina, teško je očekivati izgradnju sportske dvorane. Bolje Džeko u Manchester Citiju nego osnovac u dvorani. ●

TEST INTELIGENCIJE

Koji naslov odgovara objema slikama?

- a) Jedna stvar vodi drugoj
- b) Tribune na tribine
- c) Drvo se navija dok je mlado
- d) Stado naprijed, ostali stoj ●

PRE DI KATI PRO CE SA

56 FANTIGONA + **57** NA OGLEDNO-UGLEDNOM ČASU +
58 DRAMA, ALI U TEKSTU + **59** SAT GLEDANJA U SAT +
60 POZORIŠTE, ŠTA JE TO + **62** ENTERIJER NA SLICI NIJE
REPREZENTATIVAN ALI JE REALAN; I VEĆ JE TO ZNAK
ZA UZBUNU + **64** POGLUPI PO NAREĐENJU + **80** STARA
OPREMA, STARI UDŽBENICI + **82** RAZDJELJAK I BRKOVI

Metodika

FANTIGONA

Jasmina Bajramović

Na zvaničnom web portalu osnovnih i srednjih škola Kantona Sarajevo, skola.ba, u sekciji za nastavnike – Ogledni čas, data su dva modela pripreme za predmetnu nastavu b,h,s jezika i književnosti. Iako se radi o dva različita književna djela, tragediji *Antigona* i baladi *Hasanaginica*, pitanja i formulacije su uopštene i ponavljaju se. Metodički instruktori očito nemaju problema s prepisivanjem.

Međutim, mogu li se ista pitanja koja se odnose na *Antigonu* i *Hasanagicu* primijeniti na *Fatu*, i da li se vic može metodički obraditi kao balada i tragedija?

Dodje Fata Muji.

– Mujo, jesi li znao da se u seksu mogu mijenjati položaji?

– Kako?

– Naprimjer, da ne budeš ti gore a ja dole, nego obratno.

Mujo slegne ramenima, legnu, ugase svjetlo, krenu u akciju, tek u mraku Fata iznenađena vikne: *uj!*

– Šta, bona, bi?

– Pa opet meni uđe!

Tema: "Mujo i Fata"

Faza I

a) *Željeni rezultati:*

Trajno razumijevanje

– *Važnost jedinstva u različitosti*

– *Važnost jednakosti polova u životu porodice i društva*

Foto: Omnibus

– *Neminovnost prihvatanja promjena koje donosi život*
b) *Znanje i vještine:*

Kritička analiza narodnog vica:

– *izvoršiti karakterizaciju likova, odnose među likovima s posebnim akcentom na odnose u patrijarhalnoj porodici*

– *traganje za uzvišenim u životu jedinke*

– *spremnost istaknutih likova (i ljudi uopće) na individualnu žrtvu*

c) *Suštinska pitanja:*

– *šta je smisao i cilj našeg života?*

– *teza: ljubavni odnosi povezuju ljude, a nesloga ih razdvaja (razviti diskusiju na ovu temu)*

– *upućenost individue jedne na drugu u njihovoj pozicionoj različitosti, kroz potrebu za općenje i komunikaciju različitosti*

– *primjer iz života: muškarci i žene*

Faza II:

Vjerodostojno ocjenjivanje

– *ponovo opisati scenu između Muje i Fate u kojoj se čuva opstanak, identitet, jedinstvo*

– *prezentirati originalnu scenu iz vica i zbivanja u kući protagonista*

Očigledno, ovakvim površnim, formalističkim i birokratskim metodičkim uputstvima ne samo da *Antigona* postaje junakinja vica nego postaje jasno zašto đaci sve više prepisuju lektire s interneta. Zašto da to ne čine kad njihovi odgajatelji i poučavatelji prepisuju svoje pripreme? ●

Muke po metodici I

NA OGLEDNO- -UGLEDNOM ČASU

Nedim Alić

Kao jedan vid ocjenjivanja nastavnika u bh. školama se izvode *ogledno-ugledni časovi*, kojima prisustvuju stručni organi škole (direktor, zamjenik direktora i pedagog). Osim što se tada poseže za inovacijama u nastavi iz bilo kog predmeta – savremenim metodičkim oblicima rada, nastavnim pomagalima – primjetno je i veće učešće učenika. Međutim, neki dublji problemi kao što su tradicionalizam u nastavi i neprihvatanje savremenih oblika rada od strane nastavnika, te klišeizirani i konzervativni oblici obrade nastavnog gradiva i načina ocjenjivanja samo pokazuju nelogičnost i besmisao ovih časova i sliku stanja u našim školama.

Učini čas zanimljivim

U savremenim metodičkim udžbenicima jedan od osnovnih principa dobro izvedene nastave predstavljaju inovacije i sposobnosti nastavnika da čas učini zanimljivijim, što se postiže grupnim oblikom rada (interaktivnim), audio-vizuelnim predstavljanjem nastavnog gradiva preko grafoskopa, laptopa, cd-playera i drugih savremenih pomagala. Naša nadležna ministarstva su se brzo dala u kupovinu tih pomagala, a rukovodioci škola i nastavnici su hvalospjevima dočekivali predstavnike vlasti, dok su štampani i elektronski mediji te (sasvim normalne) obaveze institucija države redovno bilježili i prenosili. Ostalo je da nastavnici kao stručno osposobljena lica to u nastavi primjenjuju.

Međutim, ta pomagala su ostala da skupljaju prašinu u podrumima škola, a nastavnici ih se sjete jednom ili dva puta godišnje, panično ih tražeći i unoseći ih u učionicu za ogledno-ugledne časove ili neke "nenajavljene" posjete *lica* iz pedagoškog zavoda, a sve kako bi ostavili što uvjerljiviju sliku o svojoj stručnosti, te osvojili bodove za sticanje viših stručnih zvanja u nastavi. Jer, ocjenjivanje nastavnika samo na ovakav način, za samo jedan čas koji se mnogo prije najavi, sasvim je neobjektivno, te daje jedan površan uvid u njegov rad.

No, nisu rijetki ni slučajevi da se, zbog rijetkog korištenja tih savremenih pomagala u nastavi, čas vrlo često (ukoliko se grafoskop ili laptop ne mogu uključiti) pretvori u *neogledno-neugledni* i drama tek slijedi. Panika, znoj i crvenilo na licu nastavnika – neizvjesnost sudbine oglednog časa se nastavlja. Slijedi improvizacija i (m)učenje za sve prisutne na času. Savjetnik ministarstva vrlo često odspava dobro, zabilježi da je čas bio uspješan, te da se nastavnik *naročito isticao*.

1:0 za *ex cathedru*

Već sljedeći čas sve se vraća na staro; klasični oblik rada, majka svih metodika, stare pripreme za čas, koje se ponavljaju svake godine (ovisno koliko se radi u nastavi), ispitivanje i ocjenjivanje koje se uglavnom bazira na pukom učeničkom memorisanju informacija iz udžbenika i ono što se zabilježilo u svesku dok je nastavnik diktirao. O kreativnosti učenika, njihovoj individualnoj sposobnosti da istraže neki problem i iznesu ga pred kolegama, sposobnosti njihovog grupnog rada, podjednako učešću svih učenika, rijetko se može govoriti.

Nadležna ministarstva obrazovanja u našoj zemlji, pedagoški zavodi i druge institucije kojima je to posao ništa ne poduzimaju da se ovakvo stanje promijeni. A sami su se obavezali u zakonima da će: *garantirati i osigurati kvalitetno obrazovanje za svu djecu i dostizanje zadovoljavajućeg standarda znanja, vještina i sposobnosti; te osigurati dosljednost kvaliteta standarda obrazovanja u svim školama i na svim nivoima obrazovanja.* (Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH)

Godine prolaze, brojne generacije mladih završavaju osnovne i srednje škole, vlade, savjetnici i ministri za obrazovanje se mijenjaju, a stanje u školama je isto – *zadovoljavajućeg standarda i kvaliteta* ni na vidiku. ●

Муке по методици II

ДРАМА, АЛИ У ТЕКСТУ

Јасмина Бајрамовић

Однедавно је јавности доступна нова публикација под називом *Драма у школи*, ауторице Едине Муртић. Ради се о методичком осврту на драму као недовољно обрађену књижевну врсту у бх. наставном програму (дјело је предвиђено за наставнике, студенте и професоре). Бесплатни примјерци обезбјеђени за све основне и средње школе.

Објашњавајући подврсте драмских облика, ауторица наводи да комедија, за разлику од трагедије, има мноґо савићљивији облик. Таква савићљивост, ваљда, очитује се и у комедији интриге, која заснива радњу на замршеном заплету са пуно неочекиваних обрћиа са неочекиваним, нејредвићеним, необичним ситуацијама (...). Исту ћемо стилску редунантност примјетити и у појашњавању драмског опуса Чехова, писца који је обилежио руску реалистичку, грађанску драму XIX вијека, дакле модерну драму, код кога се у драмама догађаји, иако драматични одвијају лежерно, као да смо припремљени за њих. Руска реалистичка драма је модерна драма у којој су догађаји драматични, а уједно и лежерни. И даље: Све се одиграло, мада нико није умро и мада не можемо говорити да се све срећно завршило, али људи то подносе као што подносе власнићу судбину, посебно како год се исцољава. Расправа о важности драмског лика или радње је већ добила свој хисторијски смисао, јер се о томе више и не расправља.

školegijum drugo polugodište 2010/11.

teorijski analiza. ...
od njih nema ni antički, ni biblijski prauzor, kao većina književnih likova koji su postali vječna opsesija mnogim čitaocima, književnim kritičarima i teoretičarima. Učenici će moći dati samostalan, kompletan komparativni osvrt na likove ukoliko su pročitali navedena djela. Ukoliko nisu pročitali sva djela, ne moramo onda tražiti poređenje sa likovima koje nisu upoznali. Uz pomoć profesora može se dopuniti interpretacija i učiniti zanimljivom. Tako će vjerovatno neka od zapažanja biti da svi navedeni likovi imaju ...
... Don Juan ima Zganarela, Don Qui-

a pozorišne predstave sastavljene od različitih sadržaja: šaljivih pjesama, lesa, magije itd.

Opera je posebno scensko djelo koja na osnovu libreto dramskog ksta, vokalne i instrumentalne muzike čini složeno scensko-umjetničko djelo u kojem se najčešće pojavljuju drama, gluma, balet, kao i različiti scenski efekti. Takva je, primjerice, opera *Hasanaginica*.

ako brat ubije brata, ili sin oca, ili majka sina ili sin majku, ili to namjerava, ili kakvu drugu takvu propast sprema - to je gradivo koje pesnik treba da traži.³²

Sjetimo se Čehova, pisca koji je obilježio rusku realističku, građansku dramu XIX vijeka, dakle modernu dramu, kod koga se u dramama događaji, iako dramatični odvijaju ležerno, kao da smo pripremljeni za njih. Ali u njegovim dramama ... je vremenski veoma udaljen od antičke drame ispoštovani su, iako ... navedeni Aristotelovi zahtjevi. Čehov i jeste bio majstor ... se sve odigra, da nam sve saopšti, ali kako to toliko liči na našu ... nicu ne ostavlja toliko tragičan dojam, ...
... *Lika Ljubić*, pred nama

Међутим, пар страница послије, анализирајући дијелове Аристотелове *Поетике*, закључује да је дилема о томе да ли је важнији лик или драма, односно радња – вјечна.

Пут кроз теорију драме, а самим тим и душе је трновит у тој мјери да се одређене тврдње морају нагласити неколико пута: *С обзиром да у драми нема нараћора, ликови морају сва преживљавања и естетске доживљаје сами изразити. (...) Ликови морају јасно и до краја изразити преживљавања с дна њихове душе.*

Већ и прво читање показује да је *Драма у школи* још један у низу домаћих савремених уџбеника писан на брзину, без идеје, с идејом да се празнине могу попуњавати шуплинама. А највећа је штета што је бесплатан. ●

Muke po metodici III

SAT GLEDANJA U SAT

Osman Zukić

Mjesto radnje: Srednja ekonomska škola u Sarajevu.

Razlog posjete: održavanje tzv. "pripremnog časa" b,h,s jezika i književnosti.

Naime, studentica književnosti naroda BiH i b,h,s jezika, u okviru predmeta Metodika nastave književnosti, dužna je da se "pripremi" za ono što joj donosi život nakon fakulteta: rad u školi. Pred auditorijem sastavljenim od učenika "pripremljenih" za ovu vrstu posjete i stručnog žirija od jednog člana (profesora spomenutog predmeta) izlaže nastavnu jedinicu *Moderna u južnoslavenskim književnostima*.

Scenarij je tu

Priprema za čas je napisana i scenarij je tu: moderna u evropskom kontekstu, Charles Baudelaire i *Cvijeće zla*, uticaji na južnoslavenski kontekst, zatim: A. G. Matoš, Aleksa Šantić i M. Ć. Ćatić. Nakon nabiranja uslijedio je osvrt na Jovana Dučića i Boru Stankovića, a zatim analiza pjesme *Jesenje veče*. Studentica povremeno, kroz gomilu zamornih književnohistorijskih činjenica koje je primorana da izloži, uspijeva postaviti pitanje učenicima, zainteresovati ih za materiju. Međutim, kako čas odmiče, učenici su za tu priču sve manje zainteresovani, a sve više gledaju u sat u očekivanju velikog odmora.

I jedni i drugi, nakon zvuka zvona, uzdišu s olakšanjem zbog završene "agonije". Početničko

hrvanje s prvim naznakama "problema struke" ne završava se s uzdasima studenata; zabrinjavajuće je s kojom se mukom probijaju kroz "probne" časove, kojih je ionako tako malo da ne uspijevaju otresti eventualnu tremu i osmisлити metodički pristup koji će u nastavu podjednako uključiti i učenike.

Sada se postavlja pitanje da li je pukom metodičkom pripremom moguće predvidjeti sve situacije koje buduću nastavnicu ili profesoricu mogu dočekati na samom času, ili pripremi čas studente vodi u slijepu ulicu zavaravajući ih da sati tako prolaze i u nastavi – za platu, a ne za ocjenu?

Šta kaže praksa

Kako smo imali priliku saznati od nekadašnjih studenata književnosti koji odrađuju pripravnički staž u školi ili su tamo zaposleni, teorija je jedno – praksa drugo, a navedeni fakultetski kolegij daleko je od prakse s kojom se susreću u radu.

Damir Šabotić, profesor bosanskog jezika i književnosti u Perzijsko-bosanskom koledžu u Ilijašu tvrdi da mu takvi časovi nisu pomogli u kasnijem susretu sa strukom.

"Hospitalacija mi je pomogla utoliko što sam tada bio u prilici da lično prelistam dnevnik i da prisustvujem času, a da ne budem prozvan. Da studenti imaju većeg udjela u tom procesu inicijacije, korist bi bila veća, i za njih i za njihove buduće učenike", rekao je Šabotić.

Da sama priprema i obrada nastavne jedinice nije najveći problem, rekla nam je i studentica drugog ciklusa na odsjeku za Književnosti naroda BiH (njeno ime poznato je redakciji Školegijuma).

"Imala sam priliku da se, kroz pripravnički rad u osnovnoj školi, lično uvjerim da je jedan od problema s kojima se bivši student susreće u učionici i nastavni plan i program, odnosno podjela istog na nastavne jedinice. Na fakultetu nas ne uče ovakve 'tehničke' začkoljice, ali su jako bitne u samom nastavnom procesu. Također, metodički pristupi koje studenti preuzimaju iz mahom zastarjele literature (Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1988 – jedna je od takvih knjiga, op. a.) nisu pogodni za realizaciju na času; čas je previše kratak za opširne pripreme kakve se tamo navode, a sami 'knjiški' pristupi ne podrazumijevaju pretjeranu interakciju učenika, koja je ključna za uspješnu nastavu." ●

Настава у пракси

ПОЗОРИШТЕ, ШТА ЈЕ ТО

Алиса Кадрић

Чињеница је да ученици о позоришту не могу научити из читанки у којима пише *да њорници чине глумци који се крећу и дружи предметни неопходни за представу него кроз честе посјете позоришту.*

Ученици једне основне школе на периферији, у близини Сарајева, радују се свакој посјети главном граду и другим дијеловима БиХ, без обзира да ли је посјета едукативног или забавног карактера. Овај пут ред је дошао на посјету позоришту.

Након што сам ученицима шестих и седмих разреда најавила да ћу их водити у Позориште младих да гледају представу, за њих чудног и непознатог назива (*Скаино*), били су одушевљени. Нисам знала прави разлог њихове одушевљености. Питала сам се да ли је то радост због прве посјете позоришту, да ли радост због тога што ће дјеца с периферије још једном видјети мало пута возећи се аутобусом, да ли радост због дружења попраћеног најновијим хитовима турбо фолк дрекавица, који током вожње до Сарајева и назад одјекују с ученичких телефона. Одговор сам добила тек након завршене представе и реакција ученика.

Фото: pozoristemladih.ba

Позориште није кино

Сваки дан сам трошила по неколико минута часа објашњавајући ученицима гдје иду, колико новца им треба за позоришну улазницу, колико за превоз до Сарајева, шта то уствари иду гледати, и зашто. Многи нису знали да позориште није исто што и кино, па сам им морала објашњавати разлику између позоришне представе и филма; онда се нађеш у чуду кад схватиш да нису ученици једини који ту разлику не знају, и просто се изненадиш кад видиш да то не знају ни они одговорни за одгој и образовање тих младих људи. Опрашта се ученицима, будући да су још млади и да би то требали схватити на часовима медијске културе. А шта с овима другима?

Организација одласка у позориште трајала је двије седмице. Морао се утврдити тачан број ученика који желе ићи у позориште како би се знало колико новаца требају издвојити за аутобус, јер је школа "сиромашна" па не може из скромног буџета издвојити 150 КМ да плати ученицима одлазак на једну позоришну представу. Не треба напомињати да би то требао бити обавезан дио наставе из подручја медијске културе.

Конечно је дошао тај дан.

Кренули су с осмијехом на лицу, дотјерани, (упозорила сам их да није лијепо ићи у позориште у тренерци) једва чекајући да стигну на одредиште и погледају представу коју сам им

претходно нахвалила и рекла да сам сигурна да ће им се свидјети.

Стигавши пред позориште, преузела сам улазнице са благајне, поредала ученике “два по два”, подијелила им улазнице и објаснила да су сједишта нумерисана и да не могу сједити гдје хоће. Нагласила сам да све пише на карти. Многи нису схватили моје упуте, па сам након побуне осталих посјетилаца чија су мјеста заузели, ученике морала посјести на њихова мјеста.

Различите реакције

Посматрала сам реакције док је трајала представа. Многи су уживали помно пратећи све што се дешава на сцени, док су други типкали на своје мобиле, тихо водећи тајновите разговоре и питајући колико има до краја представе. Једни су пак разгледали ентеријер позоришта, гужвали и дерали афише које су добили на улазу, зијевали и нервозно цупкали ногама.

Тако су прошла скоро два сата, за неке брзо као дланом о длан, за неке као година.

Након што смо на часовима разговарали о дојмовима с представе, добила сам различите одговоре на основу којих сам могла извући закључке о често потцијењеној важности наставе медијске културе, а одговори су сљедећи: *џлумци су добри, свака им часи; један џлумац је имао суйер сипарке, да су мени онакве; она џлумица безвезе њјева; онај црни добро њјева ојеру; Скайино је најбољи*

јер је све око себе усјио њреварити; овдје се сви боре само за новац; ѡредсјава је одлична, насмијали смо се; на крају се све лијепо завршило, и на другој страни сљедеће: само смо цаба дали 5 КМ; смјенији је Изети Фазлиновић неџо ова ѡредсјава; боље је било да нисам ишао, могао сам се досад насјаваити; зашио нисмо шили у оно ѡраво ѡзоршиће, ѡамо је љеише и сл...

Неке од ових одговора нисам схватила озбиљно, али је занимљиво чути шта су све ученици запазили гледајући једну позоришну представу. Било ми је драго што су барем неки ученици схватили поруку представе, на њима близак начин (похлепа за новцем, спремност на подвалу и сл.). Разочарана сам била што су многи кренули у позориште само да се забаве путујући до Сарајева и назад, а још више што су неки рекли да је представа безвезе и досадна.

Ако су то запажања ученика о представи која је школски примјер на којем се учи о позоришту, онда ја као наставник имам тежак задатак и велику одговорност да, прије свега, код ученика развијем навику одласка у позориште кроз које ће временом научити препознати вриједности позоришне умјетности и схватити да је позориште једно од мјеста на којем уче о животу, друштву и свијету у којем живе.

Чињеница је да ученици о позоришту не могу научити из читанки у којима пише да *ѡзорници чине џлумци који се крећу и друђи ѡредмеѡи не ѡйходни за ѡредсјаву* него кроз честе посјете позоришту, не кроз теорију, него кроз праксу. Зато ја као наставник дајем себи задатак да сваку генерацију ученика барем два пута годишње одведем у позориште, па макар и сами морали сносити трошкове превоза и позоришне карте, која је у овом случају прејефтина. Макар дотле док управа школе или неко на вишем нивоу не схвати да је потребно издвојити финансијска средства за посјете ученика позоришту, што се сматра обавезним дијелом наставе подручја медијске културе.

А дотад, било би лијепо када би тим новцем финансирали свој, можда први одлазак у позориште, и покушали уочити разлику између филма и позоришне представе! ●

S muhom za kruhom

ENTERIJER NA SLICI NIJE REPREZENTATIVAN ALI JE REALAN; I VEĆ JE TO ZNAK ZA UZBUNU

Kako je moguće da učionica u
jednoj srednjoj školi izgleda ovako?

(Neispravne instalacije, prljavština, od vlage ras-
točena drvenarija, mjesecima neoprani prozori,
zastarjela učila...) Ono što se sve češće zaboravlja
jeste da škola nije samo obrazovna ustanova ne-
go mjesto gdje se poučava o moralu. To poučava-
nje ne zavisi od udžbenika, nego prije i iznad
svega od ličnog primjera vaspitača.

Svaka zapuštena škola je ogledalo moralno za-
puštene zajednice. Šta poručuju djeci odgajatelji
koji su spremni započeti štrajk zbog povećanja
toplog obroka i plata, ali im ne smeta da ga zara-
đuju među krepanim muhama?

Pitate se, gdje je ova škola i u kakvom je školstvu
moguća?

Dobro pitanje. ●

Poziv na polemiku

POGLUPI PO NAREĐENJU

Nenad Veličković

Svezame, otvori se

Knjige se sve manje čitaju, djeca sve više vremena provode pred ekranima računara. Sve što nude knjige, čini se, i još više, nudi internet. Zašto bi đak sedmog razreda, naprimjer, čitao Dnevnik Ane Frank ako može čitati, na Facebooku, dnevnike svih svoji prijateljica, ili prijatelja? Knjige su debele, *monohromne*, dosadne, nerealne; svijet čine muzika, filmovi, tračevi, fotografije, idoli iz TV serija; lične istorije u nastanku. Sve se dešava brzo, na ekranu, sve je kratko, jasno, i sve zadovoljava u potpunosti očekivanja tinejdžera.

Kad odrastu, i kad se školska lektira skine s popisa dosadnih obaveza, čitaće još manje. Replicirace se u svoje roditelje koji prema knjigama imaju strahopoštovanje, ili se odnose prema njima kao prema fetišu, ali bez potrebe, iz svog bića, da u čitanju vide korist.

Škola za ovu po literaturu sumornu perspektivu ima presudnu odgovornost. Ona mlade privodi knjizi kao civilizacijskoj vrijednosti koja se podrazumijeva sama po sebi, bez rasprave i bez argumenata. Razumljivo je da privedeni žude za slobodom, koja je izvan korica knjiga.

Za tužni nesporazum između djece i književnosti krivi su isključivo odrasli. Među njima, prije svih, sastavljači nastavnih planova i programa, koji književnost koriste kao sredstvo indoktrinacije, kao sredstvo *utiskivanja* nacionalizma u identitete pojedinaca. Odmah za njima tu su stručnjaci, pe-

NAPOMENA: Udžbenici označeni crvenom bojom su odobreni.

ČITANKA VII/9 (maksimalan broj bodova 105)

R/B	NAZIV IZDAVAČA	NAZIV RUKOPISA	ŠIFRA IZDAVAČA	ŠIFRA MINISTARSTVA	RECENZENTI	MJESTO	OCJENA
1	"Vrijeme" Zenica "Nani" Tarla	ČITANKA	BOSNA 4	METAFORA	STAKA VUJIČIĆ	SARAJEVO	33,21
					MURIS BAJRAMOVIĆ	ZENICA	31,11
					SENITA DAPO	SARAJEVO	34,42
					RIZO DŽAFIĆ	BIHAC	24,95
					SANJIN KODRIĆ	SARAJEVO	25,95
2	"Sarajevo Publishing" Sarajevo	ČITANKA	100	PERSONIFIKACIJA	STAKA VUJIČIĆ	SARAJEVO	31,18
					MURIS BAJRAMOVIĆ	ZENICA	33,58
					SENITA DAPO	SARAJEVO	34,92
					RIZO DŽAFIĆ	BIHAC	27,77
					SANJIN KODRIĆ	SARAJEVO	25,95
3	"Sezam" Sarajevo	ČITANKA	BIELAŠNICA	DRAMA	STAKA VUJIČIĆ	SARAJEVO	31,45
					MURIS BAJRAMOVIĆ	ZENICA	33,38
					SENITA DAPO	SARAJEVO	34,00
					RIZO DŽAFIĆ	BIHAC	31,67
					SANJIN KODRIĆ	SARAJEVO	25,63
4	"Sarajevo Publishing" Sarajevo	ČITANKA	102	PARABOLA	STAKA VUJIČIĆ	SARAJEVO	28,37
					MURIS BAJRAMOVIĆ	ZENICA	27,45
					SENITA DAPO	SARAJEVO	31,74
					RIZO DŽAFIĆ	BIHAC	24,15
					SANJIN KODRIĆ	SARAJEVO	30,42
5	"Svijetlost" Sarajevo	ČITANKA	KATALONJA 65	INTONACIJA	STAKA VUJIČIĆ	SARAJEVO	31,94
					MURIS BAJRAMOVIĆ	ZENICA	25,18
					SENITA DAPO	SARAJEVO	24,85
					RIZO DŽAFIĆ	BIHAC	24,58
					SANJIN KODRIĆ	SARAJEVO	16,85

Izvor: Sajt Ministarstva

dagozi, psiholozi, autori udžbenika i nastavnici, koji pravima djece na slobodu izbora pretpostavljaju vlastiti konformizam. Zadržati posao u sistemu ideološkog aparata važnije je nego osporiti njegove motive i ponuditi realne alternative. Najzad, odgovorni su i roditelji, koji na svom iskustvu nisu osvijestili ulogu literature u moralnom razvoju ličnosti. (Naravno, izuzetaka ima, ali su oni malobrojni, i vrlo često *ucijenjeni* željom i potrebom djeteta da se ne izdvaja i ne ističe u pitanjima od važnosti za razrednu grupu.)

Jedna moguća strategija otpora zloubotrebi književnosti i istovremeno jedan oblik angažmana za afirmaciju književnosti jeste izrada alternativne čitanke. Udžbenik koji bi pored obaveznih i često bezvrijednih tekstova (jer su stilski loši, ili etički sumnjivi, ili neprilagođeni uzrastu, ili dati u odlomcima, itd.) ponudio i njima suprotne, obavezao bi sve nivoe školskog sistema da preispitaju svoje pozicije, i svoju praksu. Takav udžbenik morao bi proizaći iz kompetentnog istraživanja aktuelnih čitanki i iz primjedbi na njihov sadržaj i metodičku opremu. Istovremeno, morao bi imati svijest o potrebama i navikama djece, o njihovim generacijskim afinitetima i okruženju u kom žive.

Jedan takav pojavio se 2008. godine u Sarajevu. Čitanka *Svezame, otvori se* odgovor je grupe autora na rezultate nekoliko analiza sadržaja udžbenika jezika i književnosti, čiji su glavni *nalazi* upravo navedeni.

Čitanka, uz sve opravdane prigovore koji se uvijek mogu staviti svakom pionirskom poslu, nastoji postići najmanje tri cilja:

1. Metodički jasno i pregledno protumačiti književna djela i u vezi s njihovim ideološkim angažmanom razjašnjavati vrijednosti.
2. Razvlastiti nacionalni identitet kao najvišu vrijednost, zalažući se za *ravnopravnost identiteta*, afirmišući univerzalne vrijednosti sadržane u Povelji o ljudskim pravima; odnosno, u odgovornom smislu, umjesto drugom dati prednost trećem stadiju moralnog razvoja, po poznatoj Kolbergovoj ljestvici (vidi str. 79).
3. Različitim strategijama suprotstaviti se dominaciji elektronskih medija i pokušati motivisati učenike za kreativno čitanje književnih djela.

U ostvarenju ovih ciljeva grupa autora (profesora ili magistara književnosti, nastavnika u školskoj praksi, lektora sa dugogodišnjom praksom i jednim od vodećih grafičkih dizajnera u zemlji) kreirala je čitanke za 5, 6. i 7. razred osnovne škole, za čiji su koncept karakteristična sljedeća rješenja:

- a) grupisanje tekstova u poglavlja po osnovu vrijednosti, a ne žanrovske ili istorijske povezanosti;
- b) insistiranje na razumijevanju leksike i stilskih postupaka, koje je preduslov razumijevanju smisla;
- c) funkcionalne i bogato opremljene margine, koje će čitaoca i tumača opskrbiti potrebnim znanjem o kontekstu književnog teksta.
- d) grafičko oblikovanje stranica, s velikim brojem fotografija, s rasporedom koji podsjeća na organizaciju sadržaja na internetu.

U obraćanju korisnicima (đacima, nastavnicima, roditeljima...) na početku čitanke *Svezame, otvori se*, stoji:

“Čitanka je podijeljena u više poglavlja, tako da tekstove u njima povezuju zajedničke teme, o kojima se na času može razgovarati ili pisati. Književna djela uvijek su nastajala u nekoj zajednici i u nekom vremenu, i uvijek su iskazivala čovjekov (umjetnikov) odnos prema životu. (A život je u svemu, i sve je u životu: ljubav i mržnja, sreća i nesreća, pravda i nepravda... pa čak i smrt.)

Poglavlja često počinju ilustracijama koje na prvi pogled namju mnogo veze ni sa književnošću ni sa samom najavljenom temom. Ali, kao što mnogi pjesnici vjeruju, “sve je sa svim u vezi”, i upavo je otkrivanje tih veza avantura u koju nas čitanje knjiga poziva. Da, baš tako! – ljepotu i veličinu svemira možemo otkriti u knjigama – razmišljajući o smislu pročitanog.

Uvodni tekst otkriva u kakvoj su vezi ilustracije sa temom poglavlja. On je često provokativan, postavlja zanimljiva pitanja i očekuje iskrene i pametne odgovore. Za pronalaženje takvih odgovora neće biti dosta nekoliko minuta, neće ni cijeli školski čas, ali cijela školska godina možda hoće. Ako se o pitanjima bude razmišljalo, i razgovaralo u školskom dvorištu, na odjeljenjskoj zajednici, u porodici, na internetu.

(U sreću se uzda ljud.) Naslovi poglavlja su ponekad čudni, u frazama na koje smo navikli promijenjena je jedina riječ ili samo jedno slovo. I to će biti jedan zadatak, sa razgovor u školskoj klupi: kako se smisao promijenio tom jedva primjetnom promjenom, i u kakvoj je vezi takav naslov sa sadržajem poglavlja.

Književna djela, rekli smo, uvijek su u vezi sa svijetom u kojem nastaju. Pored njih, u čitanci, pronaći ćeš uokvirene slike i tekstove koji se trude dopuniti tvoje znanje o pokrenutoj temi. Nekada su te dopune vezane za književne pojmove i u njima se objašnjavaju termini koje ćeš tako lakše razumjeti i kojima ćeš se onda češće koristiti. A nekada su čitave male priče, koje nas iz književnog teksta odvođe u druge oblasti znanja.

Naravno, čitanke nema bez književnih djela. U ovoj ih ima, što cijelih (pjesama, priča, basni...) što odlomaka (pripovijetki, romana...) preko četrdeset! Sva se neće čitati, i o svima se neće raspravljati na časovima. O kojima i kada hoće, odlučiće Tvoj nastavnik ili Tvoja nastavnica. Ali na njihovu odluku može uticati i Tvoja želja! Jedan od ciljeva naše čitanke je da naučiš što više riječi, da razumiješ lakše druge šta govore, i da Tebi bude lakše izražavati misli i osjećaje. Nekada se to može grimasom ili dodirrom, ali nekada, zaista, nema drugog načina nego riječima, i rečenicama. Što su one jasnije i ljepše, tvoja misao će potpunije i brže stići do onoga kome se obraćaš.”

Udžbenik je na konkursu Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke dobio visoke ocjene recenzentata i početkom školske 2008/09. godine našao se na tržištu. Međutim, škole su se (nastavnici? stručni aktivni? direktori? kantonalni ministri?) svejedno opredijelili za tradicionalne, na koje su navikli. Samo zanemarljivo mali broj njih odlučio se koristiti *Svezamovu* čitanku. Zašto? Kako se između više ponuđenih čitanke nastavnik odlučuje za jednu? Najbolja mu je ona na koju je navikao?

Ili ona koja je najmanje zahtjevnija?

Ili ona koja je najbolja u svojoj ideološkoj zadaći – afirmaciji nacionalizma?

Svezame, zatvori se

Prilika da se na ovo pitanje pokuša odgovoriti ukazala se nakon što sljedeće, 2009., godine udžbenik istog tima, *Svezame otvori se 6*, nije dobio pozitivnu ocjenu. U tekstu *Svezame zatvori se*(1) razobličan je jedan mehanizama državnog aparata – pozicija *stručnog recenzenta*. Recenzent, pozivajući se na autoritet zasnovan na tituli (konkretno akademskoj, doktorskoj) prosuđuje neobjektivno, neargumentovano i ideološki *podobno*. To čini u jednom komplikovanom sistemu bodovanja, prezentiranog javnosti uopštenom tabelom, koja ostavlja utisak egzaktnosti i objektivnosti, a u suštini je pokriće za manipulaciju.(2)

Oni koji nakon objavljivanja takve tabele imaju priliku birati jedan od dozvoljenih udžbenika, izabraće onaj s vrha liste, ne sumnjajući na korumpiranost ili nestručnost *stručnjaka*. Ukoliko su nastavnici ti koji biraju udžbenike, a to nije uvijek i svugdje praksa(3), oni najčešće nemaju vremena da analiziraju *ponudu*, jer im se za taj posao ostavlja nerealnih dva dana ili manje. Podrazumijeva se da uvid u rukopise kojima je trijaža prethodno presudila niti nemaju.

Takav alibi, a to je za ovaj tekst od presudne važnosti, nastavnici nisu imali 2010. godine.

Imali li su dovoljno vremena da upoznaju i ocijene alternativni udžbenik (jer je čitanka *Svezame otvori se 5* dvije godine bila dostupna i vidljiva). Pred njima su bila dva koncepta: jedan klasičan, zastario, decenijama nepromijenjen, i jedan moderan, vizuelno i sadržajno prilagođen generaciji kojoj se obraća, djeci na čiji su odgoj elektronski mediji i gledanje utjecali više nego knjige i čitanje. Pa ipak, koncept *Svezame, otvori se* većina nastavnika u školama koje rade po *federalnom* nastavnom planu i programu ponovo nije prihvatila. Odbili su mijenjati navike i prilagoditi svoje metode promijenjenim okolnostima. Reagovali su konzervativno, inertno i konformistički.

U vezi s tim moguće je postaviti sljedeća pitanja: Kakve vrijednosti zastupaju ljudi koji predaju književnost u osnovnim školama?

Da li im je fakultet dao odgovarajuća znanja, i koliko su ona dovoljna da odgovore interesima djece odrasle pred televizijskim i kompjuterskim ekranima?

Šta su njihovi konkretni uspjesi, u karijerama koje traju 30 ili 40 godina? Gdje je u ovom društvu ta armija školovanih čitalaca, gdje su ti ljubitelji i po-

štovaoci lijepje riječi kojoj su oni *usadili* čitalačke navike i razvili literarni ukus?

Na čijoj su oni uistinu strani, u svođenju obrazovanja na ideološku indoktrinaciju?

Gdje i kako brane djecu, u javnosti, od gluposti, laži i netačnosti u čitankama po kojima rade?

Gdje njihova stručnost i njihovo iskustvo kao moralni primjer i uzor pokazuje mladima šta su vrijednosti građanskog društva?

Gdje su njihovi stručni časopisi, gdje su *književni* a ne birokratski izvještaji o njihovim dostignućima, gdje su njihove uzorne školske interpretacije, gdje školski literarni časopisi koje oni uređuju?

Gdje možemo čuti njihov odgovor na devastaciju književnosti, a da ih ne prisluškujemo ispred zatvorenih vrata učionica?

Nigdje, odgovor je na zadnje, i neka prethodna pitanja. Osim administrativne i birokratske odgovornosti, vezane za normu, raspored, formalnu provedbu nastavnog plana i programa, druge odgovornosti ovaj esnaf nema. Slobodan je da formira vrijednosti, u mjeri u kojoj književnost to može (a ta mjera nije mala) a istovremeno pošteđen kritike i rasprave u polju književnosti i ideologije, jer u to polje ne zalazi, zaštićen kao kornjača tvrdim oklopom državnog ideološkog obrazovnog aparata.

Međutim, i tu ova rasprava nalazi uporišta, u procesu recenziranja i odabiranja udžbenika moguće je *uhvatiti* nastavnika književnosti u govoru izvan učionice, u objavljivanju vrijednosti za koje se zalaže, koje brani i koje *presuđuje* na učenike.

Staka Vujičić(4), nastavnica osnovne škole iz Sarajeva, članica petočlanog recenzentskog tima na konkursu Federalnog ministarstva za odabir udžbenika (književnosti, čitanki) u ljeto 2010. godine odbila je potpisati odobrenje čitanci *Svezame, otvori se 7*, smatrajući je neprimjerenom aktuelnoj školskoj praksi. Odbijajući svaku raspravu s autorima *Svezama*, i priliku da obrazloži svoj oštar sud (na sastanku upriličenom s tim razlogom), pozivajući se na svoje radno iskustvo u razredu i poznavanje djece (kao da u autorskom timu nije bilo nastavnika s istim kvalifikacijama), ona je potvrdila ocjene izrečene u pismeno dostavljenoj recenziji i taj *formular* ovlasila da govori u njeno ime. Potvrđene, njene pismene izjave, komentari i ocjene pojavljuju se u javnom prostoru kao dokument velike važnosti, iz najmanje dva razloga.

Prvo, jer takvih dokumenata najčešće nema. Nije lako crno na bijelom imati u tom obimu zbir stru-

čnih stavova jednog *prosvjetnog radnika* i *pročitati* kojim se to on vrijednostima upravlja i kako gleda na nastavu književnosti.

Drugo, i možda važnije: njena recenzija može se ovdje čitati kao stav najmanje jedne polovine nastavnika književnosti u nastavi po tzv. federalnom planu i programu. Opravdanje za ovakvo uopštavanje je u sljedećem:

- a) čitanku koju ona ocjenjuje negativno odbija koristiti većina nastavnika, a
- b) čitanku koju ona favorizuje (NAM, Tuzla) bira da po njoj izvodi nastavu pomenuta polovina. Sprega ova dva izbora (*ne-Svezam*, da-NAM) dovoljna je osnova da se u daljoj raspravi njeni argumenti čitaju kao argumenti i njenih kolega – isto-mišljenika.(5)

Na konkursu 2010. godine, najviše bodova na top listi dobila je *Čitanka 7*, autorica Azre Verlašević i Vesne Alić, izdavač NAM, Tuzla.

Najbolje rangirana čitanka u procesu ocjenjivanja 11 pristiglih rukopisa(6), prema anketi OSCE-a, u školama na teritoriji Federacije koristi se više nego sve ostale četiri zajedno.(7)

Po mišljenju recenzentice u svojstvu predstavnice *esnafa*, ovaj "rukopis posjeduje razloge da se prihvati kao pozitivan rad s obzirom na sve elemente koji čine cjelovitu recenziju. Međutim, ako se uzmu neki drugi elementi kao kriterij za ocjenjivanje rukopisa, onda je jasno vidljivo postojanje određenih propusta, posebno u odnosu na pedagoško-psihološki i didaktičko-metodički nivo analize. Iz navedenih razloga rukopis se ocjenjuje negativno."

Esnaf na ovaj način odstupa od kriterija utvrđenih radnim listovima po kojima je svaki recenzent bio dužan ocijeniti rukopise, i na osnovu kojih se izvodi konačna ocjena i rang-lista. Bez obzira što ni po jednom kriteriju rukopisu ne daje ocjenu jedan, *esnaf*ova je konačna ocjena – negativno. Takođe, *esnaf* ovim dovodi u pitanje cjelokupnu proceduru; osporava svrsishodnost radnih listova, i kriterijima Federalnog ministarstva suprotstavlja vlastite, neke druge elemente.

Koji su to drugi elementi – iz *esnafske* recenzije nije jasno. *Esnaf* ne daje primjere propusta u pedagoško-psihološkom i didaktičko-metodičkom nivou analize *Sezamove* čitanke, ne dokazuje i ne obrazlaže svoje tvrdnje. U recenziji, u kojoj odgovara na 34 pitanja, svrstana u sedam kategorija, ukupno su tri primjedbe jasne. (Tako da se navode brojevi stranica onoga što se smatra spornim u rukopisu. O tome više kasnije.)

Arogantno presuđivanje, kritiziranje bez argumentacije, nedosljedno i pristrano bodovanje, pogrešno presuđivanje, previdi i neznanje demonstrirani u ovom recenziranju (za koji je recenzentici, predstavnici *esnafa*, ukupno isplaćen honorar u visini oko 3.000 KM!) nisu ono što recenzija treba biti: stručna, objektivna i argumentovana ocjena nečijeg rada.

(1) U knjizi N. Veličković, *Dijagnoza – patriotizam*, Beograd, 2010.

(2) Na niz protesta u javnosti nakon objavljivanja rezultata konkursa 2009, u kojima su najglasniji bili izdavači nezadovoljni procedurom, federalna ministrica obrazovanja (Melihalić) prihvatila je prijedlog da se broj recenzenata sa tri poveća na pet, kako bi se, kobajagi, smanjila vjerovatnoća da recenzenti mogu uticati na odabir i/ili eliminaciju rukopisa (jer najbolja i najgora ocjena neće ulaziti u konačan zbir). Međutim, time je nažalost izbjegnuta rasprava o važnijim pitanjima: o lošem planu i programu, o lošem i neadekvatnom upitniku (istom za sve predmete), o nepostojanju stručnog organa koji bi ocijenio rad recenzenata i razmotrio eventualne žalbe.

Od izdavača se novim pozicijama tražilo da pročita i prihvati sve primjedbe i zahtjeve svih pet recenzenata, uslovljavajući time odobrenje za štampu. Recenzentima je data moć da mijenjaju sadržaj koji kao autori neće potpisati; time je iskomplikovano pitanje autorskih prava. Istovremeno, izdavači su bili dužni organizovati sastanak autora sa svim recenzentima; na sastanku se imalo proći kroz cijeli prema njihovim zahtjevima korigovani rukopis, da bi se oni, svih pet, potpisalo na svaku od (npr. 150!) stranica.

Ovaj mučan i besmislen posao, potreban samo valjda ministarstvu, da bi odgovornost za greške i propuste skinulo sa sebe na recenzente i izdavače, trajao je nekoliko dana, što zbog obimne građe, što zbog usklađivanja termina (dva recenzenta nastanjena izvan Sarajeva, isto kao i nekoliko autora).

(3) Ko bira udžbenike? Ministar, ili ministarstvo, odlukom; direktor škole, partijskom direktivom, ili iz komercijalnih razloga; aktiv, na insistiranje najstarijeg, najtucijalnijeg nastavnika; najzad, nastavnik samostalno.

(4) U Izvodu iz baze podataka sa Liste recenzenata Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, traženog i dobijenog za potrebe ovog teksta, o njoj se može saznati ovo: zvanje – nastavnik; predmet – bosanski, hrvatski, srpski jezik i književnost; radovi – udžbenik "Moja lektira"; trenutno zaposlenje JU "Fatima Gunić"; radno iskustvo – 35 godina radnog iskustva kao nastavnik bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika.

(5) Istina: mnogi od njih ne odlučuju nikako, ili ne odlučuju sami; odlučuju direktori i ministri u njihovo ime. Međutim, oni sami o tome ćute, ne protestuju, ne brane svoja prava da sami biraju čitanke po kojima će raditi. Ukratko, i njima, kao i njihovim kolegama koji su odlučili da vjeruju zvaničnim rezultatima i rang-listi, konformizam je alibi.

(6) Tabela objavljena na sajtu Ministarstva, nakon sjednice Vijeća za usklađivanje udžbeničke politike u Federaciji Bosne i Hercegovine održane 31. 5. 2010. godine u Sarajevu.

(7) Rezultate ankete za potrebe ovog teksta dostavila je kancelarija OSCE-a u Sarajevu. U dva kantona, Goraždanskom i Tuzlanskom, odakle ima najmanje odgovora na anketu, sve škole, po odluci ministarstava, rade po čitanci Alić/Verlašević.

- Ko je kriv za tako okrutnu sudbinu hrta iz naše priče? Mislite li:
 – da su ljudi trebali razumjeti prirodu i karakter hrta, ili
 – da je hrt trebao razumjeti postupke ljudi?
- Smatra se da kultura i karakter jednog naroda ima veliki utjecaj na prirodu i karakter rase psa koju je taj narod uzgojio. Šta smo o prirodi i karakteru hrta saznali iz ove priče? Kako taj opis možemo dovesti u vezu s prirodom i karakterom bosanskohercegovačkih ljudi?

→ Pročitajte pjesmu pazeći na znakove interpunkcije (zareze, tačke) i opkoracjenja. Obratite pažnju na boju glasa.

O PJESNIKU...

Sergej Jesenjin (1895–1925) ruski je pisac koji je živio u Moskvi, ali je mnogo putovao po Rusiji i po svijetu. Zanimljivo je da je veliki broj njegovih pjesama napisanih u inozemstvu inspiriran Perzijom, u kojoj nikad nije bio. Njegove najznačajnije knjige pjesama su: *Ispovijest mangupa*, *Pjesme o Rusiji i revoluciji*, *Perzijski motivi* i poema *Ana Snjegina*, koju je on smatrao svojim najuspelijim djelom. Pjesme Sergeja Jesenjina prevedene su na gotovo sve svjetske jezike, a kod nas je on već odavno jedan od najčitanijih stranih pjesnika svih vremena.

NOVI KNJIŽEVNI POJMOVI

Lirska pjesma kraće je književno djelo napisano najčešće u stihu. Iskazuje različita osjećanja i misli. U nekim su pjesmama jače iskazana osjećanja, a u nekim misli. Najčešća je pojava da su i osjećanja i misli međusobno čvrsto isprepleteni.

Lirska pjesma koja je prožeta osjećanjima ljubavi prema zavičaju, domovini, njezinim ljepotama, ljudima itd. zove se **rodoljubiva**, **domoljubna** ili **patriotska** (lat. *patria* – domovina) pjesma.

školegijum drugo polugodište 2010/11.

3. grupa

Na treće putovanje James Cook kreće 1776. godine brodovima *Resolusion* i *Discovery*. Zadatak mu je bio otkriti sjeverni morski put između Atlantskog i Tihog okeana. Tada je Cook doplovio do Južnoga mora, zatim do Aljaske, otkrio Havajske otoke i istražio Beringov prolaz. Pronađite u atlasu putanju kojom se Cook kretao i otoke koje je otkrio.

O PUTOPISCU...

Nikolaj Čukovski (1882–1969) bio je jedan od najpopularnijih dječijih ruskih pisaca. Bio je i esejist i književni kritičar. Pravo mu je ime Nikolaj Vasiljevič Kornejčukov, ali ga je izmijenio. Poštovali su ga i spominjali mnogi poznati pisci, a među njima i Vladimir Majakovski, Boris Pasternak i dr.

ПРИПОВИЈЕТКА

МОТИВАЦИЈА

Гост у разреду: бег

(Глумац одјевен у беговско одијело)

Сазнајте од вашег госта понешто о времену ага и бегова, о њиховом положају у друштву, начину живота, богатству, угледу...

ИБРАХИМ-БЕГОВ ЋОШАК

(Одломак)

(Приповијетка Ибрахим-бегов ѿшоак прича је о поштомку некада моћне беговске породице који пркосно брани последње османлике своје поријекла и господства – на улици испуруени ѿшоак родитељске куће. Само је још ѿај ѿшоак чувао Ибрахим-бегов понос, он је био ѿшанка ѿшћи која чува сјећање његовог јадног животоа на беговско поријекло.)

Ибрахим-бег ишао је чаршијом и не свхаћа ловце који су му причали о том најгрознијем и најзлогласнијем од свих индијанских бојних поклика.”

→ Lovci su bili otkriveni. Brzinom vjetrova zapucale su vinčesterke iz logora. I lovci su uzvratili na vatru. Opišite događanja u logoru. Kako se u ovim okolnostima, kada logoru prijeti opasnost, mijenja njegova jutarnja slika? Pronađite dio teksta koji to opisuje!

→ Za romane Zanea Greya tvrdi se da su puni autentičnih detalja iz života na Divljem zapadu Sjedinjenih Američkih Država. Šta saznajemo o prirodi i karakteru indijanskih plemena iz ovog odlomka: “Prvi od četiri Indijanca, suhonjav, divlji ratnik, sjajan jahač, pružao je u svom izazovnom držanju i svojoj umjetnosti jahanja tako divan cilj, da je na sebe privukao takoreći svu vatru. Odjahao je u smrt, ali su njegova tri druga pojurlala kroz ulaz u sigurnost?”

NOVI KNJIŽEVNI POJMOVI

KREATIVNI RAD

- Naučite pjevati ovu sevdalinku!
- Riječ *sevdalinka* dovodi se u vezu i s arapskom riječju *sawda*, što znači *crna žuč*. Stari arapski i grčki liječnici smatrali su da *crna žuč*, kao jedna od četiri osnovne supstance u ljudskom organizmu, utječe na emocije i izaziva melanholično raspoloženje.
- Pronađite u rječniku značenje riječi *melanholija* i ustanovite kako ritam pjesme "Ima l' jada k'o kad akšam pada" utječe na raspoloženje slušalaca?

O SAZU I SEVDALINCIMA...

Saz je stari žičani muzički instrument s dugom drškom. U našim krajevima u 14. i 15. stoljeću sijelo se nije moglo zamisliti bez saza i sevdalinke. Saz je postepeno potiskivan harmonikom, koja nije bila primjerena načinu pjevanja sevdalinke, što je utjecalo na izmjenu načina njezina pjevanja.

LIRSKA PJESMA

MOTIVACIJA

Stećci / mramorovi

Naučili smo: Stećak je vrsta bosanskog kamenog nadgrobnog spomenika iz srednjeg vijeka. Stećci su obično ukrašeni uklesanim prizorima iz života, iz lova, s viteških turnira ili natpisima na glagoljici ili bosančiči. Među naše najljepše stećke spadaju oni u Radimlji kod Stoca. Natpisi na stećcima ili mramorovima najznačajniji su spomenici narodnog jezika u Bosni i Hercegovini. Većina stećaka ispisana je bosančicom.

Ovo je jedan od zapisa sa stećka: "Se leži Helja, mnoge zemlje obideh i domo i pošteno postah i na svojih baštin legoh."

Koju želju svakog čovjeka iskazuje ovaj zapis?

Riječi "na svojih baštin" govore nam o snažnom vezivanju bosanskog čovjeka za zemlju Bosnu.

PRIPOVIJETKA

MOTIVACIJA

Guesti u školskom dvorištu: lovac i lovački pas

Zamolite nekog lovca da vam održi kratak čas iz kinologije. Neka dovede u školsko dvorište svog lovačkog psa, a ako to nije hrt – neka donese i fotografije hirta. Pokušajte saznati odgovore na sljedeća pitanja:

1. Koliko su hrtovi kao rasa stari i čemu su sve služili?
2. Kada hrtovi sazrijevaju za lov?
3. Kako se hrtovi potčinjavaju naredbama lovaca?
4. Koje je hrtu glavno osjetilo za lov?
5. Kakvi su mu pokreti, snažni ili lagani poput pera?
6. Kakve su mu skakačke mogućnosti i mogućnosti za galop?
7. Kako sokoli pomažu hrtovima u lovu?

MOTIVACIJA

Muzika i osjećanja

Poslušajte kompoziciju *Uspavanka* iz opere *Hasanaginica* kompozitora Asima Horozića. Kojim je muzičkim elementima kompozitor izrazio osjećanja iskazana riječima *Uspavanke*:

"Spavaj, spavaj, spavaj, sine,
lijepi sanak snivaj,
gdje ti majka tanku košu kroji,
košu kroji, a godine broji.
Spavaj, sine, lijepi sanak snivaj?"

Opera *Hasanaginica* nastala je prema najljepšoj bosanskohercegovačkoj / bošnjačkoj narodnoj baladi *Hasanaginica*. Zapisao ju je, a potom i objavio Alberto Fortis 1774. godine u Veneciji. Svom je zapisu dao naslov *Zalostna pjesanca plemenite Hasanaginice (Žalostna pjesma plemenite Hasanaginice)*.

Objasnite ovaj naslov. Šta on nagovještava?

HASANAGINICA

Što se b'jeli u gori zelenoj?

ko korov. A malo je zaravih u gradu duša. (...)

Abdulah Sidran

→ Zbog čega je u ovoj pjesmi jače izražen subjektivni stav prema temi nego u *Ljetopisu*?

→ Ipak, ima nešto po čemu su slični zapisi iz *Ljetopisa* i ovi odlomci iz pjesme. Šta je to?

O LJETOPISCU...

Mula Mustafa Bašeskija (1732–1809) bošnjački je ljetopisac rođen u Sarajevu. O njemu znamo samo ono što je sam o sebi zabilježio u svom *Ljetopisu*. Bio je narodni pisar, vjeroučitelj u mektebu, službenik Gazi Husrev-begovog vakufa te imam jedne sarajevske džamije. Pisarska djelatnost navela ga je da počne pisati svoj *Ljetopis*, a započeo ga je sjećanjem na događaje koji su se zbivali deset godina ranije. Za Bašeskiju **važno** da je pisao na turskom, a mislio na bosanskom jeziku. Isticao je da je bosanski jezik ljepši od arapskog, turskog ili perzijskog jezika.

... bi što vjerodostojnije dočarali neki lik.

→ **Gluma** je oblik umjetničkog scenog izražavanja. Pomoću glume glumci izražajnim sredstvima (govor, pokret, mimika...) тумаче различите ликове, најчешће из драмске књижевности.

→ **Govor** je jedno od osnovnih izražajnih sredstava scenских izvohaja (glumiца и глумца). Kada se glumци / glumiце scenski izražavaju putem govora, oni svoju pažnju posebno usredređuju na govor likova.

→ **Kostimografija** je umjetnička disciplina koja se bavi scenским kostimom za potrebe филма, позоришне представе и осталих scenskih umjetnosti. Kostimografijom се баве **костимографи / костимографкиње**. Они истражују основне податке о земљи, људима, стилу одијевања и опћенито начину живота у времену којим се баве поједина scenska djela, и на основу тих saznanja покушавају dočarati sadržaje djela.

Zašto je honorar ipak isplaćen?

Tehnički, zato što Ministarstvo nema mehanizme da izdavače i autore, a potom i nastavnike, čak i roditelje zaštititi od neznanja i zloupotrebe ovlaštenja; suštinski, zato što je *esnaf* svojim metodom rada reprezent poželjnih vrijednosti koje Ministarstvo svojom udžbeničkom politikom želi afirmisati. Argumente za dosad izrečene tvrdnje ponudiće uporedna analiza dviju recenzija: one koja čitanci NAM-a daje 33,27 bodova, i one koja čitanci *Sezama* daje 21,45 bodova.

Drška bez metle

Ocjenjujući **naučno-stručnu vrijednost rukopisa**, odgovarajući na pitanje da li su a) *sadržaji rukopisa zasnovani na provjerenim i općeprihvaćenim teorijama, činjenicama i tumačenjima zakonitosti, pojava i procesa*, *esnaf Sezamu* daje ocjenu 2, uz obrazloženje: "Rukopis je zasnovan na općeprihvaćenim teorijama, ali za učenike predstavlja neselektivno sticanje znanja." Ne navodi primjere, niti obrazlaže ovakvu ocjenu. NAM-u daje ocjenu 5: "Sadržaji rukopisa su zasnovani na općeprihvaćenim teorijama, činjenicama. Za učenike predstavlja izvor znanja i pruža informacije iz različitih oblasti."

Na str. 22. u NAM-ovoj čitanci stoji: "Saz je stari žičani instrument s dugom drškom. U našim krajevima u 14. i 15. stoljeću sijelo se nije moglo zamisliti bez saza i sevdalinke."

Recenzentica očito ne zna da saz nema dršku, nego *vrat*. Također ne vidi očigledan anahronizam: saz se pojavljuje u BiH u 15. vijeku, dolaskom Osmanlija. Prije toga je u Mediteranu korišten instrument iz iste porodice, leut. Ali leut nije dio tradicije na kojoj se gradi bošnjački identitet pa je kao takav u *poželjnoj* čitanci suvišan.

Na str. 56. u NAM-ovoj čitanci stoji: "Naučili smo: Stećak je vrsta bosanskog kamenog nadgrobnog spomenika iz srednjeg vijeka. Stećci su obično ukrašeni uklesanim prizorima iz života i lova, s viteških turnira ili natpisima na glagoljici ili bosančici. Među najljepše stećke spadaju oni u Radimlji kod Stoca. Natpisi na stećcima ili mramorovima najznačajniji su spomenici narodnog jezika u Bosni i Hercegovini. Većina stećaka ispisana je bosančicom."

Ova tvrdnja nije zasnovana na općeprihvaćenim teorijama, činjenicama, tumačenjima. Naprotiv: stećak nije bosanski kamen. Ima ga najviše u Hercegovini, a izvan granica BiH u Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj gori. Natpisi na stećcima nisu napisani samo glago-

ljicom i bosančicom nego i ćirilicom. Među "najljepšima" – onima u Radimlji, upravo ih je pet napisanih ćirilicom.⁽⁸⁾ Ovakav način predstavljanja *činjenica* nije izvor znanja za učenike, nego naprotiv, istorijski falsifikat koji je oruđe indoktrinacije.

Na str. 92. NAM-ove čitanke, u interpretaciji Sijarićeve pripovijetke *Hrt* veli se:

"Smatra se da kultura i karakter jednog naroda ima veliki utjecaj na prirodu i karakter rase psa koju je taj narod uzgojio. Šta smo o prirodi i karakteru hrta saznali iz ove priče? Kako taj opis možemo dovesti u vezu s prirodom i karakterom bosanskohercegovačkih ljudi?"

Ni ova izjava nije zasnovana na općeprihvaćenim teorijama i činjenicama. Citirana glupost nije samo smiješna, nego i rasistička; bilo bi zanimljivo čuti objašnjenje autorica čitanke, i *esnafa*, koje osobine njemačkog naroda ima njemački ovčar, koje osobine Hrvata (ili Dalmatinaca?) dalmatiner, šta su od Bosanaca (Bošnjaka?) preuzeli tornjak i barak, je li irski seter sličniji Ircima katolicima ili protestantima, da li su različite religije uticale na razlike između avganistanskog i ruskog hrta?

U istoj interpretaciji NAM-ovi učenici se instruiraju: "Zamolite nekog lovca da vam održi kratak čas iz kinologije. Neka dovede u školsko dvorište svog lovačkog psa, a ako to nije hrt, neka donese i fotografiju hrta. Pokušajte saznati odgovore na sljedeća pitanja: Kako sokoli pomažu hrtovima u lovu?"

Po kojoj kinološkoj, ili lovačkoj, ili književnonaučnoj teoriji sokolovi pomažu hrtovima u lovu? Kruže iznad lovišta, pa kad opaze divljač navode hrta na njeno skrovište? Ili je ovo primjer za tvrdnju, uz ocjenu 5, "da svi sadržaji omogućuju primjenu znanja u svakodnevnom životu, jer su u skladu sa psihofizičkim razvojem učenika?"

Esnaf ne zna da su to dvije sasvim različite vrste lova, i da je pitanje besmisleno.

Ocjenjivanje po prvom radnom listu završava odgovorom na pitanje: d) *da li se u rukopisu udžbenika pojavljuju ozbiljne materijalne greške ili greške druge prirode koje su takvog karaktera da se rukopis smatra nekvalitetnim*:

Esnaf tvrdi (i daje peticu): "U rukopisu se ne pojavljuju greške koje utiču na kvalitet. Preporučujem da naziv pjesme – Pjesma o kuji bude preformulisan u Pjesma o keruši strana 49."

Sudeći po *esnafu*, greške koje utiču na kvalitet nisu smještanje sijela, saza i sevdalinke u 14. vijek, niti je problematična tendenciozna zamjena ćirilice bosančicom. Iz perspektive ideologije koja promo-

više NAM-ovu čitanku materijalne greške ovog tipa su dodatni kvalitet, jer afirmišu predrasude o prošlosti bošnjačkog naroda.

Kvalitet udžbenika ne umanjuje ni činjenica da se uz biografsku napomenu o Svetozaru Ćoroviću daje slika Alekse Šantića (str. 106.). Iako su recenzenti obavezni da postojanje materijalnih grešaka u rukopisu posebno istaknu, *esnaf* to propušta da učini. Zaista je važnije zove li se kučka kuja ili keruša nego da li je Svetozaru Ćoroviću na slici pravo ime Aleksa Šantić!

Ime oca u sina

Na 34. stranici NAM-ove čitanke, u vezi s putopisom Isidore Sekulić govori se o Sjevernom polu: "Kao što znate, crveni se vršak metalne igle na kompasu uvijek okreće prema Sjevernom polu, jer ga on privlači svojim magnetom."

Osim što nije jasno rečeno da geografski i magnetni pol nisu jedno te isto, izmišlja se nekakav magnet na Sjevernom polu. To je besmislica, jer se cijela Zemlja ponaša kao magnet, i okretanje igle u kompasu posljedica je djelovanja silnica u njenom magnetnom polju. Korak dalje od neznanja je izmišljanje:

Na 116. stranici u bilješci o piscu životopisa Džejsa Kuka, autorice čitanke navode: "Nikolaj Čukovski (1882-1969) bio je jedan od najpopularnijih dječjih ruskih pisaca. Bio je i esejist i književni kritičar. Pravo ime mu je Nikolaj Vasiljevič Kornejčukov, ali ga je izmijenio. Poštovali su ga i spominjali mnogi poznati pisci, a među njima i Vladimir Majakovski, Boris Pasternak i dr."

Opisivač Kukovih putovanja Nikolaj Čukovski rođen je 1906. Nije mijenjao ime. Međutim, pod prezimenom Čukovski na internetu je dostupan njegov otac – Kornej Ivanovič Čukovski, koji ime jeste promijenio, ali u – Nikolaj Vasiljevič Kornejčukov. Autorice od dostupnih podataka o ocu sklappaju biografiju o sinu ne vodeći računa o činjenicama.⁽⁹⁾ Za takvo povezivanje podataka i činjenica *esnaf* NAM-u daje ocjenu 5.

Strategija indoktrinacije

Ocjenjujući da li c) *Rukopis omogućava stjecanje trajnog znanja, potiče aktivno učenje, upućuje na primjenu različitih strategija učenja i na razvoj kritičkog mišljenja*, *esnaf* kaže: "Rukopis potiče aktivno učenje, upućuje na primjenu različitih strategija učenja i na razvoj kritičkog mišljenja." I čitanci daje 5.

Na stranici 33. bilješku o autoru, ljetopiscu, Bašeskiji, autorice zaključuju izjavom: *Za Bašeskiju kažu da je pisao na turskom, a mislio na bosanskom jeziku. Isticao je da je bosanski jezik ljepši od arapskog, turskog ili persijskog jezika.* Kasnije, u interpretaciji odlomka iz jednočinke *Jazavac pred sudom* Petra Kočića, učenike upućuju na zadatak: *O Kočićevom jeziku dosta je pisano, a u namjeri da se ukaže na čvrstu povezanost pisca s jezikom rodnoga tla. U tome jeziku postoji mnoštvo riječi čije značenje nećete pronaći u rječnicima. Potražite te riječi.* (Str. 142.)

Prvo: šta učenici da rade s riječima koje nađu i ne razumiju, a nema ih u rječnicima, i nisu objašnjene u čitanci? Kakva je to metodička praksa, i kakva strategija učenja?

Drugo, i važnije:

Bašeskija piše na turskom, ali MISLI na bosanskom. Kočić, međutim, misli na istom jeziku na kojem i piše, ali taj jezik nema ime. To je jezik rodnog tla. Bašeskija misli na bosanskom, a Kočić na rodnostloskom jeziku!

Uistinu ovakav način prezentacije činjenica omogućava stjecanje trajnog neznanja. Strategija koju primjenjuju autorice čitanke, a *esnaf* nagrađuje peticom, strategija je indoktrinacije; s pozicija bošnjačkog nacionalizma sasvim je pedagoški naglašavati bosanski jezik kao jezik pa makar i *nepisanja*, a prećutkivati *srpski* kao jezik i mišljenja, i pisanja i govorenja. Iako su hrvatski, srpski i bosanski jezik ravnopravni, postojanje drugog se prećutkuje.

U vezi je s ovom bošnjačko-srpskom strategijom (ideološkom, a ne pedagoškom i metodičkom!) i *etnička klasifikacija* pisaca:

Vojislav Ilić rođen je u Beogradu. (...) Mehmedalija Mak Dizdar jedan je od najvećih bosanskohercegovačkih i bošnjačkih pjesnika. (...) Duško Trifunović rođen je u Sijekovcu kod Bosanskog Broda.

(8) Vidi: Marko Vego, *Kulturni karakter nekropole Radimlje kod Stoca*, Radovi sa simpozijuma Srednjovjekovna Bosna i Evropska kultura", Zenica, 1973, str. 307 i dalje.

(9) Корней Иванович Чуковский (имя при рождении – Николай Васильевич Корнейчук, 19 (31) марта 1882, Санкт-Петербург – 28 октября 1969, Москва) – русский и советский поэт, публицист, критик, также переводчик и литературовед, известен в первую очередь детскими сказками в стихах и прозе. Отец писателей Николай Корнеевича Чуковского и Лидии Корнеевны Чуковской.

Николай Корнеевич Чуковский (1904-1965) – русский советский писатель, переводчик. Сын писателя Корнея Чуковского. (Извор: http://ru.wikipedia.org/wiki/Чуковский,-_Корней_Иванович, 31.10.2010. 10.40)

(...) Hamza Humo, jedan je od najznačajnijih bosanskohercegovačkih/bošnjačkih liričara. (...) Miroslav Antić rođen je u Kikindi. (...) Čamil Sijarić bosanskohercegovački i bošnjački pripovjedač, romansijer i pjesnik. (...) Svetozar Čorović rođen je u Mostaru i za tu sredinu ostao vezan i svojim životom i svojim djelom. (...) Zija Dizdarević, bosanskohercegovački i bošnjački pripovjedač. (...) Ranko Pavlović rođen je 1943. u Šnjegotini kod Teslića. (...) Hamdija Šahinpašić jedan je od glasovitih čuvara bošnjačkog usmenog pjesništva. (...) Petar Kočić rođen je u Stričićima, selu nedaleko od Banjaluke. (...) Mula Mustafa Bašeskija bošnjački je ljetopisac rođen u Sarajevu. (...) Isidora Sekulić srpska je spisateljica koja je govorila sedam jezika i izvanredno poznavala književnost i umjetnost. Za bošnjačke pisce u pravilu se ističe nacionalnost, za srpske, osim u jednom primjeru, to se prećutkuje? Šta je razlog ovakvoj strategiji? Je li za *esnaf* ovo primjer prilagođavanja nastavne materije uzrastu? Komentarišući etičke aspekte rukopisa (radni list 7) *esnaf* kaže: "Rukopis objektivno i vjerodostojno prikazuje kulture i civilizacije i religije etničkih i religijskih grupa." (Zapravo je tekst u upitniku drugi: Rukopis objektivno i vjerodostojno prikazuje kulture, religije i civilizacije, te etničke i religijske grupe. *Esnaf*ovo: "religije etničkih i religijskih grupa" nije sasvim jasno. Međutim, NAM-ova čitanka ne prikazuje objektivno kulture:

U dijelu koji se bavi epskom književnošću sva djela su iz bošnjačkog korpusa. Kao primjer narodnog pjevača spominje se Hamdija Šahinpašić, iz Pljevalja. O tzv. Vukovim pjevačima nema niti slova. Spominje se Fortis, koji je zapisao Hasanaginicu, ali o Vuku Stefanoviću Karadžiću, koji je prikupio stotine pjesama, ne kaže se ništa. Bošnjačkoj književnosti posvećeno je daleko više prostora.⁽¹⁰⁾ O drugim književnostima prije 19. vijeka u NAM-ovoj čitanci ne kazuje se ništa, ali *esnaf* svedjedno tvrdi: "Rukopis odražava bogatstvo različitosti bosanskohercegovačkog društva i omogućava sticanje znanja o ravnopravnosti pojedinaca i društvenih grupa."

NAM da ništa ne znam

Ni na druge *manjinske* književnostima u BiH autorice Alić i Verlašević ne troše prostor u čitanci, osim na Rome i Jevreje. Na stranicama 23-25 posvećuje se pažnja Romima. Pod naslovom *Narodi i običaji* daje se romska himna *Đelem, đelem*:

Idem, idem na daleki put / I upoznajem sretne Rome / O Romi odakle ste, / Sa šatorima pokraj sretnih puteva // O Roma, o narode romski // Imao sam nekada veliku porodicu, / Ali Crne legije su ih ubile. / Pođite sa mnom Romi iz cijeloga svijeta / Za Rome su putevi otvoreni / Sada je vrijeme, ustanite Romi svi, / Dići ćemo se visoko ako se potrudimo // O Romi, o narode romski.

Autorice u interpretaciji pitaju: "Šta o događajima iz prošlosti romskog naroda saznajemo iz romske himne *Đelem, đelem*? Šta ti o tome govore stihovi: "Imao sam nekada veliku porodicu, Ali Crne legije su ih ubile."

Ne saznajemo ništa. Nema podataka, poetski jezik ne nudi istorijske činjenice. Međutim, za razliku od dvanaestogodišnjaka, autorice znaju da su Romi bili žrtve genocida u drugom svjetskom ratu, i da su Crne legije bile jedinice SS-a. Ali iz nekog razloga propuštaju da to đacima objasne. Objektivnost u vezi s masovnim ubijanjem *nižih rasa* rezervisana je u ovom udžbeniku za Jevreje. U interpretaciji odlomka iz *Dnevnika Ane Frank* Verlašević i Alić učenike upućuju da razgovaraju "s nastavnikom/nastavnicom historije o Drugom svjetskom ratu, o stradanju Jevreja i o zloglasnom koncentracionom logoru Auschwitzu (Aušvic)". (Str. 42)

Kad je tema Bašeskija, učenici se ne upućuju izvan razreda; nego nauče i šta je *muharem*, i *tamuz*, i *mubarek*, i *zilhidže*, *paša*, *kaligraf* i *fanatik*...

Jednaka temeljitost izostane kad je tema fašizam. Nakon odlomka iz *Ljetopisa Mula Mustafe Bašeskije* učenik je naučio mnogo o istoriji Sarajeva, nakon odlomka iz *Dnevnika Ane Frank*, skoro ništa o istoriji fašizma. Smrt 6.000.000 ljudi u logorima ne zaslužuje istu pažnju kao i smrt 15.000 Sarajlija. U čemu je tu didaktičko-metodička poenta? Zašto ne naučimo ništa o rasnim zakonima, ništa o getu, racijama, plinskim komorama, o *mješancima*? Antifašizam nije vrijednost koju udžbenik NAM-a ističe.

Na 45. stranici, u bilješci o pjesniku Nerkesiju stoji: "Muhamed Nerkesi Sarajlija rođen je u Sarajevu oko 1586. godine, a poginuo je nesretnim slučajem pavši s konja 1635. godine."

A u bilješci o Ziji Dizdareviću: Bosanskohercegovački i bošnjački pripovjedač Zija Dizdarević (1916-1942) rođen je u Vitini kod Ljubuškog, a odrastao u Fojnici. (97)

Nije pao s konja, pa mu smrt ne zaslužuje pomen. Zašto je Aušvic podoban da se spomene u ovoj čitanci, a Jasenovac nije?

Zato što bi u idiličnu tradiciju sijela i sevdalinki uveo međunacionalne sukobe, i zato što bi u kontekst tronacionalne Bosne i Hercegovine uveo ideje komunizma i jugoslavenstva?

Zato se valjda u bilješci o Nikoli Šopu ističe da se rodio "u bosanskom kraljevskom gradiću Jajcu", ali se ne spominje zasjedanje Avnoja.

Red ačenja red tumačenja

U radnom listu 4 (Didaktičko-metodički aspekt na pitanje da li rukopis ostvaruje ciljeve i zadaće odgovarajućeg nastavnog predmeta), *esnaf* odgovara: "Ostvareni su ciljevi nastave književnosti." (ocjena: 5) Dvojac Alić-Verlašević u interpretacijama djela pokazuje nezavidnu nesposobnost analize, razumijevanja i objašnjavanja književnih tekstova. Značenja velikog broja riječi, figura, izraza, ostavljaju đacima neprotumačena. Autorice se ne bave smislom djela, izbjegavaju razjašnjavanje nejasnoća, ne nude rješenja ključnih pjesničkih i pripovjedačkih postupaka.

U analizi Dizdareve pjesme *Zapis o zemlji* autorice ne vide treći glas koji izvještava o dijalogu vrlog pitca i zapitanog; ne bave se problemom *negativnog drugog*, na čijem se prisustvu gradi identitet Bosne. Učenicima se nudi gotov zaključak: "Završnim stihovima, odgovorom 'zapitanog', dobili smo jaku poentu / ideju pjesme: Bosna je prkosna i ponosna zemlja. Bosni je, kako kaže pjesnik u komentaru ove pjesme, 'bilo suđeno da sanja o pravdi, da radi za pravdu i da na nju čeka, ali da je ne dočeka'." (58) Pjesma *Bakine naočari* Nikole Šopa čitaju autorice kao nostalgiju za prošlim danima, a ne kao glas griznje savjesti unuka koji je baki zadavao brigu. (71) *Lampa u prozoru* Enesa Kiševića je, po autoricama čitanke, "vjerna slika svezremenih teških uvjeta u kojima ljudi žive". Tema pjesme nisu teški uvjeti, nego o altruizam.

U interpretaciji Ujevićeve pjesme *Dažd* autorice ignorišu stihove *I mučilo nas/ što naši mrtvi nisu s nama / da vide Zagreb, / ljupku Hrvatsku*. (Koji mrtvi, zašto ljupka Hrvatska?) Pjesma se inače ne daje u cijelosti, pa je očekivanje da se rastumači njen smisao – nerealno.

U Krležinoj pjesmi *U nama vrije vrutak vruće lave* (također odlomku iz veće cjeline) autorice ne protumače važan stih *Čovjek je sazdan od trideset i tri luka*. (Čovjekova kičma ima 33 pršljena, kičma je stub, čovjek je uspravan, uspravnost je pobuna, pobuna je snaga; TO bi bio smjer tumačenja, kad

bi ova čitanka vodila interesa o stvarnim potrebama i interesima učenika vezanim za književnost.) Umjesto toga, autorice nude svoje rješenje: "Kada pjesnik kaže "čovjek je lava", on poredi čovjeka i lavu na temelju njihove zajedničke osobine – unutrašnje energije koja pokreće čovjeka kao što lava pokreće vulkan." (82) Kako lava pokreće vulkan? Gdje ga pokreće? Da li na sličan način voda pokreće česmu, a vrela pura šerpu?

Iako Sijarić u priči *Hrt* jasno kaže: "Nešto carsko, što mogu da imaju samo dobri konji, lavovi i hrtovi, imao je u svome držanju, ali i nešto što imaju nevjeste kad se tek dovedu", autorice ne povezuju sudbinu hrta sa sudbinom nevjeste, i priču čitaju kao da je pisana za kinološki časopis.

I *Ibrahimbegov čošak* Svetozara Ćorovića autorice ne interpretiraju u cijelosti, nego iz odabranog odlomka sugerišu kao osnovni problem u priči gubitak porijekla. (A ne slab karakter junaka koji se ne snalazi u promijenjenim društvenim okolnostima.) Po njima, pripovijetka *Ibrahim-begov čošak priča je o potomku nekada moćne begovske porodice koji prkosno brani posljednje ostatke svog porijekla i gospodstva – na ulicu istureni čošak roditeljske kuće*. (103) *Kako Ibrahim-beg rješava ovu svoju životnu dramu? Ako je izgubio svoje porijeklo, da li je s njim nestao i Ibrahim-begov ponos?* (106) pitaju Alić i Verlašević učenike, iako *ponos* nije vrijednost koju priča afirmiše. Međutim, kako se porijeklo može izgubiti? Realno, moguće je izgubiti privilegije zasnovane na porijeklu, ali autorice propuštaju da o tome obavijeste učenike: kakva su prava imali begovi, a kakva kmetovi.

Interpretaciju odlomka iz romana *Grmljavina stada* Zejna Greja (Zane Gray) autorice počinju rečenicom: "Po američkom zapadu često je prašila i treštala grmljavina stada bizona, krava, divljih konja. Ta su stada za Indijance predstavljala život."

(10) Nastavni plan i program za sedmi razred ne bavi se istorijom književnosti, i nema razloga da se u rukopisu čitanke nađe sadržaj predviđen za srednju školu: *U starijoj bošnjačkoj književnosti (tj. u književnosti do 19. stoljeća) posebno mjesto pripada stvaralaštvu na orijentalnim jezicima (turskom, arapskom i perzijskom), a pogotovo tzv. divanskoj poeziji – osobenoj pjesničkoj pojavi utemeljenoj na sufijskom, islamsko-mističkom doživljaju svijeta i života. Ova je književnost svoj procvat doživjela u periodu od 15. do 17. stoljeća, a obuhvata veliki broj stvaralaca. Oni su u svoju poeziju često unosili i duh te ton usmene / narodne pjesme svog zavičaja. Taj je duh prisutan u nekim pjesmama Muhameda Nerkesija, Derviš-paše Bajezidagića, Alaudina Sabita Užičanina, Habibe Stočević-Rizoanbegović i drugih.* (44)

Dara Sekulić (1931.) autorica je brojnih zbirki pjesmice, a pjesma *Majka* iz ove čitanke dio je njene zbirke *Gorak komak*. Autorica je zbirke *Brat moj Tesla* u kojoj su sve pjesme inspirirane likom ovog velikog naučnika, a zanimljivo je i to da gotovo nema dijela Sarajeva, a da neka njena pjesma ne nosi njegovo ime: *Četvrti Vila, Durica, Podhrastovi, Kovači*, samo su neki njeni sarajevski naslovi. Sarajevo je grad u kojem, s prekidima, živi od 1953.

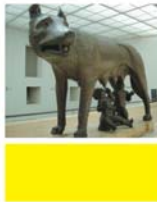
**Dara Sekulić
MAJKA**

Veče: suho bilje Oči pepeo
Noć: brige zavjese
Jutro: podupre dan ledima
i ostane uspravno

Razgovor o pjesmi

Pjesma nosi naziv *Majka*. U njoj nalazimo opis jednog dana, čijeg? Pročitaj opis večeri. *Suho bilje*, šta je to i gdje se ono po tvom mišljenju nalazi?
Oči su jedine napisane velikim slovom, zašto ih se naglašava? Za razliku od pepela i suhog bilja, one su... Od čega može biti pepeo u ovom opisu?
Uz opis noći navode se brige i zavjese. O čijim je brigama riječ? U kakvoj su vezi s tim zavjesa?
Treća strofa je jutro. Ko podupre dan ledima? Zašto ga je potrebno poduprijeti? Šta nam govori to što ostane uspravno?
Podesjeti se ko nosi svjetla na ledima u grčkoj mitologiji? Da li se liksi subjekti ove pjesme može porediti s njim?
Opisi jedan uobličajeni dan svoje majke. Osvrni se na odgovore date u interpretaciji. Ima li sličnosti između dana Tvoje majke i dana majke iz pjesme?

Šta je zajedničko ovim slikama, osim što su sve skulpture? (Pokušaj saznati na internetu ko je njima predstavljen; neka Ti ključne riječi za pretražuju budu *Mestrovici*, *Plata i Rea*.)
Ženina najzastupnija žalosna je da rada sinove. Slažeš li se s ovom tvrdnjom? Objasni svoj stav.

ŠKOLOTEČINA

Pokušaj objasniti naslov ovog poglavlja. Koje su dvije (ili tri!) riječi povezane u jednu i šta je rezultat tog povezivanja – šta znači ta kovanica?

Pitaš li se ponekad čemu služi škola? Zašto u njoj moramo sjediti, zašto se moraju slušati, čitati, gledati i raditi i stvari koje nas ne zanimaju i od kojih ne vidimo koristi? Slažeš li se s izrekama da je znanje bogatstvo, da čovjek što više zna – više vrijedi? Postoje li neka znanja koja su beskorisna? Misliš li da Ti je sve što učiš u školi potrebno, neophodno? Objasni svoje odgovore. Da li bi Tvoja škola bila bolja da ima predmete kao u Hogswarthu, školi za čarobnjake koju pohađa Harry Potter? Ima li Tvoja škola laboratorije, takmičenja u znanju, sportske turnire, vlastitu tradiciju? Pokušaj zamisliti sekciju koja bi bila zanimljivija od sata provedenog na Facebooku? Opisi je.

О Д С Л О В А Д О С Л О В А . . .

Šta se ono u planini sjame?
Ština se ono u planini sjame?
Je li sniha među snidarima?
Ili zlatno među zlatparima?
Ali sniha među šerijcima?
Ali Mare među heverima?

Prepoznavaj li jednu tipičnu figuru karakterističnu za usmenu poeziju? Koju?

4. Porodične pjesme – pjesme u kojima se pjeva o porodičnim odnosima, najčešće o majčinoj brizi i sestričnoj ljubavi za brata.

Deseterci ili osmerci
Usmena poezija najčešće je pjevana u episkom desetercu ili lirskom osmercu. Prepoznao vrste stihova u ovim dijelima pjesama. Kako bi odražali dosljednom određenju vrstu stihova, narodni pjesnici morali su skrtačivati određene riječi odizmanjem vokala. Umjesto tog vokala naveden je apostrof. Pronađi takve primjere u stihovima pjesama u ovom poglavlju.

5. Posleničke ili pjesme o radu – pjesme koje su se pjevale uz rad; uz kosevinu, predjete, jetvu.

Nađjevanje
Nađjevanje se momak i devojka:
momak najče dvadeset i tri sniha,
i devojka dvadeset i četiri.
Kad uveče o večeri bilo,
momak ište dvadeset i tri čaše,
i devojka dvadeset i četiri.
Kad ujutro bio dan osavnu,
momak leži ni žlave ne diže,
i devojka sištan vesak ves.

6. Ljubavne pjesme – ubjedljivo najbrojnije! U njima se pjeva o ljubavi i privlačnosti djevojaka i mladih (čestje fizičkoj, rijetko duševnoj), o probuđenoj ljubavi, o želji za sastankom s dragim ili dragom, o vremenu provedenom u zagrljaju, u ljubavlju... Primjerci ljubavnih pjesama:

Oj devojko, pitoma ruziče,
Oj devojko, ištoma ruziče,
kad si rasla, na iština si železila?
Il' si rasla na bor železaju,
il' na jelu šanku ponosuju,
il' na moza bratija najmlađe?
Oj juniche, moje jarko sunce,
nij' sam rasla na bor železaju,
nij' na jelu šanku ponosuju,
nij' na iština bratija najmlađe,
veš sam, mlada, izema iština rasla.

Istrajni
Šta je jetva? Čime se žanje? Kako alat za jetvu izgleda? Gdje je predstavljena na ovoj slici? Na šta Te vodejača?

Pre(ne)poznate riječi:
vesak – ukras na tkanini; vještaci predmet; način vesanja
veseri – džeseri, muzikarici koje u svakomdan vode mladu da je presaju mužu
nađjevanje se – takmičiti se u jetvi
svilari – trgovci svilom
sištan – pravila
terija – krojač

О Д С Л О В А Д О С Л О В А . . .

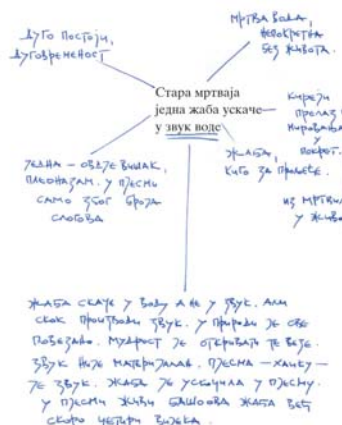
**Manju Baho
ХАЙКУ О ЖАБИ**

水 蛙 古
の 飛 池
音 込 や
音 亡

Furuike ya
Kawazu tobukomu
Mizu no oto

Old pond...
a frog leaps in
water's sound

Manju Baho (1644) rođen je u Japanu. Bio je samuraj (građanin, istočno potpuno pravilo) i jedan od najbrojnih haku-pjesnika. Za haku je teško govoriti da mora preći 1000 puta preko jezika prije nego što se zapiše na papir. Kako razumjeti ovu njegovu misao? Baho je strogo poštovao pravilo da se haku najprije mora osjetiti čudima: samo ono što možemo vidjeti, čuti, osmirisati, doznati i okusiti je sadržaj pjesme. Nema puno apstraktnih imenica i glagola! Ali daleko od toga da u haku nema filozofije. Iza svake slike, ideje ili prirode koja nas okružuje, stoji neko iskustvo, spoznaja o životu. Svaka haku treba da ima dvije ključne riječi: **kiyo** – otvora u kojem godišnjem dobu se u pjesmi govori i **kareru** – **zauzima** za predlažiteljstvo prirode, ujedno i drugo; kazalno je da haku. (Dakle, svaka haku sastoji se od dva dijela.) Najčešći kigon za zimu su: snijeg, led, mrtvo drvo, onako lišće, sova... jer tada mislimo na hladnoću, tugu, glad, mir. *Proložitelj kigon su:* bekar, prola kina, pušnja, letnjak, vrbina... a vežu se za strast, nevinost, nestalnost, mladost. Kigo za ljeto i osjeja je toplina, slava, ljubavi, bijesa najčešće su: nebo, plaža/obala, vrućina, bučnava, komarac... *Jesni*, u kojoj mislimo o raspadanju, iracionalnosti, opraštanju, gubitku, označava se kigom: ponu: snje, lišće, jeleza, djetliha, kruške...
Šta je *kiyo* u *Haku o žabi*? A šta *kareru*?

Pre(ne)poznate riječi:
mrtvača – mrtav ružak rijeke u kojem voda ne teče

KO ŽELI BITI ODLIKAŠ?

Uputstvo za igru: staviš svoju figuricu (novčić, gumicu, bombon...) na polje s nacrtanim šahovskim konjčićem i odatle skočiš na polje po vlastitom izboru, poštujući pravilo o kretanju konjića u šahu – dva polja u jednom smjeru, pa onda jedno polje ustranu, tj. kao slovo L. S polja na koje doskočiš, pročitaj pitanje. Ako odgovoriš tačno, nastavljaš igru, ako pogriješiš, odgovara sljedeći igrač. Cilj je da odgovoriš na četiri pitanja zaredom tačno i tako dobiješ peticu.

2. Junak romana <i>Stare i more</i> zove se isto kao i glavni grad Čilea. a) Buenos b) Lima c) Sao Paulo d) Santiago.	3. Koja riječ nije homonim? a) Mišica. b) Školica. c) List. d) Čokolada.	4. Rečenicu: <i>Čovjek može biti smiljen, ali ne i poražen</i> izgovara junak romana: a) 2001 – odloga u svemiru b) <i>Leuc u razli</i> c) <i>Stare i more</i> d) <i>Bat i kokotinci</i> .	5. Vučica Rea othranila je: a) Predraga i Nenada b) Goga i Magoga c) Omara i Merima d) Romala i Rema.
6. <i>Nekrológ</i> jednog čaršiji posvećen je: a) Istanbulu b) Korčulju c) Sarajevu d) Bačarskiju.	7. <i>Nekrológ</i> jednog čaršiji pripada književnom žanru: a) nekrológija b) putopisa c) jehopisa d) eseja.	8. Čime je inspirirana naslov romana <i>Leuc u razli</i> ? a) Bernikovim stihom. b) Kubrikovim filmom. c) Monetovim slikom. d) Reklamom za lijek.	9. Proza inspirirana romanom <i>Leuc u razli</i> naziva se: a) proza u žitima b) proza u čizmama c) proza u trapericama d) proza u teniskama.
10. Junak priče <i>Batla sjedini bio kabe da je vuk</i> . a) pitom b) hrab c) bezop d) zelen.	11. Junak kolumi Viktora Ivanovića zove se: a) Bobi b) Čobi c) Robi d) Najrobi.	12. Priposuda u romanu <i>Bat i kokotinci</i> je: a) dječak b) mepuznat c) djed d) sveznojači.	13. Radnja romana <i>Sala pona zavela odvija se u: a) Iranu b) Egiptu c) Siriji d) Palestini</i> .
14. Sokrat je: a) fudbaler b) pjesnik c) filozof d) tiranin.	15. Utisnute pjesme u kojima su junaci nebeska tijela su: a) mitološke b) mistične c) komedije d) kulturološke.	16. Balada je: a) epsko-lirska vrsta b) grčko-rimska vrsta c) lirsko-dramska vrsta d) dramsko-epska vrsta.	17. U stilu <i>Soljima</i> naj značajnije dominira: a) aliteracija b) alijeracija c) asonancija d) zaokružnica.

C i t a n g k a

Скандер Куленовић (1910.) rođen je u bosanskom Petrovcu. Pisao je komedije, pjesme (sonete i posme) i priče za djecu. Autor je romana *Попорина*.

Скандер Куленовић
СТЕЊАК

Стењак мраморни ћути говором стена по боку, јачи од кања кини, повампирена и краће. Његов мјесец и сунце, што значе посмртне ладе, давно су превезли душу, вјекују сад у доку.

Стењак су средњовјековни надгробни споменици. Од укупно 66.867, у БиХ се налази 58.737, а остатак у Хрватској, Србији и Црној Гори. Око 6.000 их је украшено рељефним *архајским* (лон, коло, јелени, птице, лоза...). Како их pjesnik зове у сонету? Симболи крста, мјесеца и сунца омиљанију религиозно умишљене покопаћаних људи и њихових фамилија. Нема научних доказа да под стењацима леже ископано, али у већини случајева, богумали – припадници религиозне заједнице која прелазе богумале и овогемалске ужитке преруђући да свијетом управљају равноправно добро и зло (бог и ђаво).

Пре(не)познате ријечи:
дјавјето – желисти наоштрени клин, по којем се удара чекићем да би се обрадили камен или дрво; **сруђе** – класара; **лик** – пристаниште; **жуна** – зрелић, птица која кљуном буши кору дрвета и храни се ларвама под кором; **лијес** – мртвачки ковчег; **чун** – чамац, у pjesma се мисли на чамац којим се мртви превозе на други свијет.

120

Удалили су се од њег и градови и села. Видик му створе листопад и козе што ту брете. Вјетар посјети лијеске, и оне се шантом крете. Змија му крене уз рељеф, свој рељеф свије сред чела.

Зашто сам дошао овдје, кад све већ овдје нише? Последњу блиједу зелени са јесеном травом дишем. Чуј, звони зрело стабло – то лијес ми теже жуна.

Стихове што још брује дјавјетом по стењку свом стишај, па, успокојен, пусти нека их покриве лишај, лежи под стењак стиха без превозника – чуна.

Разговор о сонету
Како то да стењак шутни и говори истовремено? Објасни зашто *кини* или *кине*. Ко су *вампир*? Како се и зашто *довампирују*? Ко се удалава у првом ступу другог катрне? (Која је ово стилска фигура?) У чему се разликују *тргови* и *арторо*? Шта стењку заклања видик, а шта ће му га отворити? На какав *видик* pjesnik мисли? Шта ће видети буквално, кад онадне *лише*, а шта симболитично, у какав јесен? Пожели свој одговор с мотивом сунца и мјесеца, *искарини* *лаба*. Како се *лијеске* крете? Зашто? По чему се *лијеске* и *стењак* разликују?

Зашто је *змија*, као мотив, потребна pjesniku? Шта би се изгубило да уместо *змије* гуштер плази уз камен? Какав то опасан мисао (сред чела) има *стењак*? У каквој су вези та мисао и *видик* који се отвара? Ко се и шта пита у првом ступу прве терцине? Са стењком га повезује? Зашто му *лијес* прави *птица*, а не *тестар*? Гдје pjesnik жели да *пони* – под класним спомеником или у звуку степова своје pjesме? Шта тиме *лобија*? Гдје остаје ако му *чун* (посмртна лаба) нише није *покривак*? Закључе шта нам о смрти и посјети овим сонетом pjesnik кажује. У чему се говор *стењака* и говор pjesnika разликују?

JA I STIH

Babuške/matroske su šuplje drvene figure cilindričnog oblika, složene jedna u drugu, šest ili više komada. Prvi put pojavile su se u javnosti na svjetskoj izložbi u Parizu 1900. godine. Pretpostavlja se da su inspirirane istočnjačkim figuricama koje predstavljaju sedam bogova sreće.

Nela Milijić (1963.) je pjesnikinja rodom iz Koblata (Hrvatska). Urednica je izdavačke kuće AORA iz Zagreba i vlasnica kompanije za davanje imena *Nomen est omen*. Pjesma u Tvojim čitanci je iz zbirke *Profesija: Bissonger*.

Nela Milijić
AUTOPORTRET S BABUŠKOM

ja sam ona
najmanja

u najvećoj

Razgovor o pjesmi

I jedna mala pjesma može biti velika! To je čarolija poezije; nekoliko riječi, tri retka, a velika priča. Kako Ti razumiješ pjesnikinju izjavu da je *najmanja u najvećoj*? Obrati pažnju na sliku i naslov. Kakva je igračka *babuška*? Koga predstavlja? Koja je *babuška*? Tebi koja, *vrjednija*? Velika, zbog njene veličine, ili najmanja koja jedina nije šuplja? Pokušaj zamisliti sebe kao *babušku*. Što je najdublje skriveno u Tebi, do čega drugi mogu doći samo ako se potrude? Tradicionalni japanski pjesnički oblik, *haiku* (pogledaj str. 59), pjesma je od samo tri stiha, u kojima se sažeto daje neka slika iz prirode, ali koja ima veze s mislima ili raspoloženjem pjesnika. Broj slogova u čijem haiku mora biti 17, i to raspoređenih strogo: 5 u prvom, 7 u drugom i 5 u trećem stihu. Haiku često u sebi ima jednu riječ koja je *šifra* za godišnje doba na koje se odnosi (npr. cvjetovi trešnje ili žaba – proljeće). Da li je pjesma *Babuška* – haiku?

120

KO SE LJUDI NE STIDI,
LJUDI SE NE BOJI

Sve slike povezuje isti motiv, ali ih razdvaja stil svakog od slikara. Stil je poseban način na koji neki umjetnik oblikuje svoje djelo. Ali stil može biti i zajednički jednoj grupi umjetnika. Tada govorimo o umjetničkoj grupi, umjetničkom pravcu ili stilskom pravcu. Važi li i za poeziju isto što za slikarstvo? Imaju li i književnici, kao i slikari, svoje stileve? Od čega stil zavisi u slikarstvu, a od čega u književnosti? (Pogledaj tri pjesme istog naslova, na str. 129 i 130.)

Prepoznaješ li priču predstavljenu ovim ilustracijama? Ko su njeni glavni akteri? Mislis li da sudija i tužitelj mogu biti ista osoba? Šta su otkriveni učinioci i kako su kažnjeni? Smatraš li da je njihova kazna zaslužena? Jesu li muškarac i žena u ovoj priči tretirani jednako? Da li je neko *riše križ*? Koje su pouke ove priče? Šta je poželjna osobina, ona zbog koje nećemo biti kažnjeni?

121

Kako grmljavina može prašiti? Šta su to stada divljih konja, i u čemu se razlikuju od krda? (Ovo je, valjda, primjer stila koji odgovara materiji i uzrastu učenika, i zaslužuje peticu u *esnafskoj* recenziji!) Cijela *interpretacija* je niz nebitnih pitanja, koja ne otvaraju raspravu o etičnosti postupaka književnih junaka iz odlomka. Kauboji napadaju u zoru na indijanski logor, pale šatore i otvaraju vatru bez obzira što tom vatrom ugrožavaju indijanske žene i djecu.

Autorice čak izdvajaju jedan odlomak, postavljajući pitanje: *Šta saznajemo o prirodi i karakteru indijanskih plemena iz ovog odlomka: "Prvi od četiri Indijanca, suhonjav, divlji ratnik, sjajan jahač, pružao je u svoom izazovnom držanju i u svojoj umjetnosti jahanja tako divan cilj, da je na sebe privukao takoreći svu vatra. Odjahao je u smrt, ali su njegova tri druga pojuri-la kroz ulaz u sigurnost."* (126)

Kao što su bili pozvani da o karakterima pasa sude po karakteru naroda koji ih je odgojio tako se sada učenici navode da iz opisa jednog Indijanca izvuku znanje o prirodi i karakteru indijanskih plemena. Kojih plemena? Da li autorice misle da su sva plemena suhonjava, divlja, izazovna, i divan cilj? Posljednji primjer ima veze s onim što upitnik Ministarstva naziva *Etički aspekt rukopisa*. Tu *esnaf*, u komentaru o tome da li a) *Rukopis upućuje na moralne vrijednosti, postignuća i posljedice naučnog i tehnološkog razvoja*, veli: "*Rukopis upućuje na moralne vrijednosti i posljedice naučnog i tehnološkog razvoja*" (ocjena 5).

U obradi odlomaka iz Bašeskijinovog ljetopisa Alić i Verlašević osvrću se na hićaju *Ženski jezik*, u kojoj se afirmišu stereotipi o ženama kao glupačama i jezičarama. Postavljaju pitanje: *U kojoj je mjeri prihvatljivo ovakvo razumijevanje "ženskog jezika"?* (32) Na kakvu se mjeru misli? Umjesto da pokrenu raspravu o stereotipu, i uopšte o položaju žena u prošlosti, autorice navijaju za tradiciju, pokušavajući opravdati rodno nekorektan tekst. Iz istog razloga je i tumačenje Hasanaginice nejasno. Barata se pojmovima ženski stid i muški stid (13), iako oni nisu nigdje objašnjeni (a teško je zamisliti savremeni naučni rad u kojem bi i bili). Osmišljavajući čas (što bi trebalo da bude zadatak metodičke pripreme nastavnika, i čemu je mjesto u priručniku za nastavnike, a ne u čitanci), autorice traže od učenika: "*Grafički prikažite Hasanagicina osjećanja bola od početka pa do kraja balade. Objasnite i riječima uzlaznu i/ili silaznu putanju njezinih osjećanja.*"

Kako se ovaj zadatak može ispuniti? Šta bi bila *putanja osjećanja*?

Tumačeći Cesarićevu *Vočku poslije kiše*, autorice kažu: "*Vočka brižno, poput majke, čuva svoje kapi.*" (47) Kakve kapi majka čuva? Mlijeka? Zašto bi samo majka bila brižna? Ne ističući ništa od ovoga recenzastavnica, u vezi s rodnim aspektom čitanke koju ocjenjuje tvrdi: "*Rukopis podržava ravnopravnost polova*", (ocjena: 4).

Primjeri dobrog štila

Komentarišući stil NAM-ove čitanke *esnaf* u svojoj recenziji ocjenjuje: "*Sintaksičke konstrukcije su prilagođene uzrastu učenika. Definicije jasno formulisane i obrazložene. (...) Stil rukopisa odgovara materiji i uzrastu učenika.*" Slijede primjeri stila koji po *esnafu* zaslužuje peticu:

"*Mak Dizdar jednom je prilikom zabilježio kako sevdalinka 'blista čista kao biser' izvađen iz školjke s dna tajanstvenog mora. Potražimo taj blistavi biser i u ovoj sevdalinci.*" (21)

(Ako je cijela sevdalinka biser, kako se može tražiti biser u biseru?)

Kada govorimo o povezanosti stripa i likovne umjetnosti, neophodno je ponešto reći i o odnosu stripa i filma. Ova dva vida umjetnosti povezuju slični pripovjedni i slikovni oblici. Treba imati na umu da je strip spoj slike i riječi, a film spoj slike i zvuka, dakle strip i film razlikuju se, prije svega, u načinu izražavanja. (150)

(Zašto kada govorimo o povezanosti A i B trebamo nešto reći o odnosu A i C?)

Prvo: koja dva vida umjetnosti, šta je to vid umjetnosti, i koje uopšte dvije umjetnosti kad su pomenute tri?

Drugo: film nije spoj slike i zvuka. (Šta bi, po toj jasnoj i obrazloženoj definiciji bio nijemi film?)

"*Zlatna je boja simbol jeseni; kada sve požuti, lišće opadne, nebo postane modroplavo, tada svi možemo vidjeti i doživjeti Humin akvarel.*" (61.)

Zamišljamo: kada sve požuti – kuće, auti, ljudi – onda lišće opadne. Ili se ovim primjerom *jasnog stila*, htjelo reći kada sve lišće požuti, opadne? Što svejedno nije manja glupost, jer lišće ne žuti odjednom, i ne opada sve odjednom. Zlatna boja nije simbol jeseni, može samo asociirati na jesen. Nebo ne postaje modroplavo zbog opadanja lišća. I Humin akvarel možemo vidjeti i doživjeti nevezano za opadanja lišća i promjenu boja na nebu.

"*Oslo je glavni grad Norveške u čijim se granicama nalaze prostrani otvoreni prostori i brojni parkovi koji*

svojim zelenilom i prozračnošću otkrivaju bezmjernu ljepotu i snagu prirode." (36)

Šta su prostrani otvoreni prostori u gradu, koji nisu parkovi, a na kojima priroda ostvaruje bezmjernu ljepotu i snagu?

"Uzmite kartu Evrope, pronađite granice Norveške, pronađite Oslo. Koje boje preovladavaju na karti Norveške? Šta to znači?" (37)

Učenici uzmu: na jednoj je Norveška plava, na drugoj zelena, na trećoj žuta? Šta to, zaista znači? Da se na kartama jedna zemlja može prikazati različitim bojama?

"Govor je jedno od osnovnih izražajnih sredstava izvođača (glumica i glumaca). Kada se glumci/glumice scenski izražavaju putem govora, oni svoju pažnju posebno usredsređuju na govor likova." (147)

Ako publika zviždi, onda obraćaju pažnju i na zviždanje publike. A ako ne znaju tekst, onda obraćaju pažnju i na govor suflera. Itd. Šta znači ova rečenica, kad se očisti od nezgrapnih sintagmi poput putem govora? Da se glumci izražavaju govorom, tako što se usredsređuju na govor?

"Dječakovo sjećanje toga kada je uverio Bajru, čistača obuće, da ga nakratko zamijeni." (121)

Valjda sjećanje na Bajrin pristanak da ga zamijeni...

Pošteno, pa ko koga prevari

Usporedba dviju recenzija nastavnčkog esnafa, jedne kojom ocjenjuje čitanku NAM-a i druge kojom ocjenjuje čitanku Sezama, otkriva neke očigledne pristranosti: uz potpuno iste komentare, dakle za isti kvalitet, ma šta to esnafu ovdje značilo, udžbenici dobijaju različite ocjene, ili iste, ako je Sezam korektniji.

Sezam: Rukopis podržava ravnopravnost polova. (ocjena: 4)

NAM: Rukopis uvijek ne podržava ravnopravnost polova. (ocjena: 4)

Sezam: Rukopis odražava bogatstvo različitosti... (ocjena: 4)

NAM: Rukopis odražava bogatstvo različitosti... (ocjena: 5)

Sezam: Izbjegnute su niječne definicije i niječna pitanja. (ocjena: 4)

NAM: Izbjegnute su niječne definicije i niječno sročena pitanja. (ocjena: 5)

Sezam: Primjetno je da tuđica i nepotrebnih riječi stranog porijekla nema. (ocjena: 4)

NAM: U rukopisu su izbjegnute nepotrebne tuđice. (ocjena: 5)

Međutim, potpuna slika o ovoj bahatoj i nestručnoj recenziji dobija se tek nakon uvida u komentare koje esnaf daje Sezamovoj čitanci:

Na pitanje *koliko su sadržaji rukopisa zasnovani na provjerenim i općeprihvaćenim teorijama, činjenicama, i tumačenjima zakonitosti, pojava i procesa, esnaf* odgovara: "Sadržaj je zasnovan na općeprihvaćenim teorijama, ali za učenike predstavlja neselektivno sticanje znanja." (ocjena: 2) *Esnaf* ocjenjuje po kriteriju koji sam uvodi, a ne po onome koji predviđa procedura. Taj kriterij nije jasan, a tvrdnja nije obrazložena: šta znači "neselektivno sticanje znanja". Ko određuje šta je selektivno a šta nije? Ko određuje stepen dopuštene korelacije, i šta s kontekstom koji se mora poznavati da bi se razumjelo djelo?

"Naučne teorije u nekim elementima dobro su postavljene, a s druge strane veći broj nastavnih jedinica je opširan i previše opterećen nepotrebnim činjenicama." (ocjena: 3) Ta ocjena je esnafski odgovor na pitanje da li je rukopis zasnovan na naučnim teorijama koje učenik može u potpunosti razumjeti, a čija je praktična primjena nužno primjerena stepenu njegovog psihofizičkog razvoja.

Ponovo: pita se jedno, a odgovara drugo. Da li esnaf ovakvu dijalošku metodu prakticira i u radu s učenicima?

Na pitanje da li su u rukopisu pojedinačni podaci i činjenice povezani, esnaf odgovara: "Povezivanje podataka i činjenica nije obrađeno na najbolji način. U dijelovima teksta, čarolija riječi – 15, 31, 85. str. sadržaj služi sam za sebe."

Na pomenutim stranicama učenicima se daju objašnjenja ukupno 17 stilskih figura, na način da učenici sami provjere sposobnost njihovog prepoznavanja. Većina tih figura je u programu za 5, 6. i 7. razred, osim što se sve nalaze u izabranim tekstovima. Kako onda ova vježba služi samo za sebe? Ocjena je proizvoljna.

Na pitanje ima li u rukopisu materijalnih grešaka, esnaf odgovara da "brojnost informacija umanjuje vrijednost rukopisa." Ista falinka (brojnost informacija) smanjuje Svezamove ocjene i u nizu drugih pitanja. Očigledno je metod gluhih telefona utrenirana esnafska praksa.

Na pitanje da li rukopis omogućava individualizaciju nastavnog procesa, esnaf odgovara: "Bojim se da neki elementi ovako koncipiranog udžbenika smanjuju motivaciju za učenjem."

Upravo je obiman vanprogramski sadržaj namijenjen samostalnom radu učenika. Obavještenja na

marginama prate interpretaciju, i pomažu učenicu da shvati smisao djela. Zašto bi ovakvo metodičko rješenje smanjivalo motivaciju učenika?

Naprotiv, u ovoj raspravi pokazano je da problem s motivacijom ima čitanka koju protežira *esnaf*. Takve su čitanke u upotrebi već petnaest godina, ako ne računamo period prije rata, i šta su rezultati? Uistinu, *esnaf* ovdje ne brani interese djece, i njihovu *motivaciju*, već svoje navike, svoj osvojeni teren na kojem gospodari svojim autoritetom baziranim na iskustvu rada u razredu.

Rezultati tog rada nisu mjereni ni upoređivani s drugima, jer za to valjda nema ni sredstava, ni kadrova, ni interesa. Predratna praksa testiranja đaka je zapuštena, a nije jasno ni kako bi se obnovila. Opšta neobrazovanost, nezainteresiranost za čitanje, pad prodaje knjiga, marginalizacija kulture, sve su to posljedice, između ostalog, *rada u razredu*. Izjavljujući da se "*interpretativnim pitanjima nije u većoj mjeri ostvarila motivacija za učenje i shvaćanje suštine datog teksta*", *esnaf* ne samo što tvrdi suprotno od drugih recenzenata nego i pokazuje da joj nije jasno šta interpretacija jeste. Upravo su brojna pitanja fokusirana na tekst način da se učenici upoznaju s njegovim smislom. *Esnaf* ponovo reaguje samoodbrambeno, jer rukopis *Svezame, otvori se* doživljava kao napad na vlastitu praksu.

Ta praksa je, sudeći po simpatijama za čitanku NAM-a, praksa kojoj književnost nije cilj nego sredstvo; interpretacija za nju nije tumačenje djela, nego hvaljenje književnosti, koja je valjda sušta ljepota, mudrost, vrlina...

Osim što je naivno, ovakvo razumijevanje je i opasno, jer tamo gdje bi trebalo da se pobuni protiv ideološke zloupotrebe, ono joj ide na ruku.

Esnaf "odrezuje" da se interpretativnim pitanjima nije ostvarila motivacija za učenje; za učenje čega? Kad bi *esnaf* bio jasniji, bilo bi ga lakše uhvatiti u laži, ili u neznanju.(11) Jer, interpretacije u *Sezamovom* rukopisu čini niz jasnih pitanja koja učenike vode razumijevanju smisla teksta. Prilozi na margini, koje *esnaf* odbacuje kao suvišne ilustracije(12), često imaju upravo tu funkciju – da učenicima pruže potrebne informacije ili im daju korisna uputstva.

Umjesto da istakne takav metod kao vrlinu rukopisa(13), *esnaf* ga srozava do dvojke.

Esnafu smeta to *šarenilo* u kojem tekst nije jedini grafički sadržaj na stranici:

"Likovni prilozi nisu u ulozi pojačivača sadržaja, a ponekad i ne prate sadržaj – primjer 14. strana, 'Lampa u

prozoru' a fotografija svjetionika, 18. strana 'Vočka poslije kiše' a naslovljena fotografija 'Al nek se sunce maloko skriva' (Kako Grci objašnjavaju prirodne pojave)." (ocjena: 2)

Upravo suprotno: svjetionik na margini je asocijacija na lampu u prozoru. Majka u Kiševićevoj pjesmi *spašava život izgubljenima*, to je poruka pjesme, a ne, kao *vjerna slika svevremenih teških vojeta u kojima ljudi žive*, što tvrde autorice NAM-ove čitanke. Likovni prilog ovdje ima jasnu i direktnu vezu s tekstom; ali *dugogodišnje iskustvo* rada u razredu *esnafu* ne pomaže da to prepozna.

Isti je slučaj i s člankom uz Cesarićevu pjesmu *Vočka poslije kiše* (u kojoj se slavi Sunce, izvor životne energije, kao preduslov rađanja i rasta). Sličnost motiva u Cesarićevoj pjesmi i grčkom mitu (*nestanak sunca*) iskorištena je u Sezamovoj čitanci da se učenici upute na priču o Heliju. Za *esnaf* je to promašaj!

Kakav problem ovdašnje obrazovanje ima s grčkom mitologijom je tema za raspravu na drugom mjestu. Ovdje, ukratko: jer nudi obilje mitova i motiva koji diskredituju *našu* tradiciju kao ekskluzivno *našu*. Važnija je *naša* usmena poezija, a u njoj najvažnija *naša* sevdalinka (koja se na ovaj ili onaj način obrađuje u gotovo svakom starijem razredu osnovne škole).

Cijeli *vizuelno-grafički aspekt rukopisa esnaf* odlučno odbacuje: "*Izbor i sadržaj ilustracija nije na zavidnom nivou, neznatan ih je broj i ne prate uvijek sadržaj teksta, stiče se loša slika i daje negativan signal odgoju.*" (ocjena 2)

Još jedna laž! Ilustracija ima više nego u bilo kojem drugom rukopisu. Osim, ako *esnaf* ne smatra da je *ilustracija = crtež*, i to crtež originalno izrađen za čitanku.

Pitanje je, međutim, zašto bi baš takav crtež davao *pozitivan signal odgoju*. Zašto su reprodukcije ulja, akvarela, crteža i skica velikana svjetske i domaće umjetnosti, fotografije, plakati, kopije dokumenata, kadrovi iz filmova, naslovnice knjiga i drugi grafički prilozi (što sve čitanka *Svezame, otvori se* sadrži, i više od bilo kojeg drugog rukopisa) negativan signal odgoju.

I šta je uopšte taj *signal odgoju*? Kome se taj daje signal? U kojoj se metodičkoj, pedagoškoj ili psihološkoj literaturi može obavijestiti o toj signalizaciji? Ocjenjujući kvalitet prezentacije programskih sadržaja *esnaf* odgovara: "*Autoru / autorici nije baš jasna metodička koncepcija prezentacije programskih sadržaja.*" (ocjena: 3)

S koje pozicije se to tvrdi, koja metodička pravila nisu poštovana, čija su to pravila? Naprotiv, *esnafu* nije jasno šta je zadatak recenzenta: da na osnovu jasnih kriterija, utemeljenih u stručnosti, argumentima ukaže na vrline i mane rukopisa.

On to ne čini.

Bez jagnjadi nema jagnjetine

On to ne čini jer to niko od njega ne očekuje, jer se od recenzenta očekuje da bude cenzor. Zaista, ovakav način odabira udžbenika, bez obaveze ocjenjivača da argumentuju svoje tvrdnje, bez stručne rasprave, bez jasnih standarda, bez mehanizama protiv korupcije, ne služi nikome osim strankama koje upravljaju obrazovnim sistemom (postavljajući ministre obrazovanja, direktore škola i sastavljače nastavnih planova i programa).

Kako? Tako što im, pod prividom poštenog nadmetanja, omogućava da ostvare dvostruku korist: da zauzmu veliki dio tržišta i afirmišu vrijednosti vlastite ideologije.

Esnaf ovdje predstavljen recenzijama nastavnice bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika s 35 godina radnog staža i jednim objavljenim radom u ova-kvoj je strategiji bitna poluga ideološkog državnog obrazovnog aparata. U vezi s pitanjima postavljenim na početku ove rasprave, a iz analize *kvaziargumentacije* kojom je izabrao čitanku NAM-a a odbacio čitanku *Svezama*, o tom se *esnafu* na kraju može reći ovo:

Vrijednosti koje zastupa su iracionalnost, narcizam i poslušnost, karakterističnu za birokratske karaktere. Fakultet mu je dao odgovarajuće autoritativno neznanje; nesposoban je za kritičko promišljanje i dosljednost u argumentaciji. Nezainteresovan je za razumijevanje i tumačenje književnih tekstova, ovisan o autoritetima i utemeljen u frazama i kanonu.

Zadovoljan je ulogom svodnika u procesu podvođenja djece vladajućoj ideologiji, istovremeno nesvjestan svoje uloge u procesu indoktrinacije. Budući da nema obrazovnih i odgojnih rezultata kojima se može pohvaliti, vjeruje da su nemjerljivi i smatra se bezgrešnim.

Pruski odrešito odbacuje svaku prijetnju vlastitoj ispra(z)nosti, braneći se šutnjom.

Do daljnjeg, u ovakvom odnosu snaga, čitanka *Svezame*, otvori se ostaje više provokacija nego udžbenik. ●

Lawrenc Kohlberg:

Šest stupnjeva moralnog razvoja pojedinca

A. Predkonvencionalni nivo

1. Orijentacija prema kazni i nagradi

Osoba nastoji izbjeći kaznu. *Moral* je sveden na ponašanje koje obezbjeđuje ugodu. Nemoralno je ono zbog čega smo kažnjeni, moralno je ono zbog čega smo nagrađeni. Karakterističan za period upućenosti djeteta na majku. Rano djetinjstvo.

2. Orijentacija na sebe.

Egoistička faza. Osoba postaje svjesna i drugih individua, koje također imaju vlastite, drugačije potrebe, često u sukobu s njenom. Pošto svako ima pravo na svoje, jer je to pošteno, moral se shvata relativno. Ispravno je ono što je u mom interesu, jer to važi za sve, pa i za mene.

B. Konvencionalni nivo

3. Orijentacija na bližnje

Osoba postaje svjesna kolektivnih vrijednosti, ali su one ograničene na porodicu ili prijatelje (istomišljenike). Ugoda se postiže ponašanjem koje je ugodno i kolektivu, a ne samo pojedincu. Za treću stepenicu moralnog razvoja karakteristično je da se podudara sa religijskim *zlatnim pravilom*; moralno je staviti se u *cipele drugog* i pokušati razumjeti njegov interes.

4. Orijentacija na društvo/zajednicu zakona

Moral se doživljava kao odanost zakonima. Moralni je onaj ko poštuje i brani zakon. Zakoni su u interesu zajednice, i u interesu pojedinca. Pojedincu je ugodno pod zaštitom zakona, i on brani zakon jer tako brani sebe. Svijest prepoznaje svoj kolektiv u zajednici pojedinca koja je pravna i ekonomska, a ne rodna i plemenska.

C. Postkonvencionalni nivo

5. Orijentacija na individualna prava

Društvo može imati zakone koji nisu u interesu pojedinca. (Npr: totalitarizam.) Osoba postaje svjesna činjenice da društvo čine pojedinci, koji su u društvu svojom voljom i izborom, u nekoj vrsti ugovora. Pojedina se treba ponašati u interesu društva, ali i društvo u interesu pojedinca. Moral se prepoznaje kao niz vrijednosti koje ne moraju biti propisane zakonom.

6. Orijentacija prema univerzalnim etičkim principima
Pojedina se zalaže za promjenu društva, za društvo koje će biti uspostavljeno na vrijednostima koje su opšte.

(11) Uz još neke netačne tvrdnje, koje mogu doći ili iz neznanja ili iz zlonamjernosti, poput "Korelacija je rezultat slučajnosti." (ocjena: 2); "Definicije nedovoljno artikulisane." (ocjena: 2); "Psihološke i lingvističke zakonitosti narušene usljed brojnih stručnih nepreciznosti." (ocjena: 3)

(12) "Ilustracije se opisuju, ali nemaju većeg efekta na funkcionalnost sadržaja, nego su tu kao neki 'ukras' teksta." (Ocjena: 2)

(13) Strategija autorskog tima bila je da učenicima ponudi poznato vizuelno okruženje, i organizaciju građe po uzoru na internetske sajtove.

Praksa i nastava

STARA OPREMA, STARI UDŽBENICI

Jedan čas studenata s Odsjeka za geodeziju Građevinskog fakulteta u Sarajevu

Mjesto: raskrsnica kod Građevinskog fakulteta.

Vrijeme: sat satelitske geodezije.

Prisutni: studenti.

Odsutni: mentor, nastavnik ili asistent.

“Časova praktične nastave ima dovoljno, ali su uzaludni. Satelitski uređaj na kojem trenutno vršimo eksperiment je jako star i davno prevaziđen. Ko god se zaposli, imat će poteškoća u radu sa savremenim instrumentima. Udžbenici koje koristimo su nastali šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća, kada se u geodeziji nije radilo sa računarima i kada je ova nauka funkcionirala potpuno drugačije”, kaže student dok pokušava završiti zadatak. ●

Istorijski frizeraj

RAZDJELJAK I BRKOVI

Pročitajte pažljivo tekst (iz Historije 4, udžbenika sa historijskom čitankom za četvrti razred gimnazije, autora Šehić, Kovačević, Leka, recenzenti Omerčević, Halilović, Naletilić). Zatim pogledajte pažljivo tri priložene slike (koje nisu iz navedenog udžbenika!), i odgovorite na pitanja:

Kakav je razdjeljak imao Adolf Hitler?

Ko je progutao Adolfa Hitlera?

Ko je bio posve izuzetna figura među državnicima Evrope?

Koga su rodili siromašni i nepoznati roditelji?

Koliko je brkova imao Adolf Hitler? ●

fašista bio Metaksis, u Mađarskoj Salaši, a u Rumuniji je postojala fašistička organizacija "Gvozdena garda" sa Hortijem Simom. U Bugarskoj je fašiste predvodio Aleksandar Cankov.

Jedan od vodećih državnika tridesetih godina uistinu je senzacionalno plijenio ogromna evropska i svjetska interesovanja - Adolf Hitler. Bio je dijete nepoznatih i siromašnih roditelja, rođen 1889. u malom provincijskom mjestu Braunau u Austriji. Kad se u pedeset i šestoj godini života odlučio na samoubistvo, u Berlinu 30. aprila 1945., bio je poznat cijelom svijetu kao vođa Velikog Njemačkog Rajha i proklet od najvećeg dijela čovječanstva kao glavni krivac za svjetski rat čiji ga je pakao progutao. Među državnicima Evrope bila je to posve izuzetna figura, osobena već svojom vanjštinom: sitno, čak komično lice, dva kao zaljepljena kratka brka i zalizana kosa sa jasnim razdjeljkom.

Nažalost, on nije imao ulogu u smiješnom i prelijepom snu neke komedije, nego u krvavoj historiji Evrope. Avanturizam ga je odveo u Drugi svjetski rat, u kome je preduzimao riskantne postupke, jedan za drugim, a na kraju rezultat je bio: srušilo se sve što je stvorio, njegov Rajh, njegov pokret

i sama njegova politička ličnost. Među ličnostima XX stoljeća bio je to fanatik. Što se tiče njegovog ličnog života, nije ništa stekao osim zloglasnog historijskog imena. Ali je zato gazio preko miliona ljudskih života, da bi konačno i sebe doveo do samouništenja.

ATRIBUTI PROCESA

84 PISMO FEDERALNOJ MINISTARSKOJ STOJICI +
85 RECENZENTI PRED NPP-OM + 86 SVJEDOČIM DA JE
BOG JEDAN, DAKLE, JA SAM BOSANSKI ŠEHID +
88 OKOLO (Š)KOLE PA NA MALA VRATA + 92 OD ČEGA
SMO NASTALI? + 93 PO ZOMBIJU SE BAMIBIJI POZNAJU
+ 94 BRAT ILI PRAVIŠ SE VAŽAN ILI KAKO JE KOME PO
VOLJI + 96 GENOCID ZA POČETNIKE + 98 NIČIJE MASLO
NIJE ZA RAMAZANA! + 100 JOSIP BROZ – SKROZ
NASKROZ + 102 POVIJESNA (NEO)ZBILJNOST +
103 PUSH-UP ISTORIJA + 104 DRŽAVA S KORIJENOM
ČVRSTO U ZEMLJI, A GRANAMA PREMA NEBU +
106 NORMALNO DA JE SIVO, KAD SMO BACILI BOJICE

Udžbenici

PISMO FEDERALNOJ MINISTARSKOJ STOLICI

Nenad Veličković

Hoće li i ove godine upitnici po kojima recenzenti ocjenjuju udžbenike ostati isti? Zašto ne bi trebali?

Poštovana Stolico,

Ovim Vas obavještavam, u ime izdavača i autora čitanki, da smo uredno i na vrijeme predali rukopise novih udžbenika, za osmi razred osmogodišnje škole.

Učinili smo to iako nam nije jasno ni da li Vaše ministarstvo radi ili ne radi, je li po Ustavu ili nije, hoće li se ministar izabrati ili neće, važi li konkurs još uvijek ili ne važi. Jer, priznaćete: udžbenici su ozbiljna stvar, i ozbiljan posao, i malo je nelogično da autori rade pet mjeseci, a budući ministar, ko god da bude, zajebava se u međustranačkom prostoru i ne radi ono za šta je plaćen, ili za šta će, najvjerovatnije, biti retroaktivno plaćen.

(Ujedno Vam se izvinjavam zbog ovog obraćanja – Stolico – ali priznaćete da već pet mjeseci niste ništa više od toga.)

Dakle, ukoliko nismo svi skupa džaba radili, i stvarno neko uzme naše rukopise na recenziranje, i do kraja aprila dobijemo ocjenu, želimo pravovremeno skrenuti Vašu pažnju na jednu GLU-POST u procesu recenziranja.

Naime, svi udžbenici, i za fiziku, i za likovno, i za književnost ocjenjuju se po ISTIM ISTACKIM kriterijima. I Vama je jasno da metodika za matema-

naucnog i tehnoloskog razvoja.

1 2 3 4 5

komentar Mlađ podataka, nove informacije upućuju na moralne vrijednosti i postignuća u različitim oblastima nauke i tehnike

b) Rukopis podržava, njeguje i afirmiše načela održivog razvitka.

1 2 3 4 5

komentar Rukopis njeguje i podržava održivi razvitak, nije marginalizuje našeg društva kroz tekste i fotografije Prujeta str. 28-29 str. 47

c) Rukopis njeguje bosanskohercegovački identitet.

1 2 3 4 5

komentar Njeguje se bosanskohercegovački identitet Prujeta: Narodno lijevito kolumne str. 26 STIH NAD BIH

Foto: Amer Tikveša

tiku nije ista kao i za književnost; ono što je važno za zbirku zadataka nije i za zbirku tekstova.

U vezi s tim predlažemo:

a) Upitnike bi trebalo prilagoditi predmetima, tako da, npr., za čitanku bude važno da li su i kako književna djela PROTUMAČENA. Nije dovoljno samo ih imati u udžbeniku, i ništa s njima ne napraviti. Ne može isto (nulom, jer takvog kriterija nema u upitniku) biti ocijenjen onaj ko u vezi s Anom Frank govori o nacizmu i logorima, i onaj ko u vezi s njom govori o tinejdžerskim ljubavnim problemima.

b) Iz upitnika treba izbaciti suvišne i nejasne kriterije. Šta naprimjer znači da "Rukopis podržava, njeguje i afirmiše načela održivog razvoja"? Kako to može činiti čitanka?

c) U upitnike treba ubaciti kriterij koji se tiče autorskih prava. Nije pedagoški, osim što je protivzakonito, koristiti tuđa djela a ne navoditi ime autora (najčešće prevodilaca, ali i fotografa, ilustratora i sl.)

d) U recenzentski tim treba uključiti grafičare; nema razloga da rješenja akademskih umjetnika ocjenjuju stručnjaci iz nelikovnih oblasti.

e) Još uvijek nije kasno da svi izdavači dostave rukopise u pdf-formatu, a potom da se svi ti rukopisi objave javno na sajtu Ministarstva, istovremeno s rezultatima konkursa i recenzijama.

S nadom da ćete do početka sljedeće školske godine riješiti Vašu upražnjenost,

Biba Brifer ●

Гледање у кашике

РЕЦЕНЗЕНТИ ПРЕД НПП-ОМ

Намир Ибрахимовић

Креатори НПП-а су рецензентима читанки за VIII разред деветогодишње школе оставили загонетку: препознати креативност аутора рукописа у повезивању неспојивог: књижевног дјела и новог теоријског појма којег у понуђеним дјелима нема.

Фотографија приказује дио из Наставног плана и програма (НПП) за VIII разред деветогодишње основне школе. У првој колони су дјела из поезије која су обавезни дио читанки из којих ће дјеца учити. Десно су објашњени програмски захтјеви које би ученици требали научити читајући наведена књижевна дјела. Дакле, у VIII разреду требају научити појмове: ода, химна, идила, хаику. Но, међу наведеним пјесмама нема оде, химне, идиле или хаику пјесме.

Интересантно ће бити понашање рецензентата када се суоче с овим проблемом оцјењујући приспјеле рукописе читанки за VIII разред. Хоће ли тражити промјену НПП-а и одгодом показати колико површно је састављен? Хоће ли одобрити уџбенике који су поред обавезних поетских дјела увели и додатне пјесме које ученицима помажу да усвоје појмове које НПП захтијева? Или ће зажмити на оба ока и тражити само дефиниције нових појмова, без примјера који прате дефиницију.

4. Vesna Parun: Kad sunce umiva	Misaoni motivi
5. D. Bajezidagić: Gazel o Starom mostu	Forma gazela; pjesništvo na orijentalnim jezicima
6. R.M. Rilke: Na uglu	
7. J. Prevert: Za tebe ljubavi moja	Ljubavna pjesma
8. Sergej Jesenjin: Pismo majci	
9. D. Sekulić: Majka	Podjela pjesama prema obliku: oda, himna, elegija, idila
10. S. Kulenović: Stećak	Sonet i haiku pjesma
11. A. Sidran: San o Bašeskiji	Rima i njezina uloga u oblikovanju stiha (obgrljena rima)
12. A. Matoš: Noturno	Pjesnička sredstva: alegorija, gradacija, hiperbola

Foto: Amer Tikveša

Сваки рецензент пред собом има исти упитник. Први дио упитника односи се на “научно-стручну вриједност рукописа”. Како су “Садржаји рукописа (...) засновани на провјереним и опће-прихваћеним теоријама, чињеницама, тумачењима...” ако сам НПП не повезује дјела и појмове? На који начин ученик може у потпуности разумјети заснованост рукописа на научним теоријама ако, рецимо, поред Куленовићеве пјесме *Стећак* пронађе дефиницију идиле? Рукописе који не објашњавају нове књижевнотеоријске појмове рецензенти би требали дисквалифицирати, а аутори тих рукописа би требали тужити Министарство образовања и науке Владе ФБиХ, јер су понудили збуњујући НПП из предмета Б/Х/С језик и књижевност. Хоће ли рецензенти препознати вриједност рукописа који је укључио додатна књижевна дјела да би објаснио потребне појмове и тиме исправио погрешке састављача НПП-а? Или ће више водити рачуна о тежини школске торбе, па одобрити мање обимне читанке како дијете не би искривило леђа? ●

UVOD

uboke korijene na tlu
islama u ovom podneblju
organizacije (npr. UNESCO)
i u nultu kategoriju
ita nisu spriječile van
kakva je bila Ferhadija
va džamija u Mostaru
mija u Bosni), Aladža
et.

zadatak da učimo sv
njima prije sebe, da s
phodna u hodu kroz
dicije i običaja, već d
ju našu vrijednost i
i što mora ostati na
je življenja, preživlja
onoga što ih čini po
i budućeg.

Vjeroudžbenična politika

SVJEDOČIM DA JE BOG JEDAN, DAKLE, JA ŠAM BOSANSKI ŠEHID

Osman Zukić

Zašto se u udžbeniku Vjeronauke ne provodi nastavni plan i program i zašto se ne poštuje zakon o obrazovanju?

Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini kaže da *svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti učešća u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi*, te dodaje da *jednak pristup i jednake mogućnosti podrazumijevaju osiguranje jednakih uslova i prilika za sve, za početak i nastavak daljeg obrazovanja*. Prethodno stoji da je jedan od općih ciljeva obrazovanja *omogućavanje pristupa znanju kao osnovi za razumijevanje sebe, drugoga i svijeta u kojem se živi*.

Da li se u bh. obrazovnoj praksi poštuje ovaj i niz drugih dokumenata, provjerit ćemo na primjeru udžbenika Vjeronauke za sedmi razred osmogodišnjeg obrazovanja (autori: M. Omerdić, F. Kalajdžisalihović; recenzenti: M. Slatina, I. Palić, M. Čatović).

Nastavnim planom i programom za sedmi razred osmogodišnjeg obrazovanja predviđeno je da zadaci nastave vjeronauke budu sljedeći: *da se sa učenicima obrade islamske dužnosti u cjelini, od šehadeta do hadždža, s tim da se detaljno obrade zekat i hadždž; da se učenici šire upoznaju s temeljnim principima islamskog vjerovanja – imanskim šartima; da se učenici upoznaju sa hidžrejskim kalendarom i načinom muslimanskog računanja vremena; da se upoznaju sa zna-*

UVOD

Islam ima svoje duboke korijene na tlu Bosne i Hercegovine. Tragovi petostoljetnog postojanja islama u ovom podneblju evidentni su i blistavi. Neke svjetske organizacije i asocijacije (npr. UNESCO) više su spomenika islamske kulture i civilizacije stavili u nultu kategoriju i uzeli pod svoju zaštitu. Na žalost, ta njihova skrb i zaštita nisu spriječile vandalizmom zadojene agresorske vojnike da unište ljepotu kakva je bila Ferhadija džamija i Arnaudija džamija u Banjoj Luci, Karadoz-begova džamija u Mostaru, Emin Turhan-begova džamija u Ustikolini (najstarija džamija u Bosni), Aladža džamija u Foči i na stotine drugih kojima se divio svijet.

Zbog toga je naš zadatak da učimo svoju vjeru i svoju tradiciju; da znamo sve o sebi i pokoljenjima prije sebe, da se pokušamo opskrbiti važnim znanjima koja su nam neophodna u hodu kroz život, da se ne stidimo svoga imena, porijekla, vjere, tradicije i običaja, već da na sve to budemo ponosni te da znamo cijeniti i najmanju našu vrijednost i otkrivati sve moguće smislone ljepote u onome što je naše i što mora ostati naše.

Svijest o sebi uvijek je življenja, preživljavanja i budućnosti. Oni narodi koji nisu svjesni sebe i svega onoga što ih čini posebnim u krugu drugih naroda suočavaju se s nezvjesnošću budućeg.

Foto: Omnibus

čajnim datumima iz islamske povijesti, zatim odabranim mubarek danima i noćima; da se učenici upoznaju s pojmom grijeha i stavom islama prema grijšenju. Posebno ukazati na opasnost od velikih grijeha i poučiti ih načinu i smislu pokajanja.

Od uvoda, pa nadalje...

Već u drugoj uvodnoj rečenici ovog udžbenika piše da su *tragovi petostoljetnog postojanja islama na ovom podneblju evidentni i blistavi*, da bi se poentiralo kako UNESCO-va *skrb i zaštita nisu spriječile vandalizmom zadojene agresorske vojnike da unište ljepotu kakva je bila Ferhadija džamija i Arnaudija džamija u Banjoj Luci, Karadoz-begova džamija u Mostaru, Emin Turhan-begova džamija u Ustikolini, Aladža džamija u Foči i na stotine drugih kojima se divio svijet* (podvukao O. Z.).

Kako će dijete sa saznanjem o *vandalizmu zadojene agresorskom vojniku*, koji je uništio i stotine drugih džamija kojima se divio svijet koristiti znanje kao osnov za razumijevanje sebe, drugoga i svijeta u kojem se živi, kako se zakonom nalaže? Postavlja se pitanje zašto se učenici ne upoznaju s ljepotom i dobrotom? Zašto se umjesto slika lijepih građevina daje informacija o zlu? Zašto zlo prije dobra, ako je zadatak i načelo svake religije – dobrota? S kojim programskim zadatkom iz nastavnog plana i programa je u skladu informacija iz uvoda, o rušenju džamija? Najzad, zašto se učenici ne bi upoznali i sa ljepotom budističkih hramova, katoličkih

i pravoslavnih crkava, i drugih mjesta gdje se slavi Bog?

U narednom pasosu uvoda piše da se *ne stidimo svoga imena, porijekla, vjere, tradicije i običaja, već da na sve to budemo ponosni te da znamo cijeniti i najmanju našu vrijednost i otkrivati sve moguće smislove ljepote u onome što je naše i što mora ostati naše*. Dalje se nastavlja s: oni *narodi koji nisu svjesni sebe i svega onoga što ih čini posebnim u krugu drugih naroda suočavaju se s neizvjesnošću budućeg*.

U citiranom nastavnom planu i programu ni na jednom mjestu ne piše da je zadatak nastave vjeronauke da se sa učenicima obradi *ono što je naše i što mora ostati naše*, kao ni da im se da-do-znanja da se ne stide svoga imena, porijekla, vjere, tradicije i običaja; traga nema niti proročanskim tezama o neizvjesnosti budućeg.

U skladu s kojom naukom, metodologijom i na koji način se provjerava tvrdnja da se narodi nesvjesni sebe suočavaju s neizvjesnošću budućeg? Na koga se odnosi kategorija *naroda*, a na koga prisvojna zamjenica *naše*? Na Jugoslovene? Ili na Inke? Ili na Atlantidane? Ili na Vizantijce? Je li navedena teza o neizvjesnosti budućeg bila razlog za Holokaust – jesu li Jevreji bili nesvjesni sebe, pa ih je šest miliona završilo u logorima? Zašto se ovakav jezik, nejasan i neprimjeren uzrastu kojem je namijenjen, propagira kroz udžbenik?

Uvod se zaključuje riječima da *mi želimo da naučimo sve ono čime nas zadužuje Allah, dž.š, i da budemo vjerni i praktični sljedbenici Muhameda, a.s., kao i da će nas ovo znanje učiniti dobrim ljudima, dobrim vjernicima, čestitim građanima i dobitnicima na ovom i budućem svijetu*.

Ima li drugih načina da se postane dobar čovjek, čestit građanin i dobitnik na ovom svijetu? Nije li zadaća nastave da ponudi niz saznanja, naučnih i utemeljenih, niz vrijednosti koje se ne crpe samo iz religijskog učenja? Nije li dužnost onih koji poučavaju da učenicima obezbijede i omoguće pristup drugim izvorima vrijednosti? Zašto toga nema u udžbeniku? Zašto se govori samo o jednom cilju i jednom orijentiru?

Vjera jest jednako nacija

Na narednoj stranici se definira šehadet kao *posvjedočenje vjere*, da bi se kasnije odredilo značenje *djelatnog i formalnog šehadeta*, te se potvrdilo da je *šehadet manifestacija prihvatanja islama, pripadnosti islamu i islamskom društvu te izvršavanje svega što še-*

hadet povlači za sobom. I još se kaže da *borac na Allahovom putu (mudžahid) svoj šehadet potvrđuje bor-bom, hrabrošću, neustrašivošću i željom da bude šehid*. Nakon što su autori udžbenika obradili lekciju *Šehadet*, slijedi prilog (9. str.) u vidu pjesme – *Bosanski šehid*, koju potpisuje Nedžib Alijagić, a koja je ilustrovan *Spomen nišanom šehidima u Mostaru*.

I piše Alijagić stihove: (...) *Iz Dženneta pohrliše / da ih vide džennetlije. / Da ih dvore / džennetske hurije. / Spremaju ih / da ih Allah vidi. // To su, sine, / naši / bosanski šehidi. // Sve su riječi / u Elham se slile. / Šehidima vječni smiraj / Allah rahmetile...* A ispod pjesme i ilustracije dodatni prilog: *U našoj ponosnoj domovini Bosni i Hercegovini je bilo mnogo boraca koji su vlastitim životom potvrdili veličinu i istinitost svoga Šehadeta. I danas su Bošnjaci spremni na potvrdi Šehadeta, ako zatreba, braniti Vjeru i Domovinu. Takvih muslimana je mnogo i na drugim dijelovima naše planete*.

Zašto se u udžbeniku, nakon principa *šehadeta* i svjedočenja o Bogu, uvodi etnička pozadina? Znači li to da su Bošnjaci isto što i muslimani? Je li cilj nastavnog plana i programa da se s učenicima utvrdi kako su Bošnjaci nužno muslimani? I kako je svjedočenje o postojanju Boga ujedno i svjedočenje pripadnosti jednom narodu?

Zašto se ističe borac i borba? Može li čovjek posvjedočiti vjeru u miru, kroz saradnju s drugima? Zašto je baš primjer šehida istaknut? Kako žena može potvrditi *šehadet*? Zašto je istaknuta figura muškarca-šehida kada *škola ne smije vršiti diskriminaciju u pristupu djece obrazovanju ili njihovom učešću u obrazovnom procesu, na osnovu rase, boje, spola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu toga što su djeca s posebnim potrebama, ili na bilo kojoj drugoj osnovi*. Zašto se u udžbeniku ne govori o teološkim temama kojima se obrađuje suština islama? Zašto se osvjješćuje nacionalni i etnički identitet kada to nije zadatak nastavnog plana i programa?

Nakon ovakvih i niza drugih pitanja ostaje nam vjera u učeničku inteligenciju, jer, ako jedan đak prihvati ono što mu podvaljuje udžbenik, posljedice će biti neizrecive. ●

Škljocam i zvocam

OKOLO (Š)KOLE PA NA MALA VRATA

Nenad Veličković

Da li će navedeni recenzentski komentari ući u zaključnu ocjenu o udžbenicima vjeronauke?

Vjeronauka 4 (EK, 5) počinje uvodom koji se obraća samo dječacima:

Ti si sada stariji i pametniji, s ljubavlju uči vjeronauku pa ćeš biti sretan. Budi ponosan na svoje porijeklo i na svoje savršene uzore. Budi dobar Musliman, itd.

Foto: Omnibus

Katolički vjeroudžbenik u lekciji *Bog se objavljuje Jakovu* (KS, 61) na margini obavještava đake:

U ono vrijeme muška su djeca bila prihvaćenija nego ženska jer se po njima nastavljala obiteljska loza. Među muškom djecom posebno je mjesto imao prvorođeni sin. Njemu su pripali očeva imovina i očevo blagoslov. Uživao je i poseban ugled među svojom braćom.

Udžbenik ne polemise sa idejom da su muška djeca prihvaćenija. Rodna pitanja se ignorišu, podrazumijeva se i ne propituje problem spolne nejedna-

Da bi jedan udžbenik mogao biti korišten u školi (razredu, nastavi) potrebno je da prođe zakonom propisanu proceduru. Mora biti usklađen sa nastavnim planom i programom, mora zadovoljavati kriterije i standarde koje propisuje zakonodavac (u Sarajevu je to Kanton, odnosno Vijeće za udžbeničku politiku) i mora dobiti ocjenu tima recenzenata, kroz proceduru anonimnog konkursa, a prema upitniku koji se odnosi na šest aspekata rukopisa: etički, naučno-stručni, pedagoško-psihološki, didaktičko-metodički, jezički i likovni.

Ta procedura ima niz manjkavosti, slabosti i nedorečenosti, podložna je krivotvorenjima i zloupotrebi, ali je ona zakonom obavezujuća za sve izdavače i autore udžbenika. Međutim, vjerskim zajednicama u Kantonu Sarajevo dopušteno je da zaobiđu ovu proceduru.

Kako bi u jednoj, za sve druge obaveznoj proceduri recenziranja prošla dva nasumično odabrana udžbenika vjeronauke?(1) U kakvom je odnosu njihov sadržaj sa zahtjevom Vijeća za usklađivanje udžbeničke politike da odobreni udžbenik mora podržavati ravnopravnost spolova na prikladan način služeći se imenicama obaju rodova, osobito u spominjanju zvanja i zanimanja?

Neki izabrani Isusovi učenici u hrvatskome narodu

Kršćani među nama

- Znaete li kada i kako se proširilo kršćanstvo u hrvatskim krajevima?
- Tko su bili prvi kršćani koji su navijestili evanđelje u kraju u kojemu vi živite?

- Časti li se u vašoj župi ili biskupiji neki poseban kršćanin/kršćanka koji/koja se u svome životu odlikovao/odlikovala osobitim kršćanskim krepostima?

- Koji je svetac zaštitnik naše domovine?

Tijekom višestoljetne hrvatske povijesti, koja je snažno obilježena kršćanstvom, susrećemo mnoge izuzetne ličnosti koje su svojim životom i djelovanjem ostavile duboke tragove u društvu u kojemu su živjele, pa i čitavim razdobljima.

Vijest koja nastavlja živjeti i mijenjati

Oduševljenje kojim su apostoli krenuli za Isusom nastavlja se kroz sva vremena, u različitim krajevima našega svijeta. U svako vrijeme i u svakome narodu pojavljuju se oni koji su spremni svoj život darovati kako bi drugima posjedovali da je samo u Isusu Kristu istina, da je samo u njemu smisao ljudskoga života. Povijest nam daje niz predivnih sv. primjera: sv. Antun, sv. Franjo Asiški, sv. Dominik, sv. Ignacije Loyola, sv. Terezija Avilska, sv. Maksimilijan Kolbe itd. To su sve

NAUČIMO JOŠ PONEŠTO O PTICAMA

Ptice imaju neobičnu građu tijela. One su lahke jer su njihove kosti ispunjene zrakom i zato mogu letjeti.

Ko je Tvorac svega onoga što po zemlji gmiže, hoda na dvije ili četiri noge i po zraku leti?

Objasni kako ti VJERONAUKA pomaže za upotpunjavanje znanja iz MOJE OKOLINE. Šta novo saznaješ na Vjeronauki i kako to sa poznatim povezuješ?

Svako ptičije pero ima posebne mišiče i tako ptica može upravljati krilima. Ima li ijedan avion na svijetu ptičiju vještinu pokreta. Šta misliš šta bi se desilo s avionom kada bi se kao ptica obrušio u vodu? Ko je pticu obdario lahkoćom i vještinom pokreta?

"Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i skupljaju ih? Smo ih Milostivi drži; On zaista, sve dobro vidi." (Kur'an)

kosti. Radikalna rasprava o vjeronauki u školi prije ili kasnije postaviće i to pitanje: kako unutar jednog nastavnog plana pomiriti dva suprotna cilja – zahtjev za poštovanjem ravnopravnosti spolova i zalaganje za patrijarhalno-religiozne vrijednosti?

Vijeće za usklađivanje udžbeničke politike dalje očekuje da odobreni udžbenik odražava bogatstvo različitosti bosanskohercegovačkog društva, omogućuje stjecanje znanja o ravnopravnosti pojedinaca i društvenih skupina te promiče pravo na različitost. Rukopis objektivno i vjerodostojno prikazuje kulture, religije i civilizacije, te etničke i religijske skupine.

U lekciji *Snaga zajedništva* (KS, 10) stoji:

U našem svakodnevnom životu, u obitelji, trgovini, školi, crkvi, uočavamo kako smo međusobno različiti. Gledamo uokolo i vidimo: djevojčice, žute, bijele, dječake, bolesne, muškarce, žene, tužne, radosne, bogate, siromašne, crne, stare i nemoćne.

Zašto ne i: katolike, pravoslavce, Rome, Srbe, muslimane? To je prava stvarnost sarajevskih đaka. Oni se u svojoj sredini razlikuju po vjerama i nacijama kojima pripadaju više nego po boji kože ili starosti. Udžbenik ne odražava bogatstvo različitosti bh. društva, a iz istog razloga oba udžbenika koriste isključivo jedno pismo – latinicu.

Dio tih različitosti su i ateisti, ali se o njima ili ne govori ili se predstavljaju negativno. Tako u rubrici *Zrnca mudrosti* (KS, 62) stoji i ova izjava osnivača katoličkog pokreta *Opus Dei*, Josemarie Escriva:

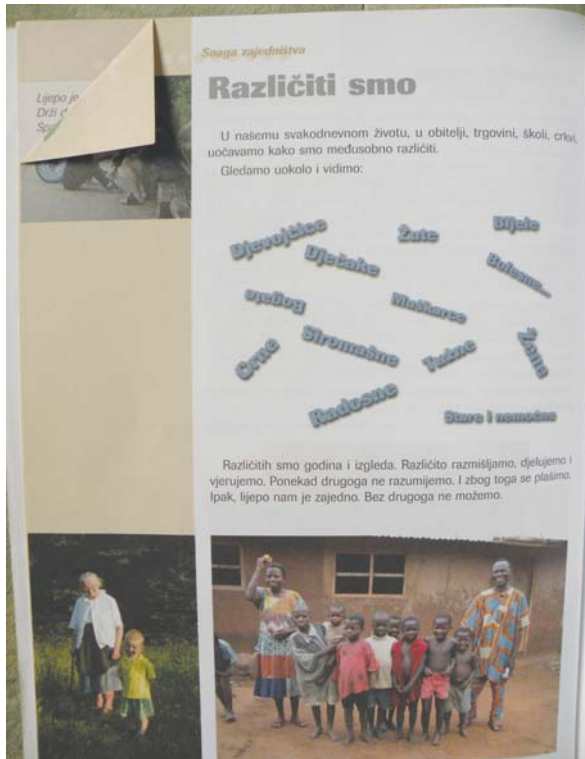
Neki putuju kroz život kao kroz mračan tunel, ne otkriju nikad sjaj, sigurnost i toplinu sunca vjere.

Eskriva, koji je iz tunela španskog građanskog rata sigurnost i toplinu sunca vjere bez velikih moralnih dilema pronašao uz generala Franka, ima pravo ovako misliti i pisati; u školstvu koje se zalaže protiv diskriminacije takvo je razmišljanje suvišno. Lekcija *Njegujem prijateljstvo i pomažem svojim drugovima* (EK, 83) opremljena je ilustracijom na kojoj su tri djevojčice; prva traži pomoć, druga joj pomoći odbija, treća pomaže. Treća je na crtežu predstavljena jasno kao muslimanka. Autori udžbenika postavljaju pitanja: *Ko je na ovoj ilustraciji sebičan i grub? Ko je solidaran i spreman da pomogne?*

Druga djevojčica, bez oznake vjerske pripadnosti, predstavljena je negativno. To svakako nije primjer promicanja prava na različitost i objektivnog i vjerodostojnog prikazivanja različitih kultura.

Iako Vijeće za usklađivanje udžbeničke politike zahtijeva da sadržaji udžbenika budu zasnovani na provjerenim i općeprihvaćenim teorijama, činjenicama i tumačenjima zakonitosti, pojava i procesa, u lekciji *U voćkama su dokazi Allahovog stvaranja* (EK, 37) pod naslovom *Biljke su fabrike za spravljanje hrane* stoji i sljedeće:

Svaki dio biljke prima vodu i hranu baš kao što svaki dio ljudskog tijela prima određenu količinu krvi koju pumpa srce. Drovo nema pumpe. Kako se onda sok penje u stablo?

Nauka ovo pitanje nije riješila. Postoji više teorija o tome, ali ni jedna od navedenih teorija nije ponudila pravi odgovor na ovo pitanje.

Nauka je ovakve pojave objasnila osmotskim pritiskom. Nije jasno zašto autori udžbenika polemishu s naukom, niti zašto njihovo neznanje treba postati znanje učenika.

U istom udžbeniku, u lekciji pod naslovom *Šta si učio novo u školi* (EK, 80-81) razgovaraju djed i unuk: *Danas nam je, dedo, vjeroučiteljica govorila o pticama. Ima jedna ptica zove se noj. Visoka je ko košarkaša, a teška gotovo ko ti. Nemoj se, dedo, smijati vjeroučiteljica kaže da može imati skoro sto kilograma. Još nam je vjeroučiteljica rekla da u nojevo jaje može stati osamnaest kokošijih jaja. Sve nešto razmišljam kada bismo jednoga noja imali, bilo bi čimbura za sve nas.*

– Pa čekaj, Vedade! Šta je tebi tu novo? Ja sam ti o tome govorio? Prije nekoliko dana ste o pticama učili na času moje okoline.

Nije to isto, dedo! Ove ptice je stvorio Allah, dž.š. One o kojima si mi ti pričao nastale su onako.

Iako udžbenik ima obavezu da bude zasnovan na provjerenim i općeprihvaćenim teorijama, činjenicama i tumačenjima zakonitosti, pojava i procesa, one se ovdje svode na prilog *onako*. U nastavku se od učenika traži:

Objasni kako ti VJERONAUKA pomaže za upotpunjavanje znanja iz MOJE OKOLINE. Šta novo saznaješ na vjeronauci i kako to sa poznatim povezuješ?

Svako ptičije pero ima posebne mišiće i tako ptica može upravljati krilima. Ima li ijedan avion na svijetu ptičiju vještinu pokreta. Šta misliš šta bi se desilo s avionom kada bi se kao ptica obrušio u vodu?

(Kad bi se ovakva naučna argumentacija obrnula, mogla bi se djeca pitati može li ijedna ptica preletjeti Pacifik noseći teret od pet stotina ljudi i šta misle, šta bi se desilo sa Sarajevom da mu je humanitarna pomoć dostavljana pticama?)

Međutim, važniji prigovor ovdje se treba staviti sugestiji da vjeronauka upotpunjava znanja nauke. U čemu se to upotpunjavanje sastoji? U naučno zasnovanoj i provjerenoj i općeprihvaćenoj teoriji da ptice ne nastaju onako neko da ih stvara bog?

U lekciji *Preci* (KS, 82) kaže se:

Ljudi iz Biblije izražavaju svoju pripadnost nekoj narodnosnoj grupi, osobi ili nekom narodu pomoću rodoslovnog stabla (genealogije), koje u Bibliji često susrećemo. Davidovo rodoslovno stablo ukazuje na njegovo srodstvo sa Judom, Jakovom i Abrahamom, David je potomak Abrahama, oca vjere. Iz Davidove kraljevske loze rođen je Isus.

Kako Isus može pripadati lozi čovjeka koji mu nije otac? To je pitanje na koje svaki đak ima pravo dobiti jasan i svom uzrastu primjeren odgovor; ali strategija ovog vjeroučbenika je dociranje bez rasprave. Takva metodička praksa u suprotnosti je sa zahtjevom da upućuje na primjenu različitih strategija učenja i na razvoj kritičkog mišljenja.

U istom udžbeniku tvrdi se:

Kraljevstvo koje naviješta Isus razlikuje se od drugih kraljevstva. U njemu vladaju drugačiji odnosi među ljudima, bogatstvo se ne mjeri količinom novca i dragocjenošću koja se posjeduje, vlast se ne ostvaruje vojskom i moći. To je kraljevstvo uistinu čudesno! Temeljni zakon tog kraljevstva je ljubav. (KS, 96)

Međutim, kako se taj temeljni zakon može dovesti u vezu s inkvizicijom, progonom Jevreja iz Španije, krstaškim ratovima i pokrštaivanjem Južne Amerike, sa svim onim što đaci uče u istoj školi na drugim predmetima? Kako je moguće ostvariti korelaciju među predmetima među kojima nema sa-glasnosti?

U lekciji pod naslovom *Pravilnom ishranom čuvamo zdravlje* (EK, 89) između ostalog piše:

Muhammed a.s. jeo je desnom rukom. Ukoliko je neko rođeni lijevak, treba da se navikava da jede i pije desnom rukom kako bi imao nagradu za oživljavanje jednog sunneta našeg dragog Poslanika. Onaj ko uloži veći napor imat će i veću nagradu.

Na kojoj naučnoj teoriji je zasnovana ova uputa? Uzimaju li autori u obzir nalaze savremene psihologije i medicine o lošim iskustvima takve prakse? Čija su prava ovdje u prvom planu: djeteta ili roditelja ili zajednice kojoj roditelj pripada?

Posebno pitanje na koje koncept ovakvih udžbenika vjeronauke treba da odgovori jeste kako se i zašto religije u tim udžbenicima povezuju s konkretnim jezicima i teritorijama.

Naprimjer, u zadatku *Pitaj i zapisuj* (EK, 136):

Čuo si da naš bosanski jezik može čuvati uspomene. Znaš li ti neke riječi koje su i za tebe već uspomene. Ako ih ne znaš, raspitaj se kod svojih roditelja ili kod dede i nene ako ih imaš. Ne daj bosanskim riječima da nestaju, zapisuj ih, čuvaj od zaborava. Imaj na umu Allahovu poruku: reci robovima mojim da govore samo lijepe riječi. (Kur'an)

Osim što se obraća samo dječacima, ovaj zadatak nije jasan: po kojim kriterijima se razlikuju *lijepi* riječi od *nelijepih* i *bosanske* od *nebosanskih*? Koja savremena naučna saznanja o tome govore?

Na drugoj strani, zašto u lekciji *Kršćani među nama* (KS, 116) uz pitanje *Koji je svetac zaštitnik naše domovine* stoji slika Križa – spomenika u Vukovaru i slika s papinog boravka u Splitu i na Mariji Bistrici? Šta je za učenike katoličkog vjeronauka u Sarajevu domovina i zašto, u školi mimo vjeronauke, ti učenici uče iz udžbenika koji su blago modifikovani udžbenici Republike Hrvatske, i zašto se nastava izvodi isključivo na hrvatskom jeziku, iako je to suprotno Zakonu? ●

(1) *Vjeronauka 4*, (autori/ce Ništović, Ništović, Valjevac, *El Kalem*, 2008.) i *Ja sam put*, autorica Razum, vjeronaučni udžbenik za peti razred osnovne škole, *Kršćanska sadašnjost*, 2003.)

(2) (Udžbenik *Kršćanske sadašnjosti* odobrila su ministarstva pet županija – Hercegovačko-neretvanske, Središnje Bosne, Zapadno-hercegovačke, Hercegbosanske i Posavske. Udžbenik *El Kalema*, na str. 2, odobrio je samo Rijaset islamske zajednice u BiH. Niti jedan nema naznaku da ga je odobrilo nadležno Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.)

Iz ovih nekoliko primjera recenzentskog čitanja dva nasumično izabrana udžbenika vjeronauke moguće je razumjeti da nedavni ultimatum vjerskih zajednica ministru obrazovanja Kantona Sarajevo nije imao za cilj odbranu učeničkih prava nego odbranu učiteljskih privilegija. Nije, međutim, najvažnije pitanje zašto vjerske zajednice imaju ekskluzivno pravo na štampanje i prodaju udžbenika za svoju oblast, a društvo pisaca, naprimjer, nema to isto pravo za udžbenik književnosti, nego zašto bi se tumačenjem teksta uopšte bavilo izvan nastave jezika i književnosti? Odgovor je poznat svakome ko razumije odnos ideologije i obrazovanja: u pitanju je borba za kontrolu nad najmoćnijim državnim aparatom. Onaj ko ovlada dušama djece, vladace glasovima odraslih. Zato u predstojećim raspravama o obrazovanju neće biti najvažnije pitanje koje ocjene ulaze a koje ne ulaze u prosjek, niti ko je, kada, kako i zašto autore i izdavače udžbenika vjeronauke oslobodio obaveze da sa svojim rukopisima prolaze zakonsku proceduru(2), nego kako sve učesnike dovesti u ravnopravan položaj. Kako svim đacima omogućiti razvoj u skladu s njihovim ljudskim i dječijim pravima a prema međunarodno prihvaćenim obrazovnim standardima i ciljevima?

Кратак курс еволуције

ОД ЧЕГА СМО НАСТАЛИ?

Енес Куртовић

Једни тврде да нас је створио Бог, а други да смо резултат процеса еволуције. Бх. школство је пронашло компромисно рјешење.

Ученици у БиХ који похађају наставу из вјеронауке, поред информација и сазнања о природним и друштвеним појавама темељених на чињеницама и резултатима научних испитивања, добијају и информације о вјерском погледу на те исте појаве. Тако су дјеца приморана да разроко сагледавају свијет око себе. Одговор на питање да ли је човјека створио бог или процес еволуције ученици морају прилагођавати зависно да ли су на часу биологије или вјеронауке.

Дарвин, акобогда

Занимљиво је да мијешање креационистичког и дарвинистичког учења у школским програмима није искључиво босански специјалитет. Крајем двадесетих година прошлог вијека америчком предсједничком кандидату William J. Bryanу успјело је да у више од 20 америчких савезних држава протјера еволуцију из јавних школа. У Европи је познат случај бивше талијанске министрице образовања Летизие Моррати, која је у Берлусцонијевој влади у периоду 2001-2006. покушала забранити теорију еволуције у талијанским школама. Протести либералне талијан-

Фото: Енес Куртовић

ске јавности натјерали су креаторе овог плана на одустајање.

Компромисно рјешење

Код нас је још увијек актуелна искључива, црно-бијела подјела, по којој се заговорнике теорије еволуције етикетира да су неморални атеисти и комунисти, и обратно, креационисте се проглашава конзервативнима и заосталима, док је школа само полигон за међусобно препуцавање.

Посматрач са стране помислио би да је овакво стање неодрживо и да би се систем већ морао распасти, разапет унутрашњим контрадикторностима. Упркос свему, бх. школство, овакво какво јесте, још увијек егзистира. Рјешење које домаће образовање нуди релативно је једноставно. Наиме, ученицима се на питање “од чега смо настали?” даје увјерљив одговор: “од Бошњака, Срба и Хрвата!”

Уз овакво тумачење, постала је потпуно неважна дилема да ли нас је бог створио из блата или смо у прошлости били мајмуни који су сишпи са дрвећа. ●

Nevidljivi okovi u koloru: **PO ZOMBIJU SE BAMBIJI POZNAJU**

Roditelji moraju raditi da bi vratili kredit za nov plazma televizor. Nemaju vremena da se igraju sa svojim bambijima. Uostalom, zašto su kupili TV. Plazma je njihovim bambijima i otac i majka.

Bambiji gledaju crtane, sapunice i reklame. Možda bi gledali i obrazovni program, kad bi on bio važniji od stranačkih promocija i huškanja. Televizija est magistra vitae. Bambiji žele ono što ih televizija nauči da žele.

Televizija kaže bambijima da žele teletabise, i svi ih bambiji gledaju. Televizija kaže bambijima da žele stikere, i svi ih bambiji imaju. Televizija kaže bambijima da su u modi gumene narukvice, i svi ih bambiji nose. Televizija je dobitna kombinacija vakcine i droge.

Ne pada bambi daleko od zombija. Stvari idu tim redom.

Jedna pjesma na više načina

BRAT ILI PRAVIŠ SE VAŽAN ILI KAKO JE KOME PO VOLJI

Melisa Ismičić

Da li se pjesnik zove Zejčir Hasić ili pak Zejčir Hasić.

Ekonomске računice radi, moji učenici mogu koristiti udžbenik do kojeg im je najlakše doći. Nije to neki naročito veliki problem, smatram: osnovni tekstovi su isti, a nastavu nam samo mogu obogatiti različiti pristupi, stavovi i interpretacije. Ali u mojoj učionici, nedavno, zbog svega toga je nastala poprilična zbrka kojom sam ostala pomalo zatečena.

Kada sam na tabli napisala "Brat" odmah se javila Emina, razredna *prvobraniteljica*: "U mom udžbeniku nema te pjesme." Kažu joj: "Mora biti!" Pjesmu pronalazimo, ali u njenom udžbeniku pjesma nosi naziv "Praviš se važan". Pitaju me da to nije štamparska greška, jer se zbirka pjesama u kojoj se nalazi pjesma "Brat", prema njihovom udžbeniku, zove "Praviš se važan". U nedoumici, pretpostavljam da su male šanse da se napravi takva omaška u naslovu pjesme autora udžbenika. Znajući da zbirku nemamo u biblioteci, kažem da ću pokušati provjeriti drugdje.

Pišem na tabli: *Zejčir Hasić* i ponovo čujem negodovanja. Javlja se Kenan, razredni *sanjar*: "Mislim da ste pogriješili, nije Zejčir, nego Zejčir." Većina učenika se slaže s Kenanom, ali nekoliko ih burno negoduje uz tvrdnju da, po običaju, Kenan ima neke svoje vizije. Ne, Kenan je u pravu, u njegovom udžbeniku je autor pjesme zaista Zejčir. Pos-

školegijum drugo polugodište 2010/11.

PRAVIŠ SE VAŽAN

Praviš se važan što si veći
i što si jači.

Ko da je tvoja ulica!
Misiš da te se bojim?

Vratiću ja to tebi.
Dobit ćeš ti svoje!

Proći ćeš kraj moje kuće
pa će ti moj brat pokazati.

Zejčir HASIĆ

Udžbenik Zejčira Hasića

tiđena što to i sama nisam uočila ranije, sretna što su to učenici uočili, kažem da ću i to provjeriti. Istina, pomalo sam i ljuta što to autori udžbenika nisu učinili.

Pročitam im pjesmu i kažem da to još jednom učini svako za sebe. Javlja se Armelina i kaže da šesti stih nije jednak u njoj i Kenanovoj knjizi. Pogledam, zaista u Armelininom udžbeniku šesti stih glasi:

"Dobit ćeš ti svoje!"

U Kenanovom udžbeniku u drugom stihu trećeg distiha piše:

"Vidjećeš svoga boga!"

Priča o sažetosti i zgusnutosti lirskog izraza, te stoga važnosti svakog detalja, svake riječi, oblika, značenja; priča o intenzivnom promišljanju o svakoj riječi u pjesmi, svakom njenom konotativnom značenju i kontekstu, te njenom međudnosu s drugim riječima u pjesmi, kojim se samo kao takvim oslikava prava misao pjesnikova – koju sam pričala prije par časova, pomalo mi klizi i pada u vodu.

Iako to nije nužno za književnoumjetnički tekst, na trenutak mi sine i misao da su oni koji su se odlučili za varijantu *Dobit ćeš ti svoje!*, željeli ukazati na pravilno pisanje futura I, ali brzo odustajem, jer ta se teza kosila sa *vratiću*, tu iz prethodnog stiha.

Neplanirano, razgovor o pjesmi počinjemo razgovorom o šestom stihu. Donosimo zaključak da, ka-

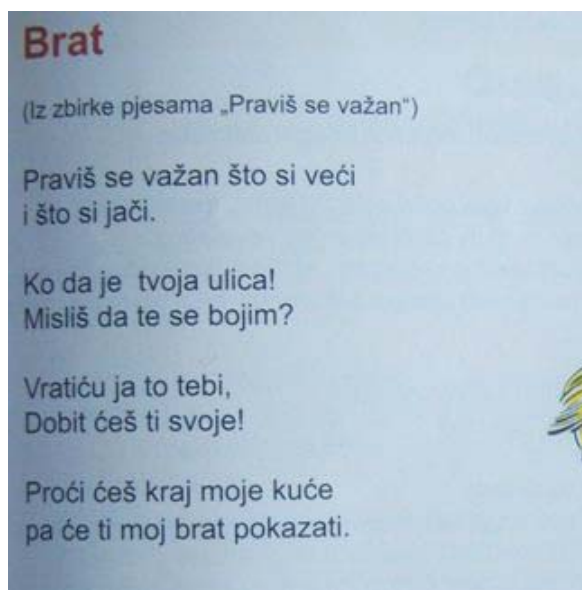
ko god okrenuli, stih sluti dobre batine. Pa u čemu je onda razlika i ko je i zašto osjetio potrebu da promijeni stih?

Ipak, kažu učenici, da ih varijanta *vidjećeš svoga boga* nešto više zastrašuje. Naravno, u to bar nisam sumnjala i postaje mi jasno zašto je imenica *bog* ovdje napisana malim slovom – jer je zajednička imenica, za sve bogove, sve djece. Shvataju na šta im ukazujem! Ipak, kažem im da to nije tako baš za svu djecu, npr. za djecu koja ne vjeruju u boga, to neće biti tako i stih neće predstavljati ništa naročito *više zastrašujuće*. Smiješim se, učenici ne govore ništa, čini se da im baš nije jasno. Čini mi se, ni meni tu neke stvari nisu jasne...

Postiđena što se nisam adekvatno pripremila za čas, naknadno provjeravam: okvirni nastavni plan i program za 6. razred devetogodišnje osnovne škole predlaže i nastavnu jedinicu posvećenu književnom tekstu Z. Hasića "Praviš se važan"; to, nadalje, ne sprečava Almiru Hadžihrustić da u Čitanku uvrsti pjesmu "Brat" Zejčira Hasića, niti Azru Verlašević i Vesnu Alić da uvrste pjesmu "Brat" Zejčira Hasića, uz napomenu da je pjesma iz zbirke pjesama "Praviš se važan", a treći udžbenik, Zejčira Hasića, ipak nudi pjesmu "Praviš se važan"; da se radi o istoj ili da se bar misli na istu pjesmu, potvrdit će sedam od osam stihova svake pjesme, ali ne i naslov, ali ne i šesti stih, ali ne i ime autora; internet, koliko sam uspjela pronaći, nudi pjesmu "Brat" Zejčira Hasića i šesti stih "Vidjećeš svoga boga!", ali ne nudi informaciju o nekome po imenu Zejčir Hasić.

Nije mi jasno u čemu je ovdje problem i kako je i zašto do njega došlo. Rado bih saslušala logično objašnjenje! Unaprijed, hvala! ●

Udžbenik Azre Verlašević i Vesne Alić

Udžbenik Azre Verlašević i Vesne Alić

Udžbenik Almiru Hadžihrustić

O PISCU...

Zejčir Hasić rođen je 1945. godine u Brčkom. Za djecu je napisao: zbirku pjesama „Praviš se važan“, zbirku dramskih komada pod nazivom „Teatar u školi“... Pjesme su mu zastupljene u mnogim čitankama. Živi u Tuzli.

U ustaničkim 1941. odrazili su i Muslimani i Hrvati koji su stivali i njegove društvene i političke ciljeve i bili spremni da se Muslimani i Hrvati iz gradova, gdje je bio snažan utjecaj KP. NDH jedan dio muslimanskih građana, priklonio se novostojnoj opoziciji prema NDH. Najveći dio (poslovni krugovi, inteligencija) otvoreno se distancirao od ustaške politike masovnih progona. Posebno je bila značajna akcija uglednih građana koja se odvijala protiv fašističkog terora. Rezultat toga bile su poznate protestne akcije od septembra do decembra 1941. u Prijedoru, Sarajevu, Mostaru i drugim gradovima u kojim se javno protestiralo protiv ustaških zločina i osuđivalo takvim djelima i apeliralo na njih da se klone svakog nasilja. U mnogim slučajevima osudili su ustašku politiku ubijanja, pljačke, deportacije i druge zločina koje su izvršili pojedini Muslimani, protestujući i tražeći cjelinu sva odgovornost za ustaške zločine, iznoseći istovremeno i zahtjeve za oslobađanje Muslimana. **Paralelno sa zločinima ustaša nad srpskim življem i nad Muslimanima. Teror koji je izvršen u ljeto 1941., bio je najgori na području jugoistočne Bosne i Sandžaka, a ubistva i progona trajala do kraja rata. U ovim krajevima četnici su nastojali realizirati plan ostvarenja "homogene Srbije", potpunim čišćenjem Sandžaka od Bosne od Muslimana i Hrvata. Plan velike homogene Srbije izradio je četničkog političkog vodstva i kulturnog kruga u Banjoj Luci. Ovaj projekt dopunjen je kasnije programom četničkog političkog vodstva su istaknuti glavni zadaci:**

- Omeđiti de facto srpske zemlje i učiniti da u njima ostane srpski narod
- Radikalno očistiti gradove i popuniti ih svježim srpskim stanovništvom
- Izraditi plan za čišćenje ili pomjeranje seoskog stanovništva u srpske državnne zajednice:

...atati njegov ustupnički smisao
 e za njih bore. To su mahom bili
 J. Neposredno nakon proglašenja
 vorenoj državi dok je dio stao u
 encija i svećenstvo) u jesen 1941.
 ona i istrebljenja Srba i Jevreja.
 e ispoljila u otvorenom protestu
 u ustaške rezolucije donesene od
 aru, Banjoj Luci, Bijeljini, Tuzli...,
 uđeno sudjelovanje Muslimana u
 ja. Autori i potpisnici ovih rezo-
 vanja i progone Srba, ogradili se
 protiv pokušaja da se na njih kao
 meno podatke o progonima samih
 jem započeo je genocid četnika
 e uvertira u masovne zločine na
 nstva Muslimana potrajali su sve
 zirati jedan od strateških ciljeva
 džaka od muslimanskog življa, a
 je temeljio se na projektu člana
 luci, advokata Stevana Moljevića.
 kreta Draže Mihajlovića, u kojem
 stane samo srpski živalj;
 m elementom;
 novništva sa ciljem homogenosti

Udžbenici

GENOCID ZA POČETNIKE

Zašto nas ne treba iznenaditi ako studenti koji su učili istoriju iz udžbenika za 4. razred gimnazije Sarajevo publishinga ne znaju gdje je Jasenovac i vjeruju da su u tom logoru Srbi držali Muslimane?

1. Pažljivo pročitajte skenirani odlomak.
2. Zatim pažljivo pročitajte Član II Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida:
U ovoj konvenciji pod genocidom se podrazumijeva bilo koje od niže navedenih djela, počinjenih u namjeri da se potpuno ili djelimično uništi kao takva neka nacionalna, etnička, rasna ili religiozna grupa:
 - (a) ubistvo članova grupe;
 - (b) teška povreda fizičkog ili mentalnog integriteta članova grupe;
 - (c) namjerno podorgavanje grupe takvim životnim uslovima koji treba da dovedu do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja;
 - (d) mjere usmjerene ka sprečavanju rađanja u okviru grupe;
 - (e) prinudno premještanje djece iz jedne grupe u drugu.
3. Odgovorite na pitanja:
 - a) Čiji su zločini (ubijanja, pljačke, deportovanja, progoni, istrebljenje) opisani u odlomku?
 - b) Ko se od njih ogradio?
 - c) Ko je izvršio genocid?
 - d) Ko se od njega ogradio?
 - e) Šta je Bosni veća prijetnja: projekat velike Srbije ili NDH?
4. Kako biste nazvali ovaj obrazovni metod?
 - a) edukacija
 - b) indoktrinacija
 - c) inkubacija ●

Nastava historije u školama
u Bosni i Hercegovini

NIČIJE MASLO NIJE ZA RAMAZANA!

Jasmina Bajramović / Osman Zukić

Nijedan od izlagača nije preuzeo odgovornost za stanje u udžbenicima (kao da ih pišu vanzemaljci), a mnogi su zaključili da je istorija ispolitizirana u nastavi. Zašto?

Kada nastavnik historije odluči da progovori o problemima koje ima u radu, to bi trebala biti pozitivna stvar, s obzirom da je šutnja o poteškoćama i nada u bolje sutra konstanta prosvjetnog radnika. Ali, šta se moglo očekivati od naučnog skupa organizovanog na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, s temom "Nastava historije u školama u Bosni i Hercegovini", s izlagačima i posmatračima od kojih su neki sudjelovali u kreiranju mitova o bosanskoj slavnoj i dugotrajnoj prošlosti (spomenimo, po ko zna koji put, razgranato stablo bosanske kraljevske porodice Kotromanić)? Od 19 najavljenih izlaganja, izlagalo je 15 učesnika, a tek je nekolicina njih odlučila progovoriti o konkretnim problemima u domenu udžbeničke politike, broja časova i stručnog usavršavanja. Ostali su, pak, odlučili da je sigurnije za postojeće stanje okriviti politiku kojoj se, eto, danas niko ne može oduprijeti, kao i neizostavnu Evropsku uniju, koja nametanjem vlastitih (ne)skrivenih zlobnih ciljeva, kako jedan od učesnika reče, "želi da uništi osnovno i visoko obrazovanje u BiH".

Foto: Osman Zukić

Oko historije u dvjestotinjak dana

Jedna je od učesnica, ipak, uspjela skrenuti pažnju na muke koje učenici i profesori u srednjim stručnim školama prolaze sa historijom; prvi zbog preobimnog gradiva natrpanog u maksimalno dvije godine srednjoškolskog obrazovanja, a drugi zbog nedovoljnog broja časova čija je posljedica nekvalitetna prezentacija gradiva. Najveću zabunu, kaže, izaziva početak školske godine u prvim razredima i obavijest da moraju kupiti ne jedan, već tri udžbenika historije, jer za srednje stručne škole adekvatnog udžbenika nema (minimalna cijena za one željne znanja jeste 45 KM za sva tri udžbenika).

Osim toga, u dva časa historije sedmično nastavnik može samo "preletiti" gradivo, jer je NPP "ekonomizirao" oblasti: tako u prvom razredu učenici mogu učiti sitnicu od prahistorijskog doba do 1914. godine, a u drugom razredu nastavljaju laganim tempom do savremene historije, kada ujedno i od historije peru ruke – makar što se tiče srednje škole. Svi učesnici su se uspjeli usaglasiti oko jedne tačke – slabe su mogućnosti za stručno usavršavanje i seminare, skupove i predavanja iz historije. Nastavnik historije iz Unsko-sanskog kantona kaže da sarajevski nastavnici i profesori imaju veliku prednost u odnosu na kolege iz drugih kantona, jer se većina usavršavanja i seminara organizuje upravo u Sarajevu, dok npr. kolege iz

Cazina i Velike Kladuše jednom u deset godina imaju priliku otići na takve skupove.

Istovremeno, na Pedagoškom fakultetu u Bihaću odsjeka za historiju nema, već se nastavnikom/profesorom historije postajalo studiranjem bosanskog jezika u paketu sa historijom. Pedagoški zavod Unsko-sanskog kantona ima svega sedam zaposlenih, bez stručnog savjetnika za historiju. Potpuna samostalnost kantonalne vlasti uslovljava potpuno nejednake uvjete u kojima se osmišljavaju različiti NPP-i, različiti udžbenici, različito gradivo – svaki kanton diktira svoju politiku.

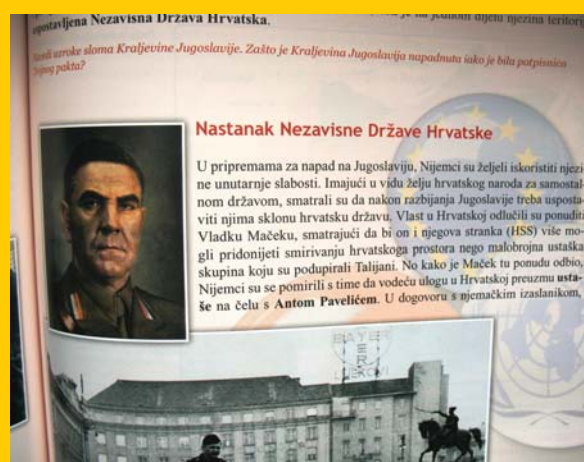
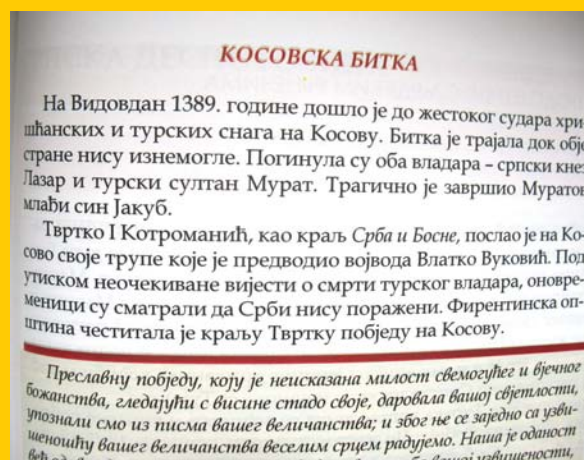
Udžbenici, ali neki drugi put

Sve u svemu, nastavnici i profesori su se imali prilike susresti i zgražavati nad razlikama koje su im nametnula kantonalna ministarstva, stvarajući tako efekt male kantonalne autonomne države, koja kroji historiju po vlastitom nahođenju.

U zaključcima s kraja skupa rečeno je da treba izbjeći “prezentacije historijskih tema od strane nekompetentnih osoba nacionalističkih sklonosti”. Izbjegavanjem imenovanja i detektovanja problema sadržaja historijskih udžbenika, još je jednom gurnut pod tepih problem koji prosvjetni radnici navodno žele riješiti. Pohvalno je, svakako, što su određeni problemi navedeni (potreba za povećanjem norme časova historije, potreba za stručnim usavršavanjem nastavnika, potreba regulisanja i usaglašavanja nastavnih planova i programa), ali je istovremeno zaobiđena krajnja svrha nastavnog procesa – sam učenik i kvalitet njegovog znanja.

Svi krivi, niko nije odgovoran

Ispostavilo se da su za stanje i način interpretiranja istorije u nastavi krivi svi, od nadležnih ministarstava do stručnjaka i savjetnika, ali niko nije prihvatio odgovornost. Iako su na skupu učestvovali autori udžbenika, recenzenti, savjetnici, predstavnici nadležnih ministarstava, niko se nije sjetio da navede barem jedan primjer pogrešne i ideologizirane interpretacije istorije u udžbenicima u BiH. Samim tim, niko se nije sjetio da navodeći takav primjer potvrdi kako takvim interpretacijama nema mjesta u nastavi. Odnosno, nijedan od izlagača nije preuzeo odgovornost za stanje u udžbenicima (kao da ih pišu vanzemaljci), a mnogi su zaključili da je istorija ispolitizirana u nastavi. Zašto? ●

Iako su svi učesnici žustro klimali glavama kad je spomenut osvrtno na “kritičke analize”, često servirane na gotovs u udžbenike, kao i različite, nestručne interpretacije historije (naročito dešavanja '92-'95), ipak su govornici ovu temu samo “stručno” zaobilazili, te tako nije naveden niti jedan primjer lošeg historijskog udžbenika i trostrukih interpretacija, kako su politički korektno nazvane, “kontroverzних i osjetljivih tema”.

Tito u udžbenicima

JOSIP BROZ – SKROZ NASKROZ

Enes Kurtović

Kako je ličnost Josipa Broza Tita predstavljena u udžbenicima istorije/historije/povijesti? Na različite načine, kao uostalom i svi sadržaji vezani za nedavnu prošlost naših krajeva.

O liku i djelu Josipa Broza Tita, kao osobi koja je imala veliki uticaj na dešavanja na našim prostorima u dvadesetom vijeku, učenici osnovnih škola bi, po nastavnom planu i programu, trebali učiti u završnom razredu (osmom ili devetom).

Zasluge i odgovornost

U udžbeniku Povijest 8 (Alfa Mostar, autori Bekavac, Jareb i Rozić), koji se koristi u školama u BiH koje rade po hrvatskom NPP-u, Josip Broz se pojavljuje u lekciji "Početak antifašističke borbe u Hrvatskoj", kao organizator i vođa Narodnooslobodilačkog rata 1941-1945. Uz crno-bijelu fotografiju u maršalskoj uniformi navode se osnovni podaci o rođenju i smrti, te ga se opisuje kao "jugoslavenskog političara, državnika i komunističkog vođu". U nastavku se preuzimaju citati iz Hrvatske enciklopedije o tome da je zaslužan za vraćanje Hrvatskoj Istre, Rijeke i otoka, da je odgovoran za odmazdu i represiju pri kraju rata, te da je vladao Jugoslavijom 35 godina pokušavajući pomiriti ravnopravnost među njenim nacijama i komunističku vladavinu. U udžbeniku se još nalazi ne-

Foto: Enes Kurtović

koliko fotografija kao ilustracije bitnih događaja. Uz sadržaje o SFRJ nalazi se Titova slika u maršalskoj uniformi i fotografija kolone automobila zasuete cvijećem, uz komentar da se u Jugoslaviji stvarao kult Titove ličnosti i da su sve kritike na njegov račun bile strogo kažnjavane. Titovo pojavljivanje u ovom udžbeniku završava se informacijom o datumu smrti i konstatacijom kako "iako je suvereno vladao više od tri desetljeća, državu je ostavio u potpuno nesređenim odnosima".

Tito i Draža – dvije strane priče

U udžbeniku Istorija 9 (Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Istočno Sarajevo, autori Pejić, Tešić i Gavrić), Josip Broz se pojavljuje uz sadržaje vezane za Drugi svjetski rat u lekciji "Različiti pristupi ratu u Jugoslaviji". Različitost pristupa podrazumijeva paralelu između partizanskog i četničkog pokreta, pa su jedna do druge navedene crtiце o Josipu Brozu i Dragoljubu Mihajloviću. Tako se Tito i Draža odmjeraavaju sa različitih strana udžbenika, a linija fronta među njima prolazi kroz glavu učenika koji iz ovog udžbenika uče istoriju. U Titovom opisu navodi se da je bio generalni sekretar KPJ, vrhovni komandant partizanske vojske, predsjednik jugoslovenske države, vođa CKJ (sic!) i komandant JNA. Kao njegove zasluge navode se uvođenje radničkog samoupravljanja, suprotstavljanje Staljinu, formiranje Pokreta nes-

Ja mislim da je ovo Josip Broz (TITO), on je bio na čelu vlasti bivše Jugoslavije. Po zanimanju je bio mašin-bravar.

Josip Broz Tito. Političar. On je bio predsjednik Jugoslavije. Bio švaler. Imao je puno žena. U njegovo vrijeme svi su dobro živjeli. Bilo je dosta ~~par~~ novca.

-Bio je predsjednik Jugoslavije, za vrijeme njegove vladavine bilo je kako ljudi pričaju puno više radnih mjesta nego sad.

nemam pojma!

Učenicima prvog razreda Gimnazije (u FBiH) dato je u zadatak da prepoznaju lik na slici i napišu šta znaju o toj osobi. Na listiću koji su dobili bile su različite slike Josipa Broza, od mlađih dana do starosti, u civilnom i vojnom odjelu i sl. Iako je učenicima na početku rečeno da se radi o različitim osobama, većina učenika je prepoznala Tita, jedino je problem predstavljala njegova slika iz mlađih dana (sa Bombaškog procesa). Učenici najčešće definišu Tita kao "predsjednika Jugoslavije".

vrstanih, te međunarodni ugled Jugoslavije. U ostatku udžbenika nalazimo Titovu fotografiju u maršalskoj uniformi uz tekst o usvajanju Ustavnog zakona iz 1953, kojim je uvedena funkcija predsjednika Republike. Na kraju udžbenika u tabeli u kojoj su sumirani najvažniji događaji od 1945. do 1999, među 21 događaj uvrštena je i smrt Josipa Broza.

U ćutanju je sigurnost

Historija 8 (Bosanska knjiga, autori Hadžiabdić, Dervišagić, Mulić i Mehić) uvodi Tita na istorijsku scenu u lekciji "Narodnooslobodilački pokret u BiH", navodeći odluku KPJ o formiranju Glavnog štaba narodnooslobodilačkih odreda Jugoslavije za čijeg je komandanta izabran Broz. Uz tekst se

nalazi i fotografija Tita s partizanskom kapom na glavi. Nema podataka o datumu i mjestu rođenja, niti posebnog teksta o njemu kao istorijskoj ličnosti, kao što ima o Benjaminu Kalaju, Džemaludinu ef. Čauševiću, Valentini Terješkovoj, Elvisu Prislju itd. Autori su pribjegli provjerenom metodu prećutkivanja "problematičnih" sadržaja. U ostatku udžbenika Tito se spominje u priči o desantu na Drvar, te u tekstu o pokretu nesvrstanih i sukobu sa Staljinom. U opisu BiH u periodu samoupravljanja navodi se kako je "sva vlast bila u rukama Josipa Broza Tita i SKJ". I u ovom udžbeniku se Titova smrt uzima kao početak za opis raspada Jugoslavije kad se "u srpskim političkim i intelektualnim krugovima otvoreno traži ukidanje Ustava iz 1974. godine". ●

Udžbenici

POVIJESNA (NEO)ZBILJNOST

Enes Kurtović

U zemlji kakva je BiH, prezentovanje podataka iz bliže i daljnje prošlosti novim generacijama itekako je osjetljivo pitanje. Zato su udžbenici istorije/historije/povijesti koji se koriste u osnovnim i srednjim školama u BiH često predmet raznih analiza. Ovaj tekst ima za cilj predstaviti kako su dešavanja na prostorima bivše Jugoslavije u periodu 1990-1995. opisana u dva udžbenika povijesti namijenjena učenicima osmog razreda koji osnovnu školu u BiH pohađaju po hrvatskom nastavnom planu i programu.

Republika Hrvatska 30 stranica, BiH 4 stranice

Udžbenici Povijesti 8 izišli su izdanju izdavačkih kuća Naklada Alfa d.o.o. iz Mostara (autori Stjepan Bekavac, Mario Jareb i Miroslav Rozić) i Naklada Znam d.o.o. iz Mostara (autor udžbenika Miljenko Miloš). Nastavni plan i program je za ovaj uzrast djece predvidio usvajanje znanja o istorijskim događajima i ličnostima u periodu od 1918. godine do današnjih dana. Kao značajna nastavna cjelina posebno su obrađeni događaji koji su se na teritoriji bivše SFRJ dogodili u periodu 1990-1995.

Ono što se prvo može primijetiti je količinski nesrazmjer u zastupljenosti sadržaja koji se odnose na dešavanja na teritoriju Republike Hrvatske u odnosu na dešavanja na teritoriju Bosne i Hercegovine. U Alfinom udžbeniku taj odnos je 30 stra-

nica o Republici Hrvatskoj, a 4 stranice o BiH, dok je u udžbeniku Naklade Znam ovaj odnos 12:4.

Pored količinskog nesrazmjera, očit je i sadržajni disbalans. Tako su događaji vezani za prve slobodne izbore u Republici Hrvatskoj, te početak rata i sve faze njegovog trajanja, do okončanja sukoba, opisani vrlo detaljno, navođenjem ključnih datuma i imena osoba, ilustrovani vojnim kartama i fotografijama političara i vojnih zapovjednika. Dio sadržaja koji se odnosi na dešavanja u Bosni i Hercegovini vrlo je štur i podacima oskudan. Navode se datumi održavanja referenduma o nezavisnosti, međunarodnog priznanja i članstva u UN, početka rata u BiH, te datumi potpisivanja Vašingtonskog i Dejtonskog sporazuma. Alfin udžbenik uz ovaj sadržaj ima tri ilustracije: Stari most u Mostaru (*"srušen tijekom bošnjačko-hrvatskih sukoba za grad"*), memorijalni centar u Potočarima i potpisivanje mirovnog sporazuma u Parizu 1995. godine, dok udžbenik Naklade Znam sadržaje ilustrira zastavom Hrvatske Republike Herceg-Bosne, fotografijama ratnih razaranja u Sarajevu i Mostaru (bez Starog mosta) i grbovima BiH i Federacije BiH.

Depersonalizirana povijest

U oba udžbenika se ne navodi niti jedno ime nekog hrvatskog političara ili vojnog zapovjednika iz BiH. U opisu događaja najčešće se koristi ime naroda kao vršioca radnje: *"Hrvatski se narod počeo samoorganizirati"*, *"Hrvati su zbog zaštite hrvatskih prostora osnovali Hrvatsku zajednicu Herceg Bosna"*, *"Hrvati su smatrali da bošnjački čelnici žele minimizirati ulogu Hrvata"*...

U Alfinom udžbeniku navedene su biografije pet vojnih zapovjednika Hrvatske vojske iz Republike Hrvatske, a niti jednog zapovjednika Hrvatskog vijeća obrane. Ni u jednom udžbeniku ne spominje se činjenica da je Hrvatsko vijeće obrane učestvovalo u obrani Sarajeva, Bihaća ili tuzlanske regije.

U udžbenicima se nigdje ne spominje sudbina Hrvata iz dijelova Bosne i Hercegovine koji su danas u sastavu Republike Srpske. Tako hrvatska djeca u BiH iz ovih udžbenika neće saznati zašto njihovi sunarodnjaci više ne žive u Derventi, Modriči, Bosanskom Brodu, Tesliću, Kotor-Varoši...

Povijest sunarodnjaka iz Republike Hrvatske, po kreatorima nastavnog plana i programa i autorima udžbenika, bitnija je od povijesti hrvatskog naroda s područja cijele Bosne i Hercegovine. ●

PUSH-UP ISTORIJA

Poster s poprilično otesanim porodičnim stablom autohtone domaće kraljevske loze krase ne samo Istarski muzej BiH nego i holove mnogih bošnjačkih škola lojalnih srednjovjekovnim vrijednostima. Ukoliko kao roditelj i učitelj ne vidite problem u opisanoj praksi, predlažemo vam sljedeći test za utvrđivanje gradiva.

Test

Nakon što 30 sekundi gledate u ovu sliku, odgovorite:

Ko je osnovao Sarajevo i Novi Pazar?

- a) Sisa-beg Isaković
- b) Isa-beg Isaković
- c) Antonije Isaković

Šta je na posteru vještačko?

- a) sise
- b) princeza
- c) poster

Nakon što 30 sekundi gledate u ovu sliku, odgovorite:

U srednjovjekovnoj Bosni pismenost se čuvala u

- a) pisarnama
- b) sisarnama
- c) kasarnama

Princeza Katarina udala se

- a) u Mojkovac
- b) u Dojkovac
- c) u Štajersku

Nakon što 30 sekundi gledate u ovu sliku,

pronađite uljeza:

- a) Biserje sv. Ante
- b) Biserje mudrosti
- c) Biserje siserja

Šta je krasilo bosanske princeze?

- a) spuštene podočnjaci
- b) dignute sise
- c) dlakava leđa

Nakon što 30 sekundi gledate u ovu sliku,

odgovorite:

Pisac koji je pisao o sarajevskim je-
vrejima zvao se?

- a) Isak Bašević Singer
- b) Isak Samokvlja
- c) Sisak Samoukvlja

Koji gen princeze Katarine biste voljeli da ste naslijedili?

- a) za inteligenciju
- b) za ljepotu
- c) za sisavost

Na slici je:

- a) princeza Katarina
- b) profesorica sistorije
- c) ministrica obrazovanja

O važnosti ovog postera obavijestite se iz prve ruke na internetu:
http://www.camo.ch/slike_bosanskih_vladara.htm ●

Satira

DRŽAVA S KORIJENOM ČVRSTO U ZEMLJI, A GRANAMA PREMA NEBU

Mirnes Sokolović

Rodoslovno stablo dinastije Kotromanića

Povod za razgovor je rodoslovno stablo, autorsko djelo profesora doktora, hrast dubokih korijena s granama prema nebu, kao metafora Bosne, njene državnosti u sedam stoljeća dugoj dinastiji Kotromanića, koji su za Bosnu ono što su za Ruse Romani, ili Habsburgovci za Austrijance. Rodoslov dinastije, taj hrast jakih korijena koji sežu u deveto stoljeće, godinama je u Zagrebu i Beogradu sustavno prešućivan, jer u svojoj gustom krošnji nije čuvao samo priču o porodici Kotromanić, nego prije svega veličanstvenu storiju o Bosni i njejoj državnosti u dalekoj historiji. Jačina i dugovjekost ovog hrasta trebali bi poslužiti kao opomena i naravoučenije svim neprijateljima naše zemlje.

Student: Šta ste to konkretno otkrili iscrtavanjem ovog rodoslovnog stabla, što dosad neki nisu htjeli tako da prikažu?

Prof. dr.: Istraživanja su dokazala, mada je to ranije bilo, samo mnogi nisu htjeli tako da prikažu: prvi korijeni i spomen bosanskih vladara ide u 9. stoljeće. Dakle, za nekih 200 godina ranije nego što se dosada pisalo u historiji. Naime, poznata hrvatska povjesničarka Nada Klaić koja je napisala historiju Bosne iz tog vremena, ona tu kaže, u svojim studijama, da je Bosna najstarija država među Južnim Slavenima, to jest na Balkanu.

Foto: Internet

Student: Kako stoje stvari u pogledu bračnih odnosa: da li je tu bilo internacionalnih ispreplitanja? Šta pokazuje rodoslovno stablo: da li nam u tom pogledu otkriva jednu međudržavnu saradnju na visokom nivou? Da li je Bosna u to doba evropska država?

Prof. dr.: Bosanska dinastija, kao i svaka druga dinastija u svijetu, oni su se između sebe ženili. Tako, recimo, da su naše princeze, udavala se u Mađarsku, u Njemačku, Austriju, u Španiju, u Bugarsku. Ali isto tako, dolazile su tuđe princeze nama. **Student:** Možete li nam na rodoslovnom stablu objasniti kako se to u dinastiji Kotromanića zatvorio religijski krug, počevši u heretičkoj tački bogumilstva i završivši u tome bliskoj tački islama? **Prof. dr.:** Kraljica Katarina je, dakle, rođena kao bogumilka jer joj je otac bio bogumil. Njezina baba, ona je bila iz Duklje, dukljanska princeza, ona je bila pravoslavka. Kad se udala za kralja Tomaša u Bosnu, postala je katolkinja, zato što je pod silom Evrope i pape, morala napustiti bogumilstvo i postati katolik. Da bi njena djeca, čak i dva brata, ali i njezina djeca, princ Sigismund i princeza, mala Katarina od 9 godina, njih su Turci zarobili, odveli u Tursku i oni su primili islam i postali muslimani.

Student: Šta se to nalazi u Zemaljskom muzeju, što se kao ljubomorno čuva, umjesto da se prkosno i napadno pokazuje svima? Šta to mi – to jest, Bosna – imamo?

Prof. dr.: Važan je podatak da mi, što je rijetkost u Evropi, Bosna ima i fizičke ostatke velikog broja ovih članova dinastije.

Student: Ispravite me ako griješim: ovakvo stablo ne mogu da naprave ni Srbija, ni Hrvatska?

Prof. dr.: Ne samo oni, nego malo je u Evropi zemalja koje imaju ovako nešto. Vidite gdje su korijeni, to je 9. stoljeće, odavde-dovde je skoro 700 godina. Znači, za tih 700 godina, Bosna je bila kraljevina; imala svoje banove, kraljeve, kraljice, princeze i prinčeve, i to je nešto veličanstveno.

Student: Pa to odatle-dotle je, zaboga, prava Država!

Prof. dr.: Jeste. Mogu li Vas nešto pitati – vidite vi ovog hrasta, vi znate šta znači hrast – ovo je Bosna, sedam stotina godina, vidite koliki su njezini korijeni – sad mi ti reci: je li moguće izvaliti ovaj hrast, ovu Bosnu, s ovakvim korijenom, samo reci: jeste – ili nije!?

Student: Sjeckaju malo, ali nema teorije da to iščupaju! Kad vidim koliki su ti korijeni što ste nam ih predstavili – kad sagledam to odavde-dovdje, tih 700 godina – kad vidim taj snažni hrast, zapravo: tu Bosnu – spokojan sam: nema tog koji bi to mogao izvaliti!

Prof. dr.: Ja bih ti dao u indeks čistu desetku za taj odgovor, čistu desetku.

Student: Kako bismo se mi trebali odnositi prema tom Vašem rodoslovnom hrastu?

Prof. dr.: Vjerujem da će svaki Bosanac imati u svojoj kući, a da ne kažem u kancelarijama, školama, čitaonicama, u univerzitetima, itd. Ovo je prvi

put da ovo imamo, i svaki Bosanac je ponosan, da vidi šta je njegova zemlja bila, odavde – dovde.

Student: Da – srce mi bije od ponosa kad sad vidim šta smo bili: odavde-dovdje. Da ste stavili jelku, neko bi to rodoslovno stablo mogao za Božić i okititi u svom domu.

Prof. dr.: Ministarstvo će to uzimati u otkup za škole. Ovo je dokaz državnosti. Dinastija podrazumijeva državu a država podrazumijeva: dvor, zatim diplomaciju, vojsku, čvrsto branjenje granica, vlastitu monetu. I zato ovi stranci – ovo neka vide, ja bih rado svima njima, ovim djelatnicima, poklonio, da vide ono što se piše u Sarajevu, ne samo drugdje.

Student: Da li bi međunarodni djelatnici mislili naučno o našoj zemlji da su imali priliku sagledati ovo Vaše rodoslovno stablo? Da će ih ono uvjeriti da drugačije misle o nama?

Prof. dr.: Svi međunarodni djelatnici koji dolaze, normalno – oni se, prije dolaska, pripremaju – da vide šta je Bosna, itd. – i onda biraju literaturu iz centara izvan Bosne – to su Beograd i Zagreb – to se zna. I zato kad oni dođu govore potpuno suprotno, anaučno o Bosni o kojoj nemaju uopće pojma. I oni bi trebali ovo da prođu, da čitaju šta se piše u Sarajevu. ●

(Svi "odgovori" profesora doktora preuzeti su iz Centralnog dnevnika NTV Hayat; iz priloga autora Šemsudina Skejića o posteru Rodoslovno stablo Kotromanića i razgovora Senada Hadžifejzovića sa jednim od autora postera, prof. dr. Enverom Imamovićem; izvor: <http://www.youtube.com/watch?v=8nWGd8gndXw>)

Prozor u dječiju dušu

NORMALNO DA JE SIVO, KAD SMO BACILI BOJICE

Osvrt i primjedbe učitelja likovne kulture Bjelovarsko-bilogorske županije u raspravi o nastavnom planu i programu Školegijum objavljuje skraćene, sa željom da iste argumente čuju i školske vlasti u BiH.

2. U sklopu vlastitog praktičnog rada učenici se na nastavi likovne kulture oslanjaju na samostalno istraživanje, uočavanje, osmišljavanje radnog procesa, razvijanje radnih navika i duhovnih dimenzija svoje ličnosti. Likovna kultura ne podržava kopiranje i preuzimanje šablona već se trudi dijete odgojiti tako da ono vjeruje u svoju sposobnost razmišljanja i zapažanja. Likovna kultura trudi se poticati učenika da razmišlja vlastitom glavom.

Nastava likovne kulture usmjerava djecu na stvaralački opažaj. Kako mi zapravo ne gledamo očima, već umom, razne vježbe promatranja i opažanja zapravo su vježbe mišljenja i razmišljanja. CILJ NASTAVE LIKOVNE KULTURE JE: UČENIKE NAUČITI GLEDATI, NE SAMO UMJETNIČKA DJELA VEĆ SVIJET U CJELINI.

1. U predškolskom razvoju i u periodu od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, likovnost je nezamjenjiv posrednik u tumačenju i prihvatanju svih vrsta znanja i apstraktnog mišljenja. Savladavanje likovnih vještina u ovom periodu iznimno doprinosi razvoju motoričkih sposobnosti učenika.

Gotovo svi nastavni predmeti u razdoblju od prvog do četvrtog razreda osnovne škole u svom metodičkom materijalu podrazumijevaju crtanje odnosno likovno prikazivanje određenih pojmova. Činjenica da se crtanje i slikanje upotrebljava na nelikovnim predmetima nikako ne može zamijeniti samu nastavu likovne kulture, ona samo ilustrira njenu neophodnost za razvoj svih djetetovih sposobnosti.

Upoznavanje likovnih tehnika i jezika likovne kulture mora se ostvarivati u posebno osmišljenim nastavnim jedinicama i ne može se smatrati da je ono savladano kroz sadržaj drugih nastavnih predmeta. Da bi se dijete njime moglo kreativno i samouvjerenom služiti ono ne može biti sporedno sredstvo nastave već zahtijeva potpunu usmjerenost dječje pažnje.

4. Nastava likovne kulture omogućuje stručno osposobljenom likovnom pedagogu da promatrajući učenike i njihovo likovno izražavanje prepozna eventualne poteškoće u emotivnom razvoju, te detektira specifičnosti psihičkog razvoja svakog djeteta. Likovno izražavanje koristi se kao terapija za smirivanje agresivnog ponašanja i liječenja trauma, te se nikako ne bi trebalo dogoditi da bude dostupno samo onoj djeci čiji roditelji ovakvu pomoć mogu platiti, već se kroz osnovnoškolsko obrazovanje mora učiniti dostupnim svojoj djeci.

3. U vrijeme dominacije vizualnog – fotografije, plakata, designa, televizije, interneta i mobilnih aparata, nužno je razvijati vizualnu pismenost svakog pojedinca. Ona se na nastavi likovne kulture ne bi trebala provoditi isključivo praktičnom upotrebom likovnih tehnika, već i upoznavanjem djece sa likovnim temama, simbolima i asocijacijama koje određena vrsta likovnosti nosi. U današnje doba vizualno se putem masovnih medija utječe na najdublje i najintimnije stavove i osobnost pojedinaca. U vremenu kada se vizualnim putem konstruiraju umjetne vrijednosti, vizualna pismenost je najviša vrijednost jer omogućuje stvaranje zaštitnog mehanizma, to jest slobode mišljenja. Oduzimanjem prilike da se upoznajemo i kritički promišljamo vizualna sredstva masovne komunikacije, stvarat će se nekritička masa kojom je lako manipulirati u pokušaju prodaje svakojake robe, što je neprihvatljivo političko stajalište oprečno ciljevima odgojanja slobodoumne djece.

7. Povijesne stilske karakteristike ne bi se smjele tumačiti samo na nelikovnim predmetima – povijesti i vjeronauku, već bi se povećavanjem sadržaja likovne kulture trebalo omogućiti da se ovi nastavni sadržaji obrade i na nastavi likovne kulture. Ova znanja trebala bi biti povezana s praktičnim iskustvom svakog učenika, a ne biti činjenica koja se tumači bez razumijevanja kreativnosti unutar stilskih odrednica određene likovnosti.

8. Škola bez nastave likovne kulture bila bi nezamisliva – ništa nas poput dječjih likovnih radova koji se veselo šarene s panoa školskih hodnika ne uvodi tako potpuno u ozračje dječjeg svijeta. Ništa nam jasnije ne ilustrira način na koji svojim mislima obuhvaćaju svijet. Dječji likovni izraz je nezamjenjiv posrednik između znanja odraslih i saznanja djece – njime poput čudesnog optičkog aparata jasno možemo vidjeti svijet unutarnjeg bića djeteta. Oni izražavaju nevidljivo – kroz dječji crtež vidimo dječju dušu.

5. Nastava likovne kulture omogućuje osjećaj uspješnosti učenicima koji često nisu odlični u ostalim domenama znanja, te je posrednik u stvaranju ugodnog ozračja za učenike ovog tipa.

9. Možemo li zamisliti kakav bi svijet bio kada likovnosti ne bi postojalo – kakav bi bio razvoj biologije, medicine, fizike, kemije i mnogih drugih znanosti bez crteža? Kako bismo komunicirali u saobraćaju bez postojanja prometnih znakova koji se koriste isključivo likovnim jezikom – bojom, oblikom i crtežom? Da li bismo mogli rekonstruirati povijesna događanja bez postojanja slika, grafika i skulptura ondašnjih suvremenika? Bismo li mogli razumjeti zemaljska prostiranja bez crtanja zemljovida? Bismo li mogli predočiti božanske sfere bez slika i kipova svetaca? Koliko je presudan design proizvoda za uspjeh na tržištu?

6. Nastava likovne kulture prilagođena je razvoju osobnosti i one djece koja nisu vizualni tipovi. Sposobnosti likovno netalentirane djece nagrađuju se u područjima kao što su marljivost, uložnost truda u razvijanje vlastitih sposobnosti, opažanje, povezivanje znanja i slično. Kroz likovnost djeca uvježbavaju vještine kreativnosti, originalnosti, kombinatorike, proporcionalnog uravnotežavanja, hrabrosti za eksperiment, pronalaženje neuhodanih putova i odlučnosti.

10. Dužni smo novim generacijama osigurati ako ne bolje, onda barem jednako likovno znanje koje je nama pruženo, kako bi u suvremenom svijetu mogli funkcionirati slobodno i samostalno, te kontinuirano nadograđivati baštinu svojeg društva. Jer svaka nepismenost – a naročito likovna – diskriminira i čini osobu nepotpunom, što svakako nije cilj obrazovanja u suvremenom društvu. ●

čast što igraju u BiH, u mladoj državi koju je njegova zemlja podržavala od samog početka. Na pitanje o prijetnjama našeg selektora Miroslava Ćire Blaževića da će Portugalce napasti iz svih oružja, odgovorio je da su to

na smještaj, da su zadovoljni hotelom i organizacijom koju im je osigurao NSBiH, te da su već i zaboravili vreo doček koji im je priređen prilikom dolaska na Sarajevskom aerodromu. **V. B.**

**TAMO GDJE JE TEORIJA
LOPTANJA NAUKA. TEORIJA
EVOLUCIJE JE LUPETANJE.**

Univerzitet u Sarajevu

Počasni doktorat za Ćiru?

Univerzitet u Sarajevu danas će raspravljati o inicijativi da se selektoru reprezentacije BiH Miroslavu Blaževiću dodijeli počasni doktorat ove institucije.

U radu konferencije učestvovat će rektor Univerziteta Faruk Čaklovica, prorektor

Samir Arnautović, dekan Fakulteta sporta i tjelesnog odgoja Izet Rađo, dekan Fakulteta političkih nauka Mirko Pejanović, dekan Arhitektonskog fakulteta Ahmet Hadrović i predsjednik Studentskog parlamenta Univerziteta u Sarajevu Adi Džamalija. **M. T.**

APO ZI CIJE PRO CE SA

**110 ZAŠTO (NE)VRIJEDI ZVATI SE STUDENTOM+
112 MOLER IZ *BOLONJE*+115 UDŽBENICI I TZV. ISPITNI
MATERIJALI+116 NA BIROU NERADA+118 ZABOGA,
NEMOJTE PISATI ZA ŠKOLEGIJUM, VAMA MOŽDA NE
HALALE!+121 KO TEBE REFORMOM, TI NJEGA
PITANJEM+122 www.skola.tru.ba**

O tome drugi put

ZAŠTO (NE)VRIJEDI ZVATI SE STUDENTOM

Jasmina Bajramović

Anketa, pak, pokazuje da postoje i druge, vrlo konkretne potrebe za poboljšanjem školstva, ali zbog tih, izgleda, niko neće na ulicu.

Čini se da je uraditi anketu među studentima jednako zahtjevno kao i... organizovati studentski štrajk. Na sam spomen trostrukog P (Prijedloga, Promjena, Poboljšanja) mrgode se, bježe s opravdanjem da nemaju vremena, vrijeme je ispita, ko će sad razmišljati o fakultetu, akademska se godina ionako privodi kraju. I to kakva godina – samo jedan štrajk studenata, a problema ima. Školegijum je s teškom mukom uspio provesti anketu među 96 studenata Sarajevskog univerziteta, te tako saznati odgovor na pitanje: Da imate moć da nešto promijenite, šta biste promijenili na Vašem fakultetu/univerzitetu?

Bol i Bolonja

Nagađajući nastavak sadržaja teksta, skeptični bi mogli reći da su studenti tražili uvođenje rokova. Ipak, tu se krije iznenađenje: iako su dodatni rokovi uvijek omiljena poslastica, naročito u septembru, samo 9 studenata izrazilo je izričitu želju za kojim rokom više. Rezultate ankete objavljujemo u nastavku, počevši od "najpopularnijih" zahtjeva:

– 41 student bi uveo dodatne oblike praktične nastave, koja, kako se u jednoj anketi navodi, "pojav-

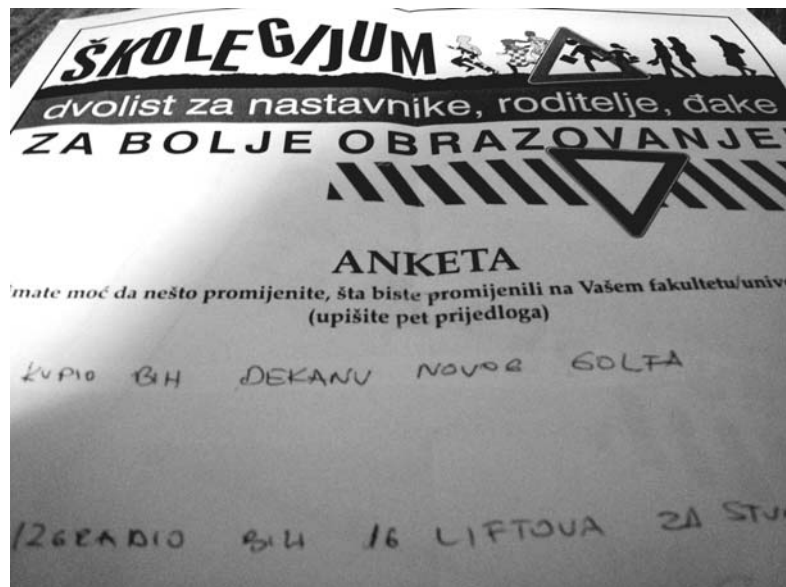

Foto: Jasmina Bajramović

ljuje samo u tragovima"; pod praktičnom nastavom misli se i na obiliske laboratorija, instituta, fabrika i radionica, kao i veći broj edukacijskih ekskurzija u organizaciji fakulteta. Sudeći po reakciji, studenti imaju male šanse da će, tokom svog školovanja, sudjelovati u programu studentskih razmjena (njih 10 želi veću "internacionalizaciju" fakulteta i uvezivanje sa studentima drugih zemalja).

– Kako je praktična nastava usko povezana s prostorima u kojima se izvodi, velik broj ispitanika (38) želi bolje uslove rada na fakultetu, od kojih su neki bili dosta detaljni i poželjeli "zamjenu stolarije, prozora i vrata" i bolje učionice (7), a 7 ih želi bolje i opremljenije prostore za odmor i relaksaciju (menza je naročito popularna); prijedlozi su i opremljeniji laboratoriji, crtaonice i čitaonice (6), kao i prostori za molitvu (3).

– Na trećem mjestu je ubrzanje raznoraznih administrativnih procesa, od prijave ispita do dugog čekanja za potvrde, ispise ocjena, uvjerenja itd. Modernizaciju studentske službe (on-line prijave ispita, brže izdavanje uvjerenja itd.) želi 25 ispitanika.

– Zatim, 20 ispitanika želi bolju komunikaciju na liniji student-profesor-asistent da lakše komuniciraju s profesorima, odgovaranja na poslana e-mailove; žele kvalitetniji rad u nastavi i izbjegavanja monotonih predavanja. Njih 19 želi promjenu "nekompetentnih" profesora i asistenata (dok su neki bili šturi u odgovorima, drugi su naveli da se pod nekompetentnošću misli na profesore i asis-

tente koji ne dolaze na konsultacije, ne drže predavanja i općenito ne žele bliže surađivati sa studentima).

Smanji do kraja

– 17 ispitanika želi digitalizaciju bibliotečkog fonda, kao i veću dostupnost tog fonda i njegovo povećanje, koje se, sudeći po napisanom, ne dešava, iako “svake godine uplaćuju za biblioteku”.

– Gotovo je jednak broj studenata koji žele ukidanje Bolonjskog procesa (11), dok njih 10 želi potpunu reformu obrazovanja u skladu sa *Bolonjom*; njih 10 bi rado vidjeli pravila studiranja koja se neće mijenjati tokom tekuće akademske godine. Iako je *reforma obrazovnog sistema* česta floskula s kojom počinje priča o studentima, anketa govori da to i nije baš na listi prioriteta: samo 4 ispitanika žele konačno regulisanje statusa studenata koji su završili svoje obrazovanje po Bolonjskom sistemu.

– Smanjenje broja predmeta je jedna od favoriziranih opcija (14 ispitanika). Općenito, “smanjenje” je top-riječ: traženo je i smanjenje broja predavanja, a povećanje vježbi (8), smanjenje broja studenata po godini i grupama (7), smanjenje ili potpuno ukidanje školarina (15), smanjenje ili ukidanje plaćanja fakultetskih dadžbina – ispitnih materijala, uplaćivanje rokova, ljetna škola, članarina za biblioteku (9).

– Iako nisu napisali šta pod ovom opcijom misle, za 9 studenata jedan od prijedloga je reforma nastavnog plana i programa. Isti broj studenata želi jednake kriterije ocjenjivanja za sve studente i profesore, dok 7 njih smatra da je potrebno poboljšanje literature za ispite, od ispitnih udžbenika koji nisu dostupni na bosanskom jeziku do literature čiji su autori profesori i koju su studenti primorani kupovati da bi položili ispit.

– “Potpuno iskorjenjivanje korupcije i mita” su jedna od opcija poboljšanja visokog školstva (16); neki od prijedloga za ispunjavanje ovog zahtjeva su uvođenje antikorupcijskih timova u samu nastavu, kao i otpuštanje sadašnjeg Etičkog komiteta UNSA, “jer ništa ne radi”. Jedna od anketa navodi potrebu za postojanjem anonimnog prijavljivanja korupcije na fakultetima, iako ta opcija već postoji. Navedene stavke su bile najpopularnije među ispitanicima, dok se ostale kreću ovisno o fakultetu i pojedinačnim stavovima svakog studenta: veće pauze između završetka predavanja i početka ispita (5), ukidanje fašizma, nacionalizma i homo-

fobije (tek 3), veće uključanje studenata u rad fakulteta (5). Jedan od ispitanika bi rado da dođe na poziciju rektora u neograničenom mandatu, dok bi drugi uveli školarine stranim studentima; treći bi, opet, da predavanja počinju u 10 sati, te da univerzitet poveća zaposlenje mladih kadrova.

Nijedna promjena bez obećanog studenta

Podaci za prošle godine svjedoče o malobrojnim studentskim štrajkovima. Ukoliko su se, ipak, organizovali, razlozi su bili potpuno predvidljivi: uvođenje dodatnog roka (takav je slučaj sa studentima Tuzlanskog univerziteta koji su štrajkovali radi još jednog “socijalnog roka” i bezuvjetnog upisa na sljedeću godinu) ili poznati slučaj prevozno-studentskog štrajka u Sarajevu (“Nijedan student bez obećane karte”, 2010. godine). Anketa, pak, pokazuje da postoje i druge, vrlo konkretne potrebe za poboljšanjem školstva, ali zbog tih, izgleda, niko neće na ulicu. Ipak se može sa besplatnom kartom na vježbe u polovični i ostarjeli laboratorij. ●

Ненад Величковић

Илустрација: Сањин Фазлић

Кривицу за проблеме у високом школству најлакше је наћи у другима. Самокритика не станује овдје.

Кад човјек кречи стан, пита молера колико ће коштати. Молер пита колики је стан. Онда помножи метре с неком цијеном, и то је то. Метар има цијену. Молер има плату. Једноставно. Универзитетски професори такођер имају плату. Али није баш најјасније шта је у њиховом случају кречење, а шта обрачунска јединица. Студент, или сат? Да ли је свеједно ако сту-

денти не долазе на наставу, или ако је он не држи?

Ко кога фарба?

Молер, кад заврши посао, стане иза свог рада. Ако су зидови равни, плафон без љуспица, бјелина без флека, посао је обављен. Иза чега стане професор? Иза окреченог студента? Тзв. *болоња*, на коју пљује свако, и ко има зубе и коме испада протеза, покушала је на оваква банална питања дати одговор. Професор је зардио своју плату кад је за три године оспособио

Foto: Enes Kurtović

младог човјека да ради добро неки посао. Или га припремио да се умјесто послом бави науком. (Друго је питање шта је данас овдје наука.)

Професорска плата нема везе с незапосленошћу студената. Она остаје иста и ако у корумпираном систему лоши студенти налазе посао прије добрих.

Напримјер: Студент (поготово хуманистике) школује се за наставника (језика, књижевности, историје...). Али међутим, након што заврши трогодишњи студиј не може радити као наставник.

Не само зато што методику има тек на четвртој години него и зато што се на трогодишњем факултету углавном не ради оно што се у четворогодишњој школи углавном ради. (Као кад би молерски шегрти изучавали статику, арматуре и историју архитектуре.) Тако да несуђени наставник с болоњском дипломом може кречити учионице. Истина, није студирао да би кречио, бар не зидове. (То је могао без индекса.) Студирао је да би добио посао у коме се не плаћа по метру него по сату.

Ко кога плаћа?

Хуманистичке дисциплине су профињене. Једно су Платон, Сократ и Осман-Азиз, а друго јупол, хелиос и фабулас. Зна се шта су лотре а ко је Лотреамон.

Међутим, новац је исти. И та логика, молерска, проговара из *болоње*. Она, молерским језиком у храму хуманистике, пита: ко овдје кога плаћа, и зашто?

Хуманистика спремно вади хиљаде страница наставних планова и програма, редовних и изборних предмета, А и Б студија, комбинација (може и пет упола), унутрашњих и вањских листи. Али молерска логика је неумољива. Њу кад питају колико је метар, она не вади четке, канте и мердевине. Она пита ко ту и кога плаћа и по којем закону, ако већ није тржишни, јер хуманистика и тржиште наводно не могу заједно. Одговара јој се, по Закону о високом образовању. Према норми, која није метар него сат. Конкретно, 40 сати седмично; у једном семестру (22x40) 880 сати предавања, консултација, рада у комисијама, семинара, испита, стручног усавршавања...

Међутим, по том истом закону је и норма студента 40 сати седмично. И студент (будући хуманиста) има право да не ради више од осам сати дневно. Може, нико му не брани, али се не смије тјерати. Међутим, хуманистика га тјера. Јер оно брдо страница нису мртва слова на папиру, него предмети; стварни и измишљени (а измишљени су измишљени да би се преварио молер из *болоње*!).

Хуманистика по мјери студената

Сваки предмет има свој силабус, у сваком силабусу написано је шта студент мора знати. Молер би се зачудио колико то личи на његов предмјер и предрачун. Табела, у колонама датуми, часови, теме часова, питања, литература... Цијели семестар детаљно испланиран, све јасно, јавно, доступно. Па ко нас завади, питао би се наглас! Па овако исто и ја. Ово је поштено! Ја метре и фарбу, ви часове и књиге. На неки начин смо колеге. Није та хуманистика мимо малог човјека.

Кад би студенти, до сада невидљиви у овој расправи између молераја и хуманистике, узели оловку из молерове руке, сакупили све силабусе за семестар по којем студирају, и све што пише у силабусима претворили у сате, открили би једну на први поглед чудну ствар.

Дакле, ако би сабрали часове предавања и вјежбе, додали на то вријеме потребно за читање (рецимо, три минута по страници, или десет, зависи од више фактора, али постоје нормативи за учење), потом урачунали вријеме за писање семинарских радова и вријеме чучања (понижавајућег, по неколико сати) испред кабинета у којима их се испитује полицијско-хуманистичким методама, и кад би коначан збир подијелили са 22 (укупан број седмица у семестру) показало би се да је њихово седмично оптерећење веће од 100 сати!!!

Како је то могуће, и коме то одговара?

Сви лају а дресирани пролазе

То је, онако одока, два и по пута незаконито. Јер закон каже да студенти нису гори од других људи, да за њих важе као и за друге све тековине очовјечења историје, па и онда да осим права на рад имају и право на одмор и приватан живот. Зашто се, ипак, нико *не џрза*? Да ли је могуће да универзитетски професори ово не знају? Јер, да знају, њихов би хуманизам, подразумијевајућа особина у образовном процесу, свакако устао у заштиту потлачених.

И шта је тачно оно што не знају: закон по којем примају плату или чињеница да наставни планови и програми нису у складу са законом?

Шта било да било, незнање никад није пристојно оправдање; најмање је то у професији професора. Међутим, незнање је гориво конформизма. А конформизам је (треба ли поновити

лекцију за оне који су се расплесали на Марковом гробу) увијек повезан с привилегијама. Да би их једни уживали што више, други их морају добити што мање. Да би професор био професор, студент мора бити студент. Или, другим ријечима: у вези с тзв. *болоњом*, наставни планови и програми правиће се тако да професори имају пуну норму, а не тако да студенти добију корисно знање.

Логика ове издаје знања у име комфора (тј. издаје хуманизма у име егоизма) прихвата тзв. *болоњу* условно, као нешто наметнуто извана, као нешто погрешно из темеља, као ствар унапријед осуђену на пропаст. Ламентира над испаравањем знања (као да је знање течност која се на универзитетима улијева у главе као антифриз у хладњаке) истовремено уживајући у привилегијама незнања.

То незнање претвара се у знање, између осталог, у институцији *испийивања*. Оно се најчешће дешава у собичцима, и у присуству два испрепадна свједока, такођер студента. Испитује се млађи колега, који *зна да нешто не зна*.

Зна да нешто не зна, јер није могао научити све, јер све је немогуће научити, јер седмично оптерећење од преко 100 сати није одрживо у пракси. (14 сати рада дневно, укључујући суботе и недјеље, током цијелог семестра, није ефективно и ефикасно, осим што је незаконито и нехумано. Али хуманост је резервисана за класу привилегованих!)

Будући да *не зна све* што би по силабусу требао знати (ако има среће да има јасан силабус из кога је јасно шта уопште треба знати), студент улази у испитни собичак несигуран у себе, и позван да се поклати професору (богу, ономе који једини у том собичку *све зна*) признајући његову моћ. (Која није моћ знања, него незнања.) Тако се, на један дубоко одвратан начин, образовање у институцији испитног собичка претвара у дресуру. Студенти прилазе испитима као сфинги, стиснутих сфинктера. На цијени су снажљивост, шарм, дрскост, снисходљивост, послушност. Тако систем клонира сам себе, с мало наде да га се може промијенити; за реформу студија тешко да ће се скупити довољан број (п)овлаштених, а за побуну робова тешко да ће се скупити довољан број незаплашених. ●

Савремене методе уцјењивања студената

УЦБЕНИЦИ И ТЗВ. ИСПИТНИ МАТЕРИЈАЛИ

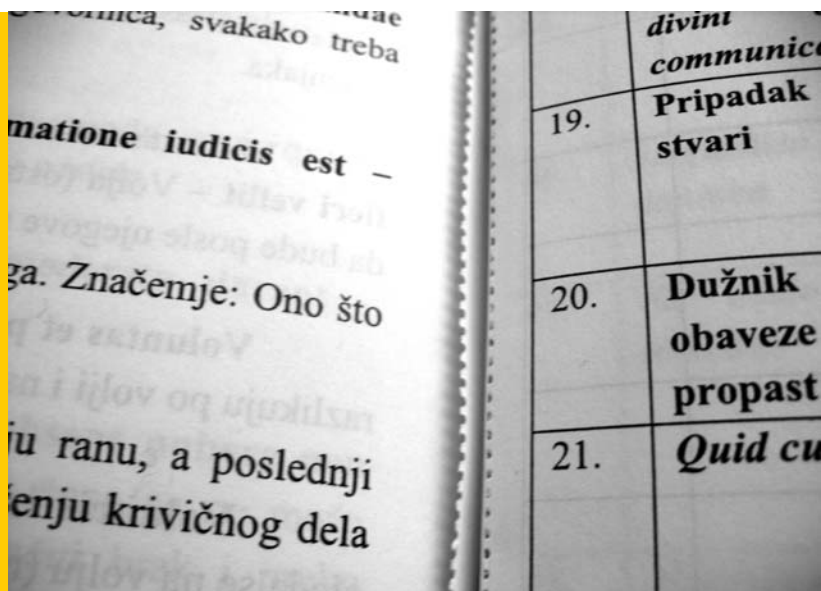
Енес Куртовић / Осман Зукић

Стиче се утисак да су важнија имена студената који купе одређени уцбеник од саме припреме испитне материје.

Посебну инвентивност у уцјењивању студената обавезом куповања професорских уцбеника показали су на Паневропском универзитету Апеирон из Бање Луке. Приручник за припрему испита из предмета *Римско право*, ауторице Марије Игњатовић (Издавач Паневропски универзитет “Апеирон”, Бања Лука, 2010), припремљен је на начин да је неколико задњих страница књиге могуће истргнути по за то предвиђеним перфорацијама на папиру. Уствари, ради се о пријеводима са латинског на б/х/с језик и обрнуто, што је један дио испита. Сваки студент који приступи испиту мора посједовати овај уцбеник, те на испиту истргнути један од листова из књиге и на њему уписивати рјешења.

Све су то економске зачкољице

У Сарајеву, пак, према свједочењу студената Економског факултета, професор Мехмед Јахић води евиденцију о кандидатима који посједују уцбеник *Финансијско рачуноводство*, чији је аутор, и који из тог уцбеника припремају испит. Студенти су испричали да је управо предметни професор записивао имена кандидата који су уцбеник доносили њему на потпис. Овакав пос-

Уцбеник из предмета Римско право

тупак је проблематичан јер води до закључка да поједини студенти, захваљујући одабиру уцбеника из којег ће припремати испит, имају посебан третман код предметног професора.

Плати, пиши, положи

Такођер, још један вид уцјењивања студената уочи испита проводи се на Филозофском факултету у Сарајеву, гдје је сваки студент приморан да приликом приступања испиту посједује испитни материјал (обичну дволистницу са печатом Филозофског факултета и “кошуљицу” на којој се исписују основни подаци о студенту – име и презиме, број индекса, одсјек итд.). Један испитни материјал се продаје у просторијама факултета и кошта 2 КМ, а до укупне цифре од годишње продаје таквих папира може се стићи врло једноставно – број студената пута број испита у једној академској години пута 2 КМ. (Напомена: Податак о броју студената на Филозофском факултету у Сарајеву је, из непознатих разлога, повјерљив. Тако су нам рекли у студентској служби.)

На крају се поставља питање: је ли важније да студент познаје материју или је важније из којег уцбеника припрема испит, односно – је ли важнији садржај који је на испитном материјалу или је важнији испитни материјал. ●

Tri poslijediplomske priče

NA BIROU NERADA

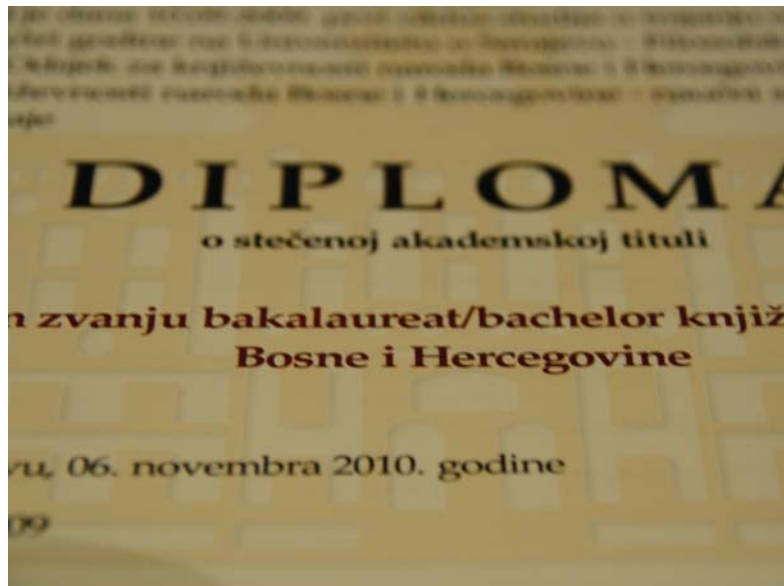

Foto: Osman Zukić

Alda Ljubunčić: Proces po Bolonji

Mogla je to biti dobra priča. Sa 24 godine stičem diplomu i zvanje *bachelor* i sva ponosna, kao i hiljade mojih supatnika, hrlim prema budućnosti, puna nade i očekivanja. Naravno, ta (do)diploma jeste samo prva stepenica na mom obrazovnom putu. U svoj toj zbrci upisivanja postdiplomskog studija dešava se čudo: svršnik koji je studirao po pravilima Bolonjskog procesa dobiva, sasvim neočekivano, posao u sarajevskoj osnovnoj školi – radi se o mijenjanju nastavnice na bolovanju, u trajanju od tri mjeseca. Radi se o čudu, iako imam određeno zvanje. No međutim, jesam li nastavnik ili profesor, moja diploma ne govori, a akademsko društvo ne uvažava treću opciju. Moje radne kolege i administrativni radnici još ni ne poznaju, a kamoli da priznaju zvanje *bacalaureata*.

Svoj rad obavljam sa mnogo entuzijazma i želje za afirmacijom, u nadi da dokažem da i mi sa “te tri godine” ipak možemo nešto ponuditi. Uvidjela sam da je sam naziv predmeta maternjeg jezika, *Bosanski/hrvatski/srpski jezik i književnost*, jako konfuzan za 12-godišnjake, jer im nije baš jasno ko treba da piše i govori kojom normom i pravopisom. Nakon mjesec dana rada, saznajem da, kao redovan student postdiplomskog studija, ne mogu biti regularno uposlena iz “jako kompliciranih” razloga: studenti ne mogu raditi, nemam radnu knjižicu, škola je prisiljena da me plaća iz svog budžeta itd. U tom trenutku za mene počinje Proces.

Pod velom tajni saznajem da moram napustiti to radno mjesto. Naime, na tu poziciju dolazi sigurna i provjerena osoba, sa završenom Pedagoškom akademijom, za koju postoji način plaćanja, i za koju je, kako govori jezik administracije, već “sve regulisano”. Mjesto nastavnika b/h/s jezika i književnosti ne mogu preuzeti studenti koji su završili istoimenu studijsku grupu po Bolonjskom procesu – tako mi je makar rečeno. Ipak, sekretarica škole će reći da je, prema dopisu Ministarstva, bolonjski studij u sarajevskom kantonu priznat kao 7. stepen (VSS), tako da formalnih ograničenja za moj rad nema. Također, kao student mogu biti plaćena iz budžeta Ministarstva na osnovu ugovora o djelu, a ne iz budžeta škole (što je navedeno kao jedan od razloga za “otkaz”). Moja zamjena dolazi dan ranije i bez ikakvog pojašnjenja uzima dnevnik i odlazi u razred na čas, uz komentar da “nemam diplomu”. Moja trogodišnja diploma ostaje konfuzna, a ja, kao student postdiplomskog studija, nemam pravo da se okušam u poslu, bez obzira na validan dokument.

Amel Uzunović: Rekoše, intervencija

Prvo zaposlenje nakon završenog studija bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti stekao sam u Medicinskoj školi u Zenici. Radio sam na određeno vrijeme, do povratka profesorice s porodiljskog bolovanja. Predavao sam dvanaest časova sedmično, po dva časa u šest odjeljenja.

Stalna izmjena profesora istog predmeta u mojim odjeljenjima je doprinijela slabijem vladanju materijom nego kod učenika kojima od prvog do četvrtog razreda predaju iste profesorice. I to ne zbog slabijeg kvaliteta predavača (naprimjer mene, ne bih to priznao, izvinite) ili učenika, nego naprosto zbog prekida kontinuiteta.

Naime, svaki put kad novi predavač dođe u učionicu, s njim dođu i nove metode, koje su se vrlo često razlikovale od načina rada koji su prakticirali prethodnici. Pritom su na gubitku i učenici i nastavnici: prvi, što ponovo moraju drukčije pristupati časovima, a drugi stoga što moraju napuštati posao taman kad upoznaju pojedinačno sve učenike i uspostave kakvu-takvu komunikaciju.

U toj školi bilo je jedno spavalačko odjeljenje: usnuli IV-3. Isticali su se ležernošću i nezainteresiranošću za sve što bi ih se trebalo ticati, te mladačkim humorom, kojim su ismijavali sve što je bilo vrijedno njihove pažnje.

Ipak, kada bismo u rijetkim momentima ozbiljno razgovarali o njihovim planovima za budućnost, o mogućnostima studiranja i sl., skoro uvijek sam dobijao isti odgovor – “na štelu”. Pitam, recimo: Kako ćeš se s tako slabim ocjenama upisati na fakultet? Na štelu. Kako ćeš polagati ispite? Na štelu. Kako ćeš se zaposliti? Na štelu. I tako redom. Šta god da pitaš, uvijek je isti odgovor: “Na štelu.” Oni su tada znali da su nepotizam i korupcija oteli mjesto svim mogućim kriterijima. Znali su da je ovo država u kojoj je osnovno pravilo, zakon, zakletva, egzistencija, moral, Bog i batina – riječ “Štela”. Imenica ženskog roda e-vrste, rekao bi nastavnik bosanskog jezika, ne bez gorčine. Kučka jedna gramatička! Objedinjujuća činjenica za sve nacije, naša zajednička vjera. Nijedan kohezioni faktor među različitim kulturama, narodima i nacijama u BiH nije jači. Što je još tužnije, naši roditelji, koji su odrasli u nekom drugom vremenu, praktički nas gone da se učlanjujemo u (određene!) političke partije, među ljude-zvijeri koji bi nas mogli i zaposliti samo ako dovoljno agitiramo/irgatujemo za njih. Tada to nisam znao, a sada znam, dok se uredno, svakog drugog mjeseca pojavljujem pred vratima biroa nerada da ovjerim svoj neradnički karton.

I, da ne zaboravim, naučio sam danas jednu novu riječ, kulturniji, otmjeniji sinonim riječi *štela* – intervencija.

Melisa Ismičić: Ko je lud da radi!

August, osoba A i osoba B se sreću na razgovoru za posao.

Skupa su studirale, u istom mjesecu diplomirale. Ipak, osoba A je jedan od najboljih studenata sa prosjekom 9,2, a osoba B je osrednji student s prosjekom 7,2.

Razgovor startaju s jednakim brojem bodova, komisija je zadovoljna i obje osobe dobijaju puni broj bodova. Odlučuje “korektivni faktor” (*Model kriterija*, Član 3 d) 3) i osoba A dobija posao, jer ima bolji prosjek, pa time i 0,3 boda više.

Osoba A je dobila posao: 5 časova, dakle nepunu normu od 27,77 %. Smiješno ili žalosno, ovisno o tome na koju nogu ustane: svaki dan se spremi, čeka autobus, ode na posao, održi jedan čas, čeka autobus i vrati se kući. Plaća jedva pokrije troškove, jer nema pravo na punu naknadu za prijevoz, nema pravo na punu naknadu za topli obrok i ima 27,77 % plaće.

Ponovo august, ponovo razgovor za posao, ponovo se sreću osoba A i osoba B.

Osoba A je imala Ugovor o radu na 344 dana, tj. 11 mjeseci i 9 dana i odrađivala je 5 časova nastave sedmično, svaki dan po jedan. Kada se to, u skladu sa zakonom (*Model kriterija*, Član 3, d) 2), preračuna u puno radno vrijeme, osoba A je radila 95,5288 dana. Budući da, u skladu sa zakonom (*Model kriterija*, Član 3, d) 1), dobija 0,15 bodova za *svaki navršeni mjesec rada*, osoba A je u 344 dana navršila 3 mjeseca rada: 3 mjeseca x 0,15 bodova = 0,45 bodova.

Osoba B je 12 mjeseci bila na evidenciji Zavoda za zapošljavanje i u skladu sa zakonom (*Model kriterija*, Član 3, c) 1)), za svaki navršeni mjesec čekanja na posao dobija 0,10 bodova. Osoba B je u 365 dana navršila 12 mjeseci nerada: 12 mjeseci x 0,10 bodova = 1,2 boda.

Ponovo su obje osobe imale jednak broj bodova na razgovoru, ali osoba B je imala 0,75 bodova prednosti za svoj nerad. Prosjek ocjena više nije uziman u razmatranje, jer je on **korektivni faktor** kada se radi o **jednakim uvjetima**. Uostalom, čak i da jeste, osoba A za prosjek dobija 0,30 bodova više od osobe B, dok osoba B ima 0,75 bodova prednosti za nerad, pa i dalje vodi sa 0,45 bodova više.

Nastavak slijedi... Naredne godine... Ili odmah, ako vam se nije mrsko pozabaviti simpatičnom matematikom! ●

Je l' mi živimo u nekoj idealnoj državi?

ZABOGA, NEMOJTE PISATI ZA ŠKOLEGIJUM, VAMA MOŽDA NE HALALE!

Melisa Ismičić

Prvi tekst koji sam pisala za *Školegijum*: *Zato je lakše dobiti tekst iz Splita nego od mene*, bio je reakcija na pitanje: *Zašto je lakše dobiti tekst iz Splita nego iz Sarajeva* iz devetog broja.

Tekst je objavljen anonimno i ni jedno ime niti naziv škole o kojoj se radi u njemu nisu pomenuti. Sve to stoga što je ideja bila identifikacija, tj. da ljudi tekst ne čitaju govoreći: *užas, šta se radi u ovoj školi*, nego da čitajući traže i svoju školu u nekoj od tačaka i preispituju koliko su blizu ili daleko; naravno, s druge strane, ideja je bila i da se ljudi o kojima je u tekstu zaista riječ prepoznaju i obrativši mi se glede teksta, priznaju njegovu istinitost.

I tako sedmica, pa druga, mjesec, dva, tri... ništa. Pomalo sam, razočarana, i sama zaboravila sve. A onda, jedan dan stižem u školu i vidim zbirni *Školegijum* na stolu u zbornici, a tekst *Zato je lakše dobiti tekst iz Splita nego od mene* na oglasnoj ploči, zaključanoj. Uzmem dnevnik i pođem na čas, kolega čita glasno stavku iz članka i pita me da li se to na njega odnosi, u prolazu mu namignem i nastavljam svojim putem. Već je zvonilo. Hodam prema učionici, doziva me direktorica i kaže da svratim do nje nakon časa.

Posjeta direktorici

Nakon časa idem do direktorice. Pita jesam li autorica članka. Kažem da je jasno: ako su oni prepoznali sebe i mene – jesam, a ako nisu – onda nisam. Kaže mi da nemam hrabrosti ni da priznam...

Foto: Almedin Zukić

Ne smeta mi takav stav, jer članak je takav da je nemoguće ne prepoznati se, pa riječi su im doslovno navedene... S direktoricom prolazim tačke članka koje ona bira (ne sve): razgovaramo, dokazujemo, preskačemo... drhtimo, obje, nije svejedno. Sugerira mi se i: *gdje ja to živim, u nekoj idealnoj državi, pod staklenim zvonom*. Na kraju me informira da kolege žele sastanak sa mnom, kažem da pristajem. Postavljam i ja pitanje: "Koji je moj interes? Zašto sam objavila članak? Šta dobijam?" Dobijam odgovor da mi samo može štetiti. Kažem da, kad je sve neistinito, napišu demant. Ali to ih *ne zanima*.

Naredni dan kolege ne odgovaraju na moj pozdrav u zbornici, neki čak ni kada im se direktno obratim. Kolega koji je rekao da potpisuje 50% članka, a da ga nije ni pročitao, isti dan dobija ukor direktorice. Neki mi sugeriraju da članak ima propusta, jer mnogo toga tu još nije rečeno. Neki pak tvrde da nisam na tom nivou: neko mi je napisao tekst...

Doznajem da je članak izvješten i na oglasnoj ploči područne škole, te da je popraćen komentarima da će svi ostati bez posla, da nisam normalna i još koješta.

Dvije sedmice i opet apsolutno ništa. Niko ni riječ. A onda pored oglasa na ploči dobijam i usmeni poziv za sjednicu Odjeljenjskog vijeća. Sjednica je na velikom odmoru. Pod tačkom razno, koja je već ušla u četvrti čas, jedina kolegica koja može vlasti-

Pitanje

ZAŠTO JE LAKŠE DOBITI TEKST IZ SPLITA NEGO IZ SARAJEVA

Prosvjetni ste radnik, Školegijum je namijenjen i Vama, ali niste odgovorili na naš poziv da se javite pišomom, pitanjem, kritikom, pričom iz škole... Zašto? Izaberite jedan od ponuđenih odgovora:

- Ne čitam ništa osim zadaćica
- Nemam vremena za gluposti
- Ne plaća se
- Neću da čučam mečku
- Pokornu glavu sabija ne sijede
- U štantano je sigurnost
- Ne upijam ruku koja me hrani
- Meni je dobro
- Ne da nam direktor
- U školi nemam vremena, a kući nemam kad
- Od pisanja se ne živi

Školegijum prvo polugodište

Odgovor

ZATO JE LAKŠE DOBITI TEKST IZ SPLITA NEGO OD MENE

U 9. broju postavili smo pitanje: Zašto je lakše dobiti tekst iz Splita nego iz Sarajeva? Profesorica zaposlena na određeno vrijeme u jednoj od bh. osnovnih škola odgovara. Postojeći autorčin zahtjev, tekst je nepotpisan – ali su ime i prezime te adresa stanovanja poznati redakciji.

Pročitala sam sve brojeve Školegijuma, ali se stalno vraćam na četvrti broj i pitanje Zašto je lakše dobiti tekst iz Splita nego iz Sarajeva? Kao nepopravljivu idealisticu i otkora prosvjetnu radnicu ustinu me oduševljava vaša ideja; postujem vašu akciju, shvatam frustraciju, pa već i ogorčenost; jako cijenim vaš trud. Shvatam i vaše razočarenje jer mi ostali šutimo i ne javljamo vam se. Prvo ste pozivali na saradnju, a sada nastojite isprovocirati reakciju... i ništa. Da, lakše je dobiti tekst iz Splita nego od mene, a evo i zašto:

Ovdje ne dolaze ni Super Oglasi, nit imamo internet

1. U selo, u kojem živim i radim, ne dolazi nijedan broj novina u kojem ovaj dvostrak izlazi. Nemamo mi ništa ni kupiti ni prodati da bismo kupovali Super Oglase.
2. Internet ne koristimo, a i teško vas je pronaći – u mojoj školi niko ni ne zna za Školegijum.

Foto: A.R.

3. I da zna, nikome ne bi rekao – jer ovdje svako vodi svoju brigu; uz parolu: Kud svi, tu i mali Maja!
4. Postuju to i roditelji, pa niko ne postavlja glupu pitanja.
5. Zakon kaže da je zabranjeno djelovanje političkih stranaka u školama, ali svi ovdje znaju da stranke sve diktiraju. Svi znaju i koje, jer radim u onom fenomenu *dvije škole pod jednim krovom!* Naravno, ovdje ni to ne funkcionira: dvije su škole i dva su krova, pa su i dvije zbornice, dvije sekretarice, dva domara, dva podvornika, dva puta po dvije čistačice, a onda dva parkinga, dvije sendvičare, a ovih dana i dvije stizanje!
7. Radna mjesta, mjesta u odborima i sindikatu su izdiktirana unaprijed. Neka radna mjesta se zaborave pomenuti u konkursu, pobeka se i broj časova, ne stigne se otkazati obaveštaj u sjednici, a da ne spominjem koliko kasne izvještaji sa sjednica.
8. Ipak, svi su ovdje multitalent: predaju sve, mijenjaju sve.
9. Nastavniku se ovdje može desiti da ga uopće ne prime po konkursu, ali da odjednom ima i razredništvo i sedam časova preko norme; može mu se desiti da niko osim njega ne konkurira, ali da ipak posao ne dobije; može se desiti i da ga na putu pitaju bi li radio u školi...

10. U ovoj školi Godišnji plan rada nije usvojen! Ne postoje stručni aktivni. Sekcija gotovo da nema.

Knjiga 1001 noć nimalo ne liči na seriju

11. Ovdje nema generalne probe prije priredbi, pa se ponavljaju recitacije i igraokazi, voditelji na primedbi dozna da je voditelj, a mikrofon uporno preskače.
12. *Sčezanja* je glavna tema razgovora u zbornici i u učionici, knjiga *1001 noć* je najčitanija, ali je *glup* jer nema Onura i ništa nije kako treba.
13. Selam je ovdje školski, a ne islamski pozdrav.
14. Altruizam je nepoznat termin, pa nisi dobar ni kad o svom trošku i vremenu ofarbaš svojim učeničima klape.
15. Treba šutjeti! Treba pisati po tabli i kad je ona na podu. Treba okačiti jaknu o vještalicu iako su sve kuke popucale.
16. Učenici nemaju na raspolaganju pravopis, gramatiku, rječnik, enciklopediju, nekako se da nastaviti.
17. Udžbenici se godinama javno nabavljaju pod sumnjivim okolnostima, lakoder.
18. Ali meni je dobro. Uh, kako je moglo biti! Nakon 40-ak konkursa, 20-ak razgovora, ovdje imam cijelih pet časova. Dobro i to izrukoh, jer kad prvi put pomenuh žalbu, odjeknuše riječi: "Pa ti još ni ugovor nisi potpisala!" A na žalbe ne odgovaraju nikad.

Nepisano pravilo je zakon

19. I moj predstavnik u školskom odboru zaštitni zastupati me na sjednici, iako sam mu tri puta sve objasnila.
20. Ali bolje je šutjeti; do naredne godine isti fakultet završavaju još dvije djevojke iz mog sela; jedna je politički podobna, druga ima članove porodice koji su dugogodišnji radnici škole. K tomu još da prosiš, moj bližnji su u nekoj drugoj stranci i nema veze što ja nisam, ovdje je nepozitam pravilo bez izuzetka.
21. Ah da, postoji ovdje još jedno pravilo bez izuzetka: *nove se nepisano pravilo*. Ono služi za slučajeva kad li još uvijek nastoje kulturno objasniti da iako si zakomski u pravu od toga nema ništa i da se makneš, inače...

tim primjerom brani multinacionalnost ovog kolektiva traži, u ime kolektiva, navodno, objašnjenje za neke stvari, ne za sve. Neke kolege dopunjavaju njeno izlaganje i suosjećajno mi *halale* članak jer znaju *šta mene boli*, ali da *meni mora biti jasno da je politika u svemu pa i obrazovanju*. Kažem kolegi da tom izjavom krši zakon, na šta me on pita: "Koji to zakon?" Kažem mu da je to onaj zakon koji kaže da je u školama zabranjeno djelovanje političkih stranaka i njihovih podmladaka (neću o tome koliko je to licemjerno: kada zakon donesu, a onda ga svi redom krše i još kao i ne znaju za njega) i da nije u redu od kolega što ne reaguju. Kolegama, ipak, bez rasprave kažem da ću ja o postavljenim mi pitanjima govoriti na Nastavničkom vijeću.

Dolazim kući, zovem Ministarstvo i Prosvjetno-pedagoški zavod, tražim inspektora, nadzornika, ma bilo koga ko bi kao neutralna strana bio na sjednici Nastavničkog vijeća. Trebam nekoga pred kim mi se ne smije kao argument iznijeti *da se i u drugim školama krši zakon ili da se to tako godinama radi ili da je to politika, a ona je u svemu*. Nazovem, objasnim situaciju... Pogadate! Da, niko nije nadležan. Pitam: "Kada postajete nadležni?" Odgovara

mi: "Kada neko sumnja da se krši zakon." Nasmičem se, zahvalim, poklopim... Idem dalje. Nadzornica bi *rado došla ako joj odobri direktorica*. Direktorica, naravno, neće ni da čuje.

Na sjednici Nastavničkog vijeća neke kolege prije tačke razno *žure*, neke kada sam počela govoriti *imaju previše radnog iskustva da bi to slušale*. Kažem: "Da neću govoriti istinu ne bih imala hrabrosti stati pred vas, najmlađa i najneiskusnija. I uz dužno poštovanje prema svima, molim vas da i vi kažete hoćete li govoriti istinu." Svi potvrđuju. Pitam: "Ima li ovdje iko da je dobio posao na štelu?" Niko se ne javlja. "Okrenite se, kolege, oko sebe (neki su pognuli glave, neki se osmjehuju, podsmijavaju, neki su preozbiljni), pogledajte svoje kolege za koje znate da su tu putem intervencija, pogledajte da su upravo dokazali *zdravlje ove sredine u koju se neki zaklinju*". Kažem da ću krenuti redom tačku po tačku članka, odgovaraju mi da nemamo vremena, da ja odgovorim na ono što su me kolege pitale. Kažem da sam ih saslušala, pa neka i oni saslušaju mene.

Govore u isti glas

Neću lagati i reći da mi je bilo svejedno. Nije! Nije jednostavno okrenuti se prema kolegama i govoriti im o nečemu što znam da niko neće javno i potpuno podržati. Iskreno, tresem se i iznutra i izvana, glas mi drhti, ali govorim, tačku po tačku... Čujem reakcije, žamor na svaku novu tezu, neki bi odmah reagovali, prekidaju, odmahuju glavom, rukom, smiju se, prevrću očima, cikću...

U nekoliko navrata situacija je takva da svi govore u isti glas, da je potrebno smirivanje, da je po nekoliko nestrpljivih ruku u potrazi za pravom da nešto kažu. Pažljivo se bira redoslijed, pouzdano znam da postoji dogovor, nekoliko ih pokušava podržati nešto od onog što sam rekla, znam da to ne rade iz pravih razloga, pa ne marim.

Postavljam najbanalnije pitanje: **"Ako sve ovo nije istina, odakle vama ideja da sam ja autorica ovog članka i da se radi o ovoj školi i nama?"**

Dobijam odgovor da je *samo jedna ovakva škola u kantonu* (ne dobijam odgovor na pitanje šta je *ovakva* niti na sugestiju da *Školegijum* nije *kantonalni časopis*), ali i drugi *da sam priznala*.

Pitam, zadnju stvar: **"Zašto kolegu koji je javno propagirao kršenje zakona na Odjeljenkom vije-**

ću niko nije upozorio?" Nema odgovora, ali kolega burno ustaje i povišenim tonom kaže: "Ma šta ti hoćeš, pa i ti si u stranci, pa i vi..." Žamor, ne čujem ga i ne razumijem šta govori, ustanem i ja, kažem da tako neću razgovarati, napuštam sjednicu. Izlazi i nekolicina kolega, ostali su nastavili još 20-ak minuta, nikad nikog nisam pitala o čemu je bilo riječi.

Nakon sjednice devet kolega/ica su mi direktno ili indirektno izrazili podršku i saglasnost bar sa dijelom mojih stavova. Ipak, niko se nikad nije usudio upustiti u razgovor o tome.

Da, znam da ja ne mogu sama mijenjati stvari ovdje, ali nas deset bi moglo jako mnogo.

Nakon sjednice:

1. želim organizirati okrugli stol da polemiziramo o tome – nije mi dozvoljeno
2. tražim samo prostor za isti – nije mi dozvoljeno
3. želim dovesti ljude iz *Školegijuma* – nije mi dozvoljeno
4. predlažem povezivanje lokalne zajednice u školski projekat kojim se garantuje efikasnost – nije mi dozvoljeno
5. učenici me zovu na razredno fotografisanje – nije mi dozvoljeno
6. učenici me zovu na ekskurziju – nije mi dozvoljeno

Od tada sam odslušala niz predavanja komšija, rođaka, prijatelja, kolega i onih, najvažnijih, koji nisu ništa od toga, da se svako bori za sebe i da je to realno i opravdano i da sam glupa ako mislim drugačije... Razmišljala sam: možda mene moje radne kolege uče važnu životnu lekciju, možda im trebam biti zahvalna, možda zaista cijeli svijet funkcioniše tako i ja treba da se prilagodim... Možda su to moje mlade radne kolege naučile na vrijeme, a ja tek učim...

Uglavnom, ljudi, pišem vam iz ličnog iskustva: nemojte pisati tekstove za *Školegijum*. Neću ni ja!

Od danas sam još jedna profesorica koja će ovo ljeto (a možda i duže) raditi u kladionici. Pitaju me je li to nisko. Nasmijem im se. Komentiraju, onda, *sa bit će bolje*—osmijehom, da je takvo stanje u državi, dok u sebi misle *jaaadnica* i pomalo se smiješe. Ne zamjerim, takvi smo.

Da, dragi moji, ovo ljeto radim u kladionici i počinem se baviti trgovinom: ne znam još samo hoću li kupovati ili se prodavati. Razmislit ću o tome sutra dok po stoti puta kucam keca na Bosnu! ●

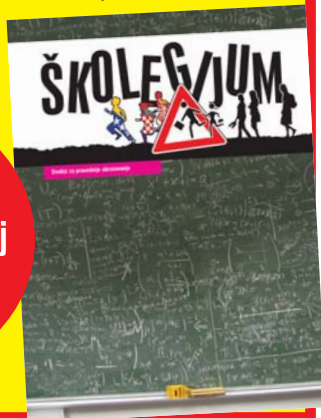
Nastavnici, roditelji, đaci!

Izašao je iz štampe magazin *Školegijum*, na **132 stranice**, sa izabranim tekstovima iz prvog polugodišta. Na adrese svake od preko **800 škola** poslana su besplatna

4 primjerka. Zatražite vaš.

Pročitajte, pišite, reagujte.

Pišite nam ako želite svoj primjerak

Vjerovali ili ne

KO TE BE REFORM OM, TILNJEGA PITANJE M

Najzad su studenti Univerziteta u Sarajevu postavili pitanja o neregularnostima na njihovim fakultetima

Zašto se studenti arapskog jezika žale na nepostojanje konverzacije na arapskom jeziku, a istovremeno su predavanja stranog lektora najnepopularnija i najneposjećenija?

Student arapskog jezika

Zašto u diplomi piše da je slušana nastava na bosanskom jeziku, iako su svi predmeti slušani na engleskom?

Student anglistike

Zašto se na Katedri za historiju umjetnosti Filozofskog fakulteta u Sarajevu ne izučava savremena islamska umjetnost?

Studentica historije umjetnosti

Zašto na fakultetu nema prostorija za crtanje?

Studentica arhitekture

Zašto nema predmeta Prve pomoći, jer to su osnove medicine?

Student medicine

Zašto ne zamijene stolice u amfiteatru, tako da svi studenti mogu slušati predavanja?

Student prava

Ako nas na fakultetu uče da su Antun Branko Šimić, Miloš Crnjanski i Hamza Humo po svojoj poetici pjesnici ekspresionizma, zašto ih onda izučavamo kao hrvatskog, srpskog, odnosno bošnjačkog pjesnika?

Student književnosti

Zašto nemamo zgradu fakulteta, nego nastavu moramo slušati u učionicama Medicinskog i Prirodno-matematičkog fakulteta?

Studentica farmacije

Zašto ne mogu dobiti posao sa diplomom baccalaureata?

Studentica ekonomskog fakulteta

NAPOMENA:

Da šutnja o problemima nije uvijek osnovna karakteristika studenata Univerziteta u Sarajevu pokazuje upitnik koji smo proveli u Studentskom domu Nedžarići, gdje su studenti imali priliku da u formi pitanja iznesu jedan od problema s kojima se susreću tokom studija. Nadajmo se da je pitanje prvi korak na putu do rješenja problema, iako studenti i dalje žele ostati anonimni kada treba progovoriti o neregularnostima u obrazovanju. ●

Izoštrite percepciju, uočite konekciju

www.škola.(tru.)ba

Školegijum vam donosi novo otkriće

Prvi pogled na ovaj kalendar, s web lokacijom na portalu škola.ba, nije spektakularan; kalendar k'o kalendar, isparcelisan u kockice obilježene odgovarajućim brojem i danom u sedmici, sa neizbježnom crveno oivičenom kockicom koja obilježava trenutni datum. Ukoliko detaljnije pregledate stranicu, vidjećete, iznad kalendarske parcele,

sitnim slovima označenu funkciju kalendara; to svakako nije onaj obični kuhinjski, već "Kalendar događaja u osnovnim i srednjim školama KS". Kako događaj podrazumijeva određeno dešavanje (u ovom slučaju – školsko), pogledat ćemo ponovo, jer je svaka kockica potpuno prazna. Možda je došlo do zabune, reći ćete sebi, i pregledati i prošle mje-

sece, a ako se usuđujete zaviriti i u budućnost školskih dešavanja – svaka je parcela otužno jednaka onoj prošloj: majska decembarskoj, decembarska martovskoj itd. Zaista, nakon 2010. godine, tekuća godina je obratna pustopoljina, sudeći po zabilježenom. *Današnji školarci su baš zaokupljeni obavezama, kad nemaju vremena za planiranje "doga-*

đaja", a izgleda da je ista stvar i sa nastavnicima, mogli biste zaključiti i rezignirano napustiti stranicu, ili izoštravati svoju percepciju uočavanjem razlika na stranicama mjeseci. ●

Kalendar događaja u osnovnim i srednjim školama KS

September	October 2010	November				
Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat
26	27	28	29	30	1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Kalendar događaja u osnovnim i srednjim školama KS

March	April 2011	May				
Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat
27	28	29	30	1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

IZVAN PROCE SA

124 ČITATE LI TABULARAZOIDE? + **126** BOŽE, KOJA
JESI... + **127** RAZMNOŽAVANJE LJUDI +
128 REKLAMACIJA NA AKLAMACIJU

Šta se čita?

ČITATE LI TABULARAZOIDE?

Nenad Veličković

Zašto golih guzica ima svugdje osim u crkvi i školi?

Zašto u našem obrazovanju ne postoji ništa što bi se zvalo – priručnik (udžbenik, čitanka, vodič...) za roditelje? Zašto roditelji, na početku školske godine, ne bi dobili svoj udžbenik, sa svim potrebnim obavještenjima, uputstvima, informacijama, savjetima?

Zašto ne bi imali svoju knjigu, svake godine novu, u kojoj bi od psihologa, pedagoga i stručnjaka za predmetne oblasti saznali šta se od njihove djece očekuje da postignu, kako i u kom smjeru da se razvijaju, gdje će im i kakva pomoć možda biti potrebna?

Zašto ne bi imali na jednom mjestu sakupljene i dostupne sadržaje koji će im jasno predočiti šta su njihova prava, obaveze i **MOGUĆNOSTI!** u obrazovnom sistemu njihove države?

Zato što je za takvu knjigu malo ko zainteresovan – čini se da je odgovor bliži istini od svih drugih mogućih. Roditelji uglavnom malo čitaju, i uglavnom ne udžbenike svoje djece. Jer kad bi čitali i radili ono što se tiče njihove djece, časopisi sa trač-rubrikama oporezivali bi se i tretirali kao pornografija.

Središte njihovog života zaista bi postala sredina u kojoj žive i podižu djecu, a ne crne hronike i trač-rubrike jeftinih tabloida.

Foto: Omnibus

Da postoji udžbenik za roditelje 6. razreda, u njemu bi jedna lekcija mogla biti posvećena ovom isječku iz hrvatske novine *24 sata*. Iz kojeg saznajemo da je glumica Barbara Vicković trudna sa suprugom kod kojeg živi odnedavno, nakon što su se tajno vjenčali (a to je otkrila *Glorija!*) u crkvi Majke Božije Sljemenske. Barbara, međutim, ne želi otkriti ime supruga, koji je od nje stariji i dobro se slaže s njenim 12-godišnjim sinom iz prvog braka. Uz tekst koji potpisuje Andrej Kreutz priložena je i slika Barbarine pozadine s Barbarom u pozadini. *24 sata* su novine koje čita više od 1.000.000 dnevno. Teško je zamisliti da ih neće vidjeti i u školi 12-godišnjeg dječaka. I nije teško zamisliti kroz koju vrstu pogleda i dobacivanja će dječak morati proći. ("Kako se ti i tata *slazete*? Je li mama i u trudnoći lijepa ka na slici? Možeš li mi posuditi *Playboy* sa tvojom mamom?") ●

U NEPOSTOJEĆEM udžbeniku za roditelje ovaj isječak poslužio bi za raspravu o nekoliko bitnih stvari:

1. O pravima djeteta. Tko je ovdje ugrozio dječakova prava na privatnost, majka koja se skinula ili tzv. tabloid? Šta je za vas veća vijest: da je predsjednik podrignuo na domjenku, ili da troje djece iz razreda vašeg djeteta ne ide na ekskurziju zato što nema dovoljno novaca.

2. O seksualnosti: zašto golih guzica ima svugdje osim u crkvi i školi? Šta je po pitanju guzice zajedničko crkvi i školi? Koje knjige, koje časopise, koje emisije, koje predstave, koje filmove, koje sajto-

ve i koja predavanja na temu seksualnosti ste kao roditelj odgledali, otčitali i promislili zajedno s vašom djecom?

3. O medijima koji preuzimaju odgojnu ulogu. Na šta vas asocira riječ *proces*: na Gotovinu ili na Kafku? Da li se mirite s tim da vaše dijete odgaja Andrej Kreutz?

4. Šta i zašto čitate? Da mislite ili da ne mislite? O čemu?

Ginolingvistika

BOŽE, KOJA JESI...

Jasmina Bajramović

Da li su nastojanja mladih sarajevskih lingvistika (i lingvista) da se (u skladu sa zakonom) oba roda ravnopravno koriste u govoru i pisanju – ispravljanje krive Drine?

Radila je kao urednik izdavačke kuće. Predavala je kao profesor u srednjoj školi.

Navedene su rečenice tipični primjeri generičnosti muškog roda (muški rod ima potencijal da izražava ženski rod, kako se navodi u gramatikama maternjeg jezika). Međutim, šta uraditi sa zahtjevom za primjenu zakona o ravnopravnosti spolova i u jeziku? Da li je moguće promijeniti ustaljeni način razmišljanja, razbiti zadati koncept primjene rodova u jeziku – pismenoj ili usmenoj formi – (ili jednog roda, kako je do sada bio slučaj) a istovremeno nositi se sa zahtjevom jezične ekonomičnosti, koji se primarno fokusira na informaciju kao takvu, a ne na način njenog prezentiranja?

Norma nije samo gramatička

Da jezična ekonomičnost i rodno (gender) senzitivni jezik ne idu zajedno, potvrdila nam je i Sandra Zlotrg, članica Udruženja za jezik i kulturu *Linguisti* u Sarajevu, koje organizacijom radionica za lektore i lektorice ukazuje na nepoštivanje Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH u medijima, udžbenicima i pravnim dokumentima.

U udžbenicima često dolazi do nedosljednosti u primjeni istog pravila; navedeno se može promijeniti obukom lektorskog kadra, što u Udruženju i

školegijum drugo polugodište 2010/11.

Jasmina Musabegović (1941.)

Savremena bosanskohercegovačka spisateljica rođena 1941. u Bogošću. Dječinstvo provela u Mostaru. Gimnaziju i studij južnoslovenskih književnosti i francuskog jezika završila u Sarajevu. Provela izvišno vrijeme na studijskom boravku u Parizu. Radi kao urednik izdanja svjetske književnosti u izdavačkoj kući "Svjetlost". Jasmina Musabegović je književni ugled stekla kao romansijer i autor vrijednih književno-kritičkih radova. U fokusu interesa njenih romana je današnja Bosnjackinja sa nepredvidivim "skretnicama" povijesti i stvarnim prijedlozima za živote i sudbinu pojedina kolektiva.

Dara Sekulić (1931.)

Srpska pjesnikinja porijeklom iz Hrvatske (rođena u rodnom mjestu Lukiću). Najveći je dio života – od 1953. do 1992. – provela u Sarajevu. Završila Višu školu za socijalni rad. Bila urednica Malih novina. Dobitnik brojnih književnih društvenih priznanja. Teme njenog pjesništva su patrički bol i strepnja, ali i volja da se sudbina nekako primi i podnese. Drijantirana je monozanrovska; osim poezije, ne okuša se u drugim književnim vrstama.

Mela, pjesma jedna je od rijetkih Sekulićinih pjesama u kojoj ona autoreferira na vlastito stvaranje, ne toliko na postupak koliko na poriv i smisao pjesničkog čina. U izborima iz njenog pjesništva uvijek se nalazi na početku knjige, kao neka vrsta prologa. Antologijska pjesma *Ave Marija* svojim je motivom, tonom i emocionalnim sadržajem reprezentativna unutar cjeline pjesnikinjinog opusa.

Od poetskih vršnjaka Sarajevskih mozaika su najdalje otišli Dara Sekulić i Vikimiri Lukić. Lukić je Lukić, po vokaciji, prozaik; Sekulićeva se iskazala jedino u poeziji. DARA SEKULIĆ počela je kao i većina ovdašnjih poslijeratnih pjesnika, ličnom ispoviješću, s početkom koja je svoje osnovno uporište nalazila u čisto psihičkim preokupacijama pjesnikinje i u preokupacijama lokalnog literarnog kretanja njenog doba. I, mada je od ispovijednih skica, iza kojih se, tu i tamo, znao osjetiti neki žar, evoluirala do lirike sažetije i sublimnije, osnovna opsesija nekim, samo njoj razumljivim, poetskim neiskristaliziranim bolom ostaje glavna prepreka snažnijem lirskom izrazu kojeg bi ona, možda, mogla doseći, a kojem je dala naslutiti u simboličkoj distanci svoje uspjele pjesme *Ave Marija*. Po tom gl

Marina Katnić-Bakaršić (1960.)

Marina Katnić-Bakaršić je istaknuta bosanskohercegovačka lingvist. Rođena u Sarajevu. Profesor je stilistike na Filozofskom fakultetu. Autor je brojnih stručnih i znanstvenih radova iz oblasti stilistike, retorike i sintakse. Bavi se i prevodila beletristike sa ruskog jezika.

Nedosljednost sastavljača čitanki (Čitanka za treći razred gimnazije, sastavio: Vedad Spahić; urednica: Dinka Juričić, Sarajevo Publishing, 2003)

čine. Međutim, na taj se način mijenja samo ono što je na papiru; kako u obrazovnom procesu, odnosno samoj nastavi, usvojiti ista pravila i omogućiti izbor onima koji izbor žele – još uvijek nije konkretizirano. Zlotrg je istaknula da se drugi dio projekta bavi praktičnim smjernicama primjene prakse u školi, ali su, ipak, fokusirani na jednu stranu medalje – udžbeničku jezičku politiku. Kako se izboriti s problemom kreiranja jezičke politike, odnosno jezičkim autoritetima koji propisuju/prepisuju gramatička pravila, dalje ih prenose na studentski kadar čiji će jedan dio, kad-tad, ući u nastavni proces, pa i sami ista pravila prenositi svojim učenicima, a bogme i učenicima – nije jasno definirano.

Učenik ili učenica?

"Prije izvjesnog vremena na volontiranje dolazilo je i par učenica, koje su se potpisivale kao 'učenici'. Na pitanje zašto koriste oblik za muški rod, iako postoji oblik za ženski, odgovarale su da ne znaju zašto. Od jezične ekonomije važnije je razmišljanje o samom problemu, kao i kreativnost u jezičnom izrazu", rekla je Zlotrg.

Promjena riječi same je ipak mnogo lakša od promjene svijesti, dok promjena svijesti mora biti trajna, a ne samo rezultat forsirane političke korektnosti. U samom nastavnom procesu suočavanje sa zahtjevima za rodnom korektnošću će biti jednako težak izazov za one koji predaju kao i za one koji usvajaju znanje. ●

Секс у уџбеницима

РАЗМНОЖАВАЊЕ ЉУДИ

Енес Куртовић

Фото: Енес Куртовић

Поређењем двају уџбеника биологије за осми разред у текстовима који обрађују наставну јединицу “Онтогенетски развој човјека” видимо различит приступ сексуалној тематици.

У уводном дијелу, аутори оба уџбеника констатирају да је развој човјека сложен процес и да се за његово разумијевање морамо вратити на почетак. Али, гдје је почетак и како нам је представљен?

У уџбенику аутора Едхема Хасковића (Сарајево Публицсинг, 2003), почетак се описује са “При сполном односу мушкарца и жене сјемена текућина излије се у родницу жене.” Наставља се описом оплодне јајне ћелије сперматозоидом. Очит примјер чисто биолошког приступа “проблему”.

У уџбенику групе аутора (Звонко Корене, Рифат Хаџиселимовић, Есад Маслић, Свјетлост, 2006), развој човјека почиње зачећем. “Да би дошло до зачећа нужен је сполни однос између мушкарца и жене. Тај однос има код људи, осим биолошког аспекта, низ других важних карактеристика. Сполни однос (сполно опћење, сношај, коитус) је спајање мушкарца и жене сполним органима, након претходне психичке и физичке припреме. Самом сношају претходи укрупњавање мушког сполног уда (ерекција). Сношај

је праћен осјећајем сполне насладе (страсти) који кулминира у оргазму – завршном сладострашћу. У оргазму мушкарац избацује сјемену текућину. Током сношаја, оба партнера вољним радњама (загрљаји, пољусци, додиривање ерогенних зона – груди, сполни органи и др.) врше припреме за сам сношај који траје неколико минута.(1) Врло важне функције сполног односа су узајамно допуњавање два људска бића, исказана као дубоки осјећај међусобног припадања и љубави. Тај однос за њих представља радостан доживљај испуњен срећом. Оба партнера осјећају дубоку међусобну повезаност. Сполност код људи није пуко размножавање, већ нарочити начин међусобног везивања партнера.” У овом случају, аутори су се барем потрудили да краћим описом објасне сполни однос не само као биолошки чин већ као дубљи психофизички однос сексуалних партнера. У поређењу с првим уџбеником, овај има бољи приступ, поготово ако имамо на уму чињеницу да су наведени цитати све што ће ученици осмог разреда о сексу наћи у својим уџбеницима. ●

(1) Током сношаја партнери врше припреме за сам сношај?! (оп. уредника)

školegijum drugo polugodište 2010/11.

Pitanje za anketu

REKLAMACIJA NA AKLAMACIJU

Marko Ban

Foto: Huýnh Công Úta

Fotografija kao jedan segment medijske kulture zaslužuje svoj prostor u obrazovanju. Da, ali koja fotografija?

Zamislite da ste nastavnik; izvuku pred vas ovu sliku, i pitaju: ima li joj mjesta u čitanci za osmi razred?

Vi ne odgovorite odmah, jer znate gdje živite, čitali ste *Most na Žepi*, znate za devizu u ćutanju je sigurnost, ne letite pred rudu, što biste vi bili pametniji od mudraca koji je rekao da se uvijek kajao zbog onoga što je rekao, nikad zbog onoga što je prečutao?

(U svakoj anketi treba prvo znati, ko pita i zašto i ko će da plati.)

Slika kao slika je zanimljiva, malo mutna osim što je siva. Djeca na takvu neće obratiti pažnju, i što se njih tiče svejedno je; čitanka može i sa slikom i bez nje.

Međutim, djeca nisu važna, čitanke se ionako ne prave da usrećuju djecu.

Djeca su osim toga maloljetna, u njihovo ime odlučuju roditelji, i stoput je važnije dobiti njihovu podršku i saglasnost.

Zamislite sada da ste roditelj: šta ste *prvo* vidjeli na slici – da je djevojčica gola ili da djevojčica plače? Jeste li prvo pomislili da golotinji nije mjesto u čitankama, ili ste pomislili da napalmu nije mjesto u vijetnamskim selima?

Naravno, za ovo drugo trebali biste biti obrazovan roditelj, i znati kada je fotografija nastala, i kako je doprinijela tome da se rat u Vijetnamu završi.

Međutim, zakon ne razlikuje obrazovane roditelje od neobrazovanih. I jednima i drugima daje ista prava da zastupaju djecu u školi. Hoće li se slika naći u čitanci ne zavisi, najzad, od argumenata obrazovanih, nego od glasnosti neobrazovanih.

Oni nadglasavanjem odlučuju hoće li škola biti rasadnik znanja ili predrasuda.

Praktično, nadglasavanjem se može iz škole izbaci ne samo golotinja užasute djevojčice na fotografiji Huýnh Công Úta nego i Darwinova teorija evolucije, ili Njutnov zakon gravitacije, Kopernikova tvrdnja da je Zemlja okrugla.

Ko je za da je Zemlja ravna ploča, neka digne ruku... ●

ŠKOLEGIJUM 2

Poštovani čitaoci (nastavnici, roditelji, članovi uprave, prosvjetni savjetnici, inspektori, ministri...!)

Pred vama je izbor tekstova koji su objavljeni u dvolistu Školegijum, na duplerici časopisa Superoglasi, tokom 18 sedmica, utorkom, od početka februara do sredine juna 2011.*

U prvom broju objavljen je program Redakcije:

“Školegijum, dvolist za pravednije obrazovanje, pokrenut je s namjerom da se obrati s tako neočekivanog mjesta u namjeri da otvori prostor za dijalog o boljem školstvu. Postojeće je loše, korumpirano i pretvoreno u zloćudno sredstvo nacionalističke indoktrinacije. To ne vidi samo onaj ko to ne želi vidjeti.

S iskustvom nastavnika, roditelja, đaka, novinara, naučnika i građanina Bosne i Hercegovine namjeravamo pisati o temama vezanim za obrazovanje: o zakonima, diskriminaciji, neprohodnosti, o pozitivnim primjerima, o dobroj i lošoj praksi, o kolegama za uzor, ali i onima za sramotu, o stručnim ispitima, o udžbenicima i biznisu, o djeci taocima. Nećemo voditi računa o nacionalnoj korektnosti, ma šta to bilo. Napadaćemo pojave, ne ljude, tražiti odgovornost a ne senzaciju, pisati kratko, s jasnim pitanjem na početku i s jasnim odgovorom ili stavom na kraju, kritikovati ne zbog zabave nego zbog promjene. Potrebno je više svjesnih šta je u školstvu loše, zašto je loše i koliko je loše, šta može bolje, kako može bolje i zašto treba bolje. Pisaćemo poštujući jezik a ne norme. Okupljajući tekstove u korice ovog magazina želimo omogućiti svim sadašnjim i budućim sagovornicima da nadoknade propušteno, i da se pozvani iznesenim činjenicama i stavovima uključe u uvijek korisnu i dobrodošlu raspravu o školstvu i obrazovanju.” ●

* Manji broj tekstova je neznatno izmijenjen (zbog promjene formata stranice i prilagođavanja magazinskog konceptu). Nastojalo se da izmjene ne promijene smisao i ton ranije objavljenih tekstova. Tekst *Poglupi po naređenju* preuzet je iz 8. broja časopisa (*Sic!*).

Redakcija: **Namir Ibrahimović**, profesor književnosti, nastavnik i voditelj nastavnog procesa u OŠ *Safvet beg-Bašagić*. **Enes Kurtović**, diplomirani inženjer agronomije, radi u udruženju *Terra Sana* u Sanskom Mostu, autor tri zbirke poezije, blogger (sektorg.blogger.ba). **Jasmina Bajramović**, studentica književnosti na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Osman Zukić**, student književnosti na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Asim Đelilović**, docent na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, grafički urednik. **Srđan Arkoš**, profesor književnosti u penziji, lektor. **Boriša Gavrilović**, inženjer mašinstva, tehnički urednik. **Nenad Veličković**, književnik, docent na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, autor projekta i odgovorni urednik.

Saradnici: **Nedin Alić**, student b/h/s jezika i književnosti u Sarajevu. **Marko Ban**, redakcijski pseudonim. **Zulfik Đogić**, nastavnik b/h/s jezika i književnosti u OŠ *Lukavac*, Lukavac. **Sanjin Fazlić**, akademski grafičar, radi u JPBH Pošta Sarajevo, dobitnik više domaćih i međunarodnih nagrada za strip i grafički dizajn. **Dejan Ilić**, urednik u izdavačkoj kući *Fabrika knjiga* iz Beograda. **Dženeta Imamović**, studentica anglistike na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Melisa Ismičić**, nastavnica b/h/s jezika i književnosti u OŠ *Novi Šeher*, Novi Šeher. **Admir Jamaković**, novinar, profesor bosanskog jezika i književnosti iz Sarajeva. **Alisa Kadrić**, nastavnica u OŠ *Srednje* u Srednjem. **M. J.**, nastavnica engleskog jezika iz Tuzlanskog kantona (ime i prezime poznati uredništvu). **Alda Ljubunčić**, studentica master studija na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Saša Madacki**, direktor Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu. **Azra Rizvanbegović**, nastavnica u OŠ *Čengić Vila*, Sarajevo. **Esmir Salihović**, pedagog, zaposlen u OŠ *Edhem Mulabdić* u Sarajevu. Produženi boravak je tema njegovog magistrarskog rada. **Mirnes Sokolović**, urednik časopisa (*Sic!*) iz Sarajeva. **Amel Uzunović**, profesor b/h/s jezika i književnosti na birou. **Marija Vukosavljević**, jedna od dviju vlasnica izdavačke kuće *Odiseja*. **Almedin Zukić**, profesor arapskog jezika i književnosti.

Citati preuzeti iz: Mark Twain, preuzeto s interneta; Česlav Miloš, *Zarobljeni um*, Paideia, Beograd, 2006.; Đuro Šušnjić, *Ribari ljudskih duša*, Čigoja štampa, Beograd, 2008.

Fotografije na naslovnoj i zadnjoj strani Asim Đelilović; poster, montaža, tekst(ovi) i fotografije na str. 2, 3, 4, 5, 8, 21, 22,

32, 33, 36, 44, 45, 50, 101, Enes Kurtović; slika na str. 6, 7 Pieter Bruegel: *The Land of Cockaigne*; satirični tekst(ovi) na str. 10, 34, 35, 44, 45, 54, 62, 82, 97, 103, 108 Nenad Veličković; fotografije na str. 10 cin.ba; fotografija i tekst(ovi) na str. 19, 47, 52 Namir Ibrahimović; prilog i fotografije na str. 22, 80, 121 Osman Zukić; fotografija na str. 27 Marija Vukosavljević; fotografije na str. 31, 48 Azra Rizvanbegović; fotografija na str. 51 Abidin Šakić; skenirani tekstovi na str. 68, 69 iz Čitanke za sedmi razred devetogodišnjeg obrazovanja (NAM, Tuzla); skenirani tekstovi na str. 74, 75 iz Čitanke za sedmi razred devetogodišnjeg obrazovanja *Svezame, otvori se* (Sezam, Sarajevo); fotografija na str. 34, 35, 54, 56, 62, 103, 105, 108, 121 *Omnibus*; fotografija na str. 125 *Omnibus*, sa izložbe Nesima Tahirovića; fotografija na str. 82 i crtež na str. 131 Asim Đelilović; fotostrip na str. 93 Enes Kurtović (foto) i Nenad Veličković (tekst); slike na str. 106 Leonardo da Vinči: *Monaliza*, Edgar Mane: *Doručak na travi*, Pablo Pikaso: *Tri muzičara*, Salvador Dali: *Predosjećanje građanskog rata*, Sandro Botičeli: *Rađanje Venere*, detalj Kazimir Maljevič: *Sakupljanje žita*, Endi Vorhol: *Tri Elvise*. Osvrt Nastavnika likovne kulture na str. 106 ljubaznošću Irene Jukić Pranjčić; prilog na str. 122 Jasmina Bajramović; slike na str. 122 skola.ba.

Svi do sada objavljeni brojevi dostupni su na internetu, na adresi: www.omnibus.ba/skolegijum

Slobodno kopiranje i printanje.

E-mail redakcije: skolegijum@gmail.com

Izdavač: Fond otvoreno društvo Bosne i Hercegovine

Tiraž: 5.000 primjeraka

Štamparija: Unioninvestplastika dd Sarajevo

Sarajevo, 2011. ●

Dvolist za pravednije obrazovanje

